

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః

శ్రీ

పాండవప్రవాసము.

నాటకము.

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వరులచే

గచింపబడినది

మూడవకూర్పు 2000 పుటలు.

కాకినాడ:

స్కేప్ అండ్ కో., మద్రాసురకాలయందు
ముద్రింపబడియె.

1915.

కాపీరైట్ రిజిస్టరు]

[వల అణాలు.

ఈనాటకమునందువచ్చు ముఖ్యపాత్రలు.

CHECKED. 1954

I వ యంకము.

1 దోణుడు

2 పంచపాండవులు

3 దుర్యోధనుడు

II వ యంకము.

1 బ్రాహ్మణులందఱు

2 కుంతి దేవి

3 భీముడు

4 బకుడు

5 హిడింబ

III వ యంకము.

1 భటుడు

2 దుర్యోధనుడు

3 పురోహితుడు

4 ధృష్టద్యుమ్నుడు

5 దుర్యోధనుడు

6 దుశ్శాసనుడు

7 కర్ణుడు

8 కీకృష్ణుడు

9 బుర్రాముడు

10 ద్రోణుడు

11 పంచపాండవులు

12 కుంతి

IV వ యంకము

1 విదురుడు

2 పంచపాండవులు

3 ధృతరాష్ట్రుడు

4 భీష్ముడు

5 దోణుడు

6 దుర్యోధనుడు

7 దుశ్శాసనుడు

8 శకుని

9 కర్ణుడు

10 వికర్ణుడు

11 పాత్రగామి

12 ద్రోణుడు

V వ యంకము.

1 ఆరుసుడు

2 డొంగి

3 దాసి

4 ఇంద్రుడు

VI వ యంకము.

1 భౌములు

2 ద్రోణుడు

3 పైదవుడు

4 పంచపాండవులు

5 దాసి

VII వ యంకము.

1 గానుకుడు

2 పైరంధి

3 ఉత్తర

4 బృహన్నల

5 ఉత్తరుడు

6 గోపాలకుడు

7 భీష్ముడు

8 దోణుడు

9 కృష్ణుడు

10 అశ్వత్థామ

11 కర్ణుడు

12 దుర్యోధనుడు

VIII వ యంకము

1 పంచపాండవులు

2 ఉత్తరుడు

3 విరుడు

4 రాముని

5 పైరంధి

ఉపోద్ఘాతము.

—: ౦ :—

ఈ పాండవప్రవాసమునందలి కథ, పాండవుల విద్యాభ్యాసము మొదలుకొని విరాటవర్ణము తుట్టుకుదవఱకును గల యంశములతో నిమిడియున్నది. పూర్వముదగ్గియు నందలి తప్పులు గొన్ని యిందు సవరింపఁబడినవికాని మఱి కొన్ని యిందునుం గలవు. వానినెల్లఁ జదువరులు జాగ్రూకులై సవరించుకొనఁ బ్రార్థితులు. ఇందుఁగల బ్రయోగ రహస్యములను దెలిసికొనఁజాలక తప్పగా దలఁతురేని వారు మా సపాకుపత్రపాండవాశ్వమేధముం జూచినపిమ్మటఁగాని యట్లుతలఁపకుండుటకుఁ బ్రార్థింపఁబడుచున్నారు. కథాంశములు భిన్నభిన్నములైనను గర్తలొకరే యగుటచేఁ జాలఁకనుఁ బ్రయోగము లొకఁడేవిధముగా నుండునుగాన నిట్లభ్యర్థించితిమి. పరిశీలకులగు కవులకుఁ బరిశీలకులగు విమర్శకులు దొరకుట బంగారమునకుఁ దావి యబ్బుటనంటిదియని మేమెఱుంగుదుము. కాని నేటివఱకు మాకాభాగ్యము తటస్థించినదికాదు. కాలమహిమనుబట్టి పండితకవులే కర్మమునెఱుంగని వారలకు జంకవలసినద్యుచున్నది, కాకుదంతాఁ, అని భట్టోజీదీక్షితులు గారు సిద్ధాంతకాముదిలోనుదాహరణమీయఁగా దానిం జూచియొకఁడు డీక్షితులకుఁ దెలుగురాదు కాకిదంతాలుగాని కాకుదంతాలేమిటి, అని యాక్షేపించెనట ? ఇప్పుటి మావిమర్శకులెల్ల నిట్టివారుగానే కన్పట్టచున్నారు. మాపుస్తకములు విమర్శింపక యొకరు ముమ్ముదయఁదలఁచి వదలివెట్టినట్లు పత్రికలో లిఖించుకొన్నారు. ఒకరవనేల? వారు కీర్తకాశ్వమారి నారాయణపరబ్రహ్మకవిసార్వభౌములుగారు. లేకున్నచో మాగ్రంథములగతియేమగునో సంశయింపవలసినదే. ఏమందురా ? ఇంతకుమున్ను బ్రహ్మకీర్తి కేశి కాశీనాథకామ్రులివా రొక పరి మాగ్రంథమునువిమర్శించిరి. వీరుభయశాస్త్రపారంగతులు, సాహిత్యచక్కిరైరులు. వారివిమర్శనము తుదకేమైనదో వారేనుడునఁగలరు. పిమ్మటఁ బితా పురము దర్పారకవులు వెంకటరామకృష్ణులు విమర్శించిరి. వారివిమర్శనమేమైనదో మాస పాకుపత్రపాండవాశ్వమేధమే. తెలుపఁగలదు ఇటీవలముఱియొకరెవరో విమర్శించిరి. పేరెండులకుచ్చరింపవలెను. ఆపేరును నావిమర్శనమేమైనదియొ మాతృజీకరమునలనఁ దెలిసికొనఁదగు. ఓదుష్కలమా ! ఇకనైనఁ దిరుపతివేంకటేశ్వరుల గ్రంథములను మంచి విమర్శకులపాలుచేయఁ దలఁచుకోలేదా ! వారి నేల స్వభాయాసము పాలుగావించెదవు. వారిగ్రంథముల నేల పెంచెదవు. “నాదయయున్నచో వర్ణమాతానభిజ్ఞాతయగు చాఁకలి పుల్లిగాఁడుగూడ కవిసార్వభౌముడగు, తిక్కన భారతమంతయు విమర్శించి తప్పులనగలఁ

డు. కావున నొక నమస్కారముఁ గావించవలసినదే" యనుచున్నావా! కానిమ్ము. ఆ
 క్షేపి నీకొకనమస్కారముఁ గావించుచున్నాము. అనర్గళకవితాప్రవాహమునఁ దెచ్చుటే
 ని యతి మండుకావుతి గావించుట మహాకవులకు సహజప్రమాదమని శ్రీనాథానికవుల
 గ్రంథములు పరిశీలించినవారికిఁ దెలియకమానదు. ఆవియుఁ గవులయజ్ఞానవిలసితములని
 యు 'నేనుమాత్రమురకున్నానా దేనికో మున్నవాయుచునేయున్నా'నను సామెత
 గా మేమును దప్పలు పట్టఁగలిగితిమనియు ననుకొనువారికి మావందఃములే ప్రత్యక్షర
 ములు. అట్టివారికియతియుఁ బ్రాసయుఁ దెలియదనుట యజ్ఞానమో దివ్యజ్ఞానమో
 డెతులే గ్రహింతురుగాత. ఇందుఁ గలిగిన లేఖకాది ప్రమాదములు సవరించుకొను భా
 రము రయార్ద్రాకృదయలగు మాచదువరులకే వదలుచున్నాము.

అయ్యలారా!

ఈ పాండవ ప్రవాసమునకు పైనింగు స్కూల్కు లోయరుక్మానులకు పశనీయ
 గ్రంథముగా నిర్ణయింపఁబడినదగుటచేఁ దృతీయవారముదాిపణభాగ్యము తటస్థించి
 నది. ద్వితీయముద్రామునందలి లేఖకాదిప్రమాదము లిందునఁ గొన్ని సవరింపఁబడినను
 బ్రస్తుతమునందు మఱికొన్ని ప్రమాదములుండక మానవు గాన వానిని సహృదయులు మ
 న్నింతురుగాత.

ఇట్లు

శతాంధానులు

తిరుపతి వెంకటేశ్వరులు.

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యులు

పాండవప్రవాసము.

తిరుపతివేంకటేశ్వరము.

నాటకము.

ప్రథమాంకము.

(నాంది)

చ. జయమెదియిచ్చు నెయ్యదియలించిడు నేదిసుఖంబొసంగు నె
న్వయ మభ్యుద్ధి చెంగటకునై మఱి యెద్దినిదాన మేది దా
నయ నునగూర్చు బాంకుల కట్లన శ్రోతలనున్, బ్రహ్మ ము
న్వయ మలభారతం బొసంగు బంచమవేదము మీ కభీష్టముల్.

[నాంద్యంతమున నూత్రిభారుడు ప్రవేశించును]

నూత్రి—బావా ? ఇటురమ్మ.

మారి—ఇదె వచ్చిని.

నూత్రి—మొన్నటి న్యాయపూర్ణిమనాడు మన మొనరించిన పూజాపుగస్కారములకు
నలది భారతగురువుగారు మనకిడిన యాశీర్వచనమును నీవును వింటివిగా ?

మారి—వినకేమి ? “ పాండుపుత్రులంబోలె మీరును దుర్జయులై నెగడుదురుగాక ”
యని ప్రీతిపూర్వకముగ నాశీర్వదించిరి.

నూత్రి—తిరుపతివేంకటేశ్వరులచే రచింపబడిన పాండవప్రవాసముం బ్రదిగింప నెంచి
న మన కీనాడు వారి యాశీర్వచనమున నెంచును గొడువ రా నేరదు. కావునఁ బా
త్రముల నాయత్త పఱపుము.

మారి—చిత్తము (నిష్క్రమించును)

నూత్రి—పుణ్యమూర్తులగు నోసభాస్థులారా !

క. శ్రోతాచార్యుల కెనయగు, బాణన్ మధురువ రేణ్యు స్మరియించి కడు
న్నాణేయుగ నతనిగిమ్యుల, పోణిమి మికిపుడు దృశ్యముగ నోనరింతున్.

(నిష్క్రమించును) (ప్రస్తావన)

[అంతట దోణుడును బాండవులను బ్రేరేపింతురు]

ధర్మ—చిత్తము తరువాతి సంగతి నెలపిండు.

దోణు—అట్టి ధర్మమును నగ్ని దేవునిద్ద సహాధ్యాయులమై చగువుచు నీగణ్డీలబలం
బోలె మెలంగుచుండి నొక్కవాడు దుగ్రహుండు నన్నుం జూచి,

గీ. “ ఏను బాంచాలదేశము నేలునప్పు, దయ్యెడను నేగుదంచి మిగండు యిండి
నన్నుచి నోబోలె రాజ్యంపు మన్ననలను, నొంది నాకుఁ గృతార్థతి నొసంగలయు.”

అని ప్రార్థించెను.

భీము—అది యుచితమే కదా ?

గీ. పుడమి నేలుపులే కడుఁ బూజ్యులములు, గానిలోఁ మీగనంగ మహామభావు
లదియు నట్లుండ సహసాను లధికమిస్కరి, లట్టి మిమ్ముఁ బూజించుటకన్నఁ గలద?

తరువాతి సంగతి నెలపిండు.

దోణు—పడంపడి కొంతకాలమునకు నేను విద్యాసమాప్తిం గొనరించి వివాహము చే
సికొని పుత్రులగుండ నై ధర్మార్థసంబంధము నికటమ్మున కగుగుట
యు నయ్యనగుండు.

క. “ ధనమెల్లఁ దంచుచిచ్చితి, నన్ను లభింకొ యాచులకు నవనీతల మె
ల్లను నిశ్చలమై కొనంగితి, నను నేటికేఁ జూడ వచ్చినాడవు దవుమా ?

కానిమ్ము మించినగానికేమి ? “ నానీకంబును నస్త్రైశ్చర్యమును నిప్పటికి నోచి
యున్నయి. ఇందు నీ కేయరీ వలయు నదియ పరిగ్రహింపు ” మనవుడు
సంతపించి శస్త్రాస్త్రైశ్చర్యము లయ్యనఘానివలనఁ బరిగ్రహించి బాల్యమితుండగు
దుగ్రహుని పోలికం బోయితి ;

అర్జు—(తనలో) ఏమో ! ఇయ్యనఘం డొక్కచోట నే విద్యనభ్యసించలేదు. తాతం
బోలె భార్గవునకుఁ గూడ శుశ్రూషి యున్న కొన్నివేదములు గ్రహించి
యున్నాడు. (ప్రకాశము) చిత్తము. తరువాత దుగ్రహుండు కండకాచమున
మిమ్ము నెఱుంగక నిశ్చిత్తరాశిచితం బగు ధనమత్తితం గనజేసెను గాఁ
బోలెను.

గోణా—అంతమాత్రముతో జూలించిన నా కింత పట్టుదలయే లేకుండును.

నను—గురువార్యా! ఇంకేమిచేసెను?

గోణా—నన్ను జూచి యొకసక్కముగా,

గీ. “వీను మూర్ఖాధిపిత్తుండ నీవు పేను. బాంపవయ్యవు నున కెట్లు పుండు మైత్రి?”

పరిసరే! పామ్మ పామ్మ యా పులల లక్ష, గంబు, గనలేనితివి నీగుణంబు దెలిసే”

అని నన్ను మానించెను.

సూక్ష్మ (కోపముతో)

చ. ఇగురుగ మేము నన్న లొక యిగురు నల్లుగ పేకమై మరొ

మరు అని నడ్డమైన నలసూని సహాయుడు నాగ నప్పింక

గుఱును నేడ్డమై గుర్రపద దోర్బలముక హరియించి తెచ్చి యో

గురుగర! మీకు దక్షిణగఁ గొంకిక యిచ్చెద మింకయేటికిక.

ధర్మ—గురువార్యా! ఇంతకుమున్ను భార్యరాష్ట్రులు యుద్ధసన్నద్ధులై యరిగిరిగ నా వా

రల కితిండు సాధ్యుండు గాకయుండునా!

గోణా—ధర్మనందనా!

చ. గుర్రమఁ దెమోనిసంభవుఁడు గోళ్ళలమరున నాకు లొమ్మ గాఁ

డపరిమితాస్త్రకస్త్రుచయములఁ బెద్దయు నాశితేజీన

ట్టి పరిమళూరుఁ డాతని కడింప మగంటిమి కెవ్వరడ్డు? భూ

మికు? మనయగ్గుమం డతని మిందుఁ దవయ్యఁ బాతఁ డోపఁడే?

అర్జు—(సంతోషముతో) జేశికేదార్!

చ. కుశీరువృక్కలన్ నడచఁగాఁ బునాశ్రయఁ డగ్రమంపు నె

క్కున గభసయ్యునన్ రిపులఁ గూల్చఁగ నేను గభయ్యునెక్కి యా

పాపమునఁ బార్వగుం గదిసి పాణిముతోడన పట్టి తెచ్చి మీ

కవతులఁ జేసినట్టి శల మందఁగ దక్షిణగా నొసంగదె.

ధర్మ—అర్జునా!

చ. ధనమున్ రాజ్యము నెందుకిచ్చె? దవకున్ దైర్యంబు, పూజ్యుల్ తపో

ధనుఁ నామ్యులు నైన యాపకులకుఁ దారిద్యోబాధానిగం

జను లౌ పంగులు నంధులౌ జశలకుఁ సంకటణ స్నేయనం

మన కాదే? యొకపాట కేమిటికి నిచ్చు స్మేటిసామ్రాజ్యమున్.

కావున నతం డవశ్యమును సంధ్యుం డగుట నట్లొసరింపుగాక,

భీము—అన్నా! తక్కినవారిమా టెట్లులెనను,

క. పిననాటనుండియును నొక్క నిమేషము పాయ కొక్క కాయంబై యుం
డిన మిక్కిలి బాగునిటుచే, సిన దుర్మార్గునికి నింక సిరియెటు నిలుచున్.
నకు—గురువరా! నాకుఁ దెలియమి నడుగుదున్నాఁడను. తుమించి యీసందియముం
దీర్చుము.

మ. బకముం బోలె స్వమక్షరక్షణకునై ప్రాజ్యంబు రాజ్యంబుపూ
ను తోరాత్మకునిన్ గృతఘ్ను జడునిన్ దుశ్శీలు దుశ్శీకుఁ జం
పక “ప్రాణంబులతోడఁదె” మృత్యుమఁ బంపం బాడియే? వీఁడు భూ
మికి భారం బగుఁగాదె? యెందుకొఱతో మిరిట్లు భాషించుటల్.

దోణి—నాయనా! ఇతఁ డిప్పు డెట్టివాఁడైనను గ్రామము గాఁ గట్టనుఖము లొంటం
బట్టి పిదప లోకోపకారి కావచ్చును. కావున మన మితనిం జంపఁదగదు. “శని
కాతకన్న నున్న లోభి మెఱుఁ” గని కదా? పెద్దలు చెప్పదురు.

అర్జు—గురువరా! ఇతఁ నాలస్య మెందులకు? పోవుదము పదుండు. (అందఱును బ
రిక్రమింతురు.)

భీము—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో కాంపిల్లనగరము. కొరవనైస్యమెల్ల దుశ్రపదుని ధాటికి
నోడి యెట్లు వెనుకకు వచ్చుచున్నదో!

అర్జు—(దోణిధర్మజులకు నమస్కరించి) మీరు సమీపమృతనై యుండి చూచుచుం
డుండు. మేము నల్వరమును జని,

క. మత్తాత్ముడైన దుశ్రపదుని, నెత్తెఱుగున నేనిఁ బట్టి యిప్పుడ యిటుకున్
దెత్తుము తెచ్చినపైమి, చిత్తం బెటునచ్చ నట్లు నేయఁగనచ్చున్.

(నలువురు నిష్క్రమింతురు.)

ధర్మ—మహాత్మా! దుశ్రపదుం డయోనిజుం డని తాము నుడివితరిగదా, యెట్టిది యని?

దోణి—మున్నితనికండ్రయగు పృథకుండు తపంబొనర్చుతటి నొక్కనాఁ డన్నికట
మృత మేనక యను నచ్చర కునుమాపచయంబు సలుపుచున్న నద్దానిం గాంచి
పరనకుం డగుటయు, నతనికి ధైర్యంబు నిలువదయ్యె. ఆమోఘవీర్యుం డగునతని
తేజం బిట్లు పరిణమించె.

ధర్మ—(దృష్టినిగిడ్చి) అదిగో! సమర మెట్లు ప్రవర్తిల్లుచున్నదో చిత్తగింపుండు.

దోణి—(చూచి) ఎత్సా! నేను దుశ్రపదునిం కూర్చి యేమిచెప్పితిని?

చ. అతఁ డెటునంటివారలను నాకావమందున లెక్కనేయఁ డ

పౌరిహరవిక్రమండు మనపార్థుపము న్నిగిడించుచున్న యా

శిశువర్ష మే యతనిచేస వచించెను నైననేమి ని
ర్జితు నొనరించి తెచ్చు మనకీర్తి యకుంతి పిక్కిముచ్చునన్.

(తెరలోఁ బెద్దకలకలము.)

ధర్మ—(విని) గురువరా ! ఏమి యీ హాహారవ మింత విపరీతముగా వివచ్చుచున్నది ?
దోబ్రా—హాహారమున కేమున్నది ? దుష్పనునియరదముపైకి సింగంబునలె లంఘించి
మనయర్జునుం డతని నొడిసి పట్టి తనయరదమునకుఁ గట్టుచున్నాఁడు.

ధర్మ—(చూచి) అతిశీఘ్రగమకమున నిచ్చటికే తీసికొనివచ్చుచున్నాఁడు.

[అంత గుర్రపదసహితముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.]

అర్జు—(నమస్కరించి) గురువరా ! ఇదిగో దక్షిణ, పరిగ్రహించి యాశీర్వదించుఁడు.

దోబ్రా—(గుర్రపగుంజూచి ఎకసక్కెముగా)

అ. చె. పేదపాణుఁ డెవఁడో పెద్దరాజెన్వడో, యిప్పుడైన నీకు నెఱుకపడెనె ?

రాజ్య మేలు టుడిగి రాజున్నె ? రిక్తుల, మైనమిక్కుఁ జూడ నోనరేంద్రగి.

దుర్రప—(కోలనంచుకొని యూగకుండును)

దోబ్రా—అర్జునా ! ఇతని కీబంధనములు విప్సము.

అర్జు—చిత్తము. (అట్లానరించును)

దోబ్రా—ఓయి ! పాంచాలభూపాల !

కం. నినుఁ జంటిపిల్లనికి గో, వ్ర నొసంగెద నంచుఁ జూడఁబూనితి నీదో

ధనగర్వము నా కిమ్మిడ, నొనరించె నఖండ మైనయోగము కంటే.

సమస్త ధర్మవేదియు నఖండ ప్రజ్ఞాధురంధరుండును రాజశురైకభూషణుండును నగు భీ
ష్ముండున్నవాఁ డని యెఱిగియు నిన్నుం జూడ నచ్చట నాతప్పదమే కాని
నీతప్పద మిందు లేకమును లేదు. ఇక నీయిచ్చం జనుము.

దుర్రప—(తనలో) అన్నా ! బ్రాహ్మణప్రభావ మెంతదుర్బల మైనది. వీరల కిట్టిశక్తి
తపంబువలనం గదా ! కలిగె. నేనును నట్టితపం బొనరించి యెట్లులేని నితని
జయించి యాచునమానముం బాపుకొందుఁ గాక. (నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—గురువరా !

తే. గీ. కట్టవడి కట్టి తెప్పించి కడకునింత, వైశ మే యాతనిని విడువంగవలెనె

వృద్ధరాజులకేని జూపింపవలెదె ? యింతమెత్తని హృదయ మే నెందుఁ జూడ.

దోబ్రా—తండ్రి ధర్మనందన !

కం. అననీసురులకుఁ గోపము, దవులంగాఁ జనదొకంటఁ దవలిన నొకజా

మఁధిగఁ బోసలె నటుగా, క వివేకపుఁగోప మొందు నతఁ డంత్యజుఁడౌ.

అర్జు—అరుగో, అన్నయును, గలును మన సైన్యములును నిటునచ్చుచున్నవి.

ఇఁక మనము గూడ వారి గలసికొని పురమ్మున కరుగుదము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య

ఇనీకీ...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రణీతం

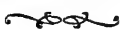
బగు పాండవప్రవాసమ్మునఁ

బ్రధమాంకము.

పాండవప్రవాసము.

ద్వితీయాంకము.

[అంత నిర్వహణావస్థానంపడు పరివేశించును]

భార్య—నాథా! నేనుండగా మీ రాయనరుని కాహారం బగుట న్యాయము కాదు.

అందులకై నే నరగెద. వామనవి విని నన్ననుగ్రహింపుడు.

భర్త—(విచారముతో)

తే. గీ. అగ్ని సాక్షిగఁ బెండిలి యైనయట్టి, పరమసాధ్వినీ సంతానవతిని నిన్ను
ననురకాహారముగఁ బంపి యవుల నరక, మనుభవింతుకన్న నియ్యదియేమేలు.

భార్య—నాథా! మీ రట్లు సంతాపపలుకుదు. భార్య సంతాపార్థముగా నేర్పడినది.
అట్టిఫలము నావలన నిదివఱకే కలిగినది. నన్ను వానికై యర్పించి కొమరునిం
గొమార్తెను రక్షించుకొనుడు.

భర్త—అక్కటా! నే నీపలుకులు వినఁజాలను. ఓహో! దైవమా!

గీ. నరుల భక్షించునట్టి దుర్లయుహిడింబు, సమయఁగాఁజేసెనటకదాశౌర్యధుర్యుఁ
డెవ్వఁగో యొక్కరుఁడు లొక్కవీరుఁ, డతని నివ్యానిజంప నీవనుపరాదె?

భార్య—అహా! అమహానుభావునిఁ గన్నతల్లి యెంతపుణ్యాత్మురాలొకదా! ఎల్లకాల
మను నాపె కడుపు చల్లనై వర్ధిల్లుఁగాక.

[ప్రావృణాస్త్రీవేషముతోఁ గుంతి పరివేశించును]

కుంతి—అమ్మా! మీ రెండులకో యిట్లు విచారించుచున్నార. వినఁగా వినఁగా మీయా
పద తెలుగు నాకు స్పష్టపడినది. మీదంపతులుగాని మీకొమరుఁడుగాని కొమ
రెతగాని యాముక్తికొడిగక్కునుని కాహారముగఁ బోనక్కరలేదు. నాయ్దేవుడు
రుకొమరులలో నొక్కరునిం బంపెద. మీరు స్వస్థతంజెందుడు.

భర్త—అక్కటా! ఎంతనట వివలసివచ్చినది.

గీ. అన్నప్రప్రయ్యలకు లేక యందఁగుదు, నతిధులై మధ్యహమ్మన నడఁగియున్న
మీకు నపకృతిఁ గల్పించి మేను నెంచి, బ్రతుకుదునె యపకృతివకు భాజనముగ.

కుంతి—నూకది యపకారఁబాకాదు. ఉపకారమే, ఏమంటిం? నాకొమరుండారక్క
నుం జరిపి యహవంధుఁ బ్రతివయుఁ బరమంధుఁ బూజ్యమును నార్జించువాఁడే
కాని వానిచే జగ్గరాఁడు కాఁడు.

భార్య—అమ్మా నీ కట్టకడకేమి? ఈ కనరకడ సామాన్యం దనుకొంటివా? కీసని గొప్పరాజు లెవ్వరను బయింపలేకయే కదా ప్రితిదినము నొక్కమానిసిని రెండునుబోతులను, ఒక బండియన్నమును కయతముగా నిమ్మట కేర్పఱచుకొనిరి. వీనిం జంప నొరలకు వశముగాదు. ఎప్పుడో అటుటోత్పంచజనకునివంటి మహానుభావుడు పుణ్యము కట్టికొనవలెను.

కుంతి—అట్టివాడే గాకొమరుడును ననుకొనుడు, మీ కది యతయైన నెందులకు? మీ రారకొనుడు, నే నీవని నెఱవేర్చించెదను.

భార్య—అమ్మా! నీకు నిజముగ నాపద రాక్షసమునకు నవ్వుకమ్మన్నచో నట్లునరింపుము లేనిచో మాకొకకు నీవు పుత్రునితోక మనుభవించుము.

కుంతి—నా కట్టియిక్కట్టు లేకము లేదు. లోసికిం జని యొడ లెఱుంగక బుభుధు మీసంతానము నోదార్చుడు రెండు. అదే వాకొమరుడు భిక్షాశనంబు గొని వచ్చుచున్నాడు నే నతనితోఁ జెప్పి వానిం జంపించెద.

(ఇరువురును నిష్క్రమింతురు)

[అంత భీముడు చంకజోలితోఁ బ్రవేశించును]

భీము—(జోలివంకఁజూచుకొని తనలో)

. అకట నాకుం గడు పెంపుతో కట నకనకలబడెడు నొకకబళంబే

నీ కాను బికిపుం గూ, డీ కాసంతయును, నెట్టు లీదిన మేనున్!

ఏమో? యీదిన మెక్కడికేగినను లే దనువారే కాని మాధుకరము వైదువారే అరుదు. లాక్షగృహంబు వెలుగడి వచ్చినయది మొదలు నాకుం గడుపునిండ నన్న మేలేదు. అక్కడికిని దల్లి మే మేగురమును దెచ్చినయన్నమును నేకరాశి జేసి యందు సగపాలు నాకుం బ్రత్యేకము గుడువఁ బెట్టుచుండును. ఛీ! ఈ దరిద్రపుస్తతి కన్న సధమస్తతి వేటొందులేదు. (కోపముతోఁ బ్రకాశము) బౌరా! యంద రాజా! కేలందుండవే కాకి దుర్గుణాంధుండవు గూడ నైతివిగా!

ఉ. కూశలనమ్మనం గొడుకు గోరెడికోర్కెకు సమ్మతించి భూ

పాలుని ధగ్గునందను సుపాయముమైఁ బరి వెళ్ళి గొట్టియుక్

బాలక లక్కయింట నిడి చంపఁగ నగ్గి దగిల్చితే? కటా!

బాలి యొకింత లేద? నరజన్మము నెత్తి వె? గొడ్డువాడవే.

కుంతి—(సమీపించి తనలో) ఏమో యీవేళ నితఁడు కడుంగోపముగ నున్నవాడు.

ఓహో! ఇనియా మేతువు? ఈవాడు జోలి బొత్తుగా నిండలేదు. అక్క

టా ! దైవా ! రాజాధిరాజగు పాండునృపాలునిపుత్రుల కెట్టియవస్థ కల్పించి
తివి ? (ప్రకాశము) తండ్రీ ! ఎంగుకోయి, అపృథరాజు నట్లు నిందించుచుంటివి ?
ఇది యంతయు నాజన్మకూర్పుడగు నాదుశ్యోధనుని దుష్కృత్యమేకాని మఱి
యొకటికాదు. నీయన్నను యువరాజుగఁగాఁ జేయుటకు సహింపక, కొడుకు
సారెసారెకుఁ దనయొద్ద కరుదెంచి విచారింపఁగాఁ దనయాచ్యక్తిని జెప్పి మా
చి తుడకు మనకు వారణాశతము నివాసముగా నేర్పఱచెను. అపై జరిగినలాట
గృహదాహప్రయత్న ముతఁడు లేశమున నెఱుంగఁడు. ఇది యంతయు నుయో
ధనునిపన్నుగడ. ఇంతకు విదురుఁడనియొకమహాత్ముం డుండుటంబట్టిగాని మన
మాపురంజనుని మాయలోఁ బడి మగ్నినవారము. పోనిమ్ము తండ్రీ ! ఇక వార
లం దలఁపకుము, మనకు మంచిదనములు రానున్నవని వ్యాసులవారు చెప్పట
వింటివి కదా ?

భీము—అమ్మా ! నాఁడు నేనొక్కపని చేయవలసినది నుమా !

మ. కలియన్ గట్టి సుయోధనాదిశతముం గాలాంతకుండో యనం

బలివి స్నేహిని బెట్టి తెచ్చి జతుసద్రుంబందు మున్నగ్ని సం

ధలఁగాఁజేసి యొక్కొక్కనిన్ గ్రమముగా దీపించు నానప్పొకిం

బలిగా నిచ్చినచో నమన్ జగము నేనా సంచు శ్లాఘింపదే.

కుంతి—తండ్రీ ! శాంతింపుము. ఎన్నటికేని యాసుయోధనునికి మంచిబుద్ధి కలుగకపో

వునా ? కలిగినచో మీరును మీరు నేకముగా నుండకపోదురా ?

భీము—తల్లీ ! ఎంత వెఱ్ఱిదానన ?

ఉ. పుట్టినబుద్ధి వాని కేకఁ బుల్లలతోడనే కాని పోదు నీ

బెట్టి యమాయకత్వ మొకొ ? యిందుకయేని యెఱుంగ నక్కటా !

పెట్టఁగఁజేయఁడే విషము, పెద్దనదిం బడఁదోయఁ జేయఁడే

బెట్టిదుండై విషాహులను బెట్టి ననుం గఱింపఁ జేయఁడే.

కుంతి—తండ్రీ ! ఇడ్డవారెవ్వడును జెడ్డనాగలాకారు. సారెసారెకు నదియే తలపోయ

కుము. ఈమాట వినుము. మనవలన మనయింటి గృహస్థుని కొకయుపకారము

కావలసియున్నదటోయి.

భీము—(అదరముతో) అది యెట్టిది యైనను దప్పక చేయవలసినదే.

కం. మనకుఁ దమయిల్లు వాస, మృత కిడి బంగురులకన్న మోమోటమునం

జన నొసఁగినట్టి యిప్పా, ననునియుగాము దీర్చుకంటె భాగ్యముకలదే.

అదియేదో చెప్పుము.

కుంతి—నీవు కడు నాఁకొని యున్నవాడవు లోనికిరమ్ము. భోజన మైనపిమ్ముటఁ దె
ర్పదను.

భీము—తల్లీ ! యేమట్లంటివి ? బ్రాహ్మణకార్యముకన్న నాకు భోజన మెక్కుడా ?
(స్మృతినభినయించి) ఈపట్టణములోని జనులనందఱిని బకానురుం డను నొక్క
ముక్తిక్కడిరక్కనుండు బాధించుచున్నవాడని వింటిని. వానిబాధ వీరి కేమైనఁ
దటసింప లేదు కద ! అట్లే యైనచో (కోపముతో)

మా, ఇప్పుడే పోయి మదాంధు నచ్చెనిటి నాహీనుం గురాచారు న
చ్చపలుం గూర్చు నరాశిఁ బట్టి తుఱితిలో సంగ్రామరంగంబున
న్విపులం గూర్చి “మహానుభావుఁ డెవఁ డీవిప్రార్థకుం ” డంచు నా
యువకారమ్మును బారు లెన్నుకొనఁగా నుత్సాహి నై నచ్చెదన్.

కుంతి—తండ్రీ ! వాని నే నీవు విధింప నలసినది. వానినిమిత్రము పిండివంటలు మొదలై
నవి లోన వండుచున్నారు. తృప్తిగా నవి భుజించి మజ్జయుం బొమ్ము.

భీము—అట్లనే యొనర్చెదను (కోపముతో) ఓరీ ! ఏకచక్రిపురసరోవర కూరిఁ బకఁక !

ఉ. దేవుఁ డొసంగినంగములఁ దెల్పిమెయిం బని చేసి చక్కఁగా

జీననమున్ బొనర్చక కుచేట్టుడవై మదమెక్కి యూరకే

జీవుల బాధపెట్టెదవె ? ఛీ ! చెడుసోమరిపోతె ? నీ కదే

చావు తటస్థ మయ్యె నిక పాగవు నాయెడ నీపృత పముల్.

(అని తల్లితో నిష్క్రమించును) (బకుండు పృశేశించును)

బకుండు—(పరికించి) ఓహో ! ఏమి యీనాఁ డింతస్వాద్దయినను నాకాహారము నచ్చి
నదికాదు ? (కోపముతో) జేరా ? పారుల కింత యేమిటుపాటా ? సరే వీరల
స్థల నొక్కదినమే భక్షింతుఁ గాక !

తే. గీ. ఒక్కమా నిసియును దున్న లొక్కరెండు, బండెడన్నము నాకొక్క పంటికికింది
కైన నచ్చునె ? పోనిమ్మటంచునొప్ప, కొన్న నదిగూడఁ గ్రమముగానున్నయయ్యె.

ఓరీ ! ఏకచక్రిపురవాసులారా !

కా. చేత న్నాకయె యింతస్వల్పమున కానించె న్భవం డంచు మీ

చేతమ్ముల్ దలపోయఁ బోలు నవురా ? జీమూతసంఘాత ని

ష్టాతివ్రాతకతోరు నన్నెఱుంగరే ? కాలంబు దాపయ్యెనే ?

గౌతం గూలితి రేదురాత్ముఁ డిటు మీకు స్తేసె దుశ్పథముల్ ?

జోరా ? విరుద్ధము, ఏమీ పొగరు ? భుక్తిమితితో పమాత్యోవిత్తస్తీ కృతతీయంబగుం డగు
బకుండే మీరు మతికి భాజనమయ్యెగా ! (యోజించి) ఈతప్పు నాకరుణది
కాని మీదికాదు.

ఉ. ఏడుమడున్న వార లిటు లేకముఖంబుగ నచ్చియందు మో
మోడి యనుగ్రహించుటయిందు గొనగయ్యెనే ? నేను నాకట
న్యాడుమనుండ మీరలు సమగ్రముగా భుజియించినచ్చి న
న్యాడగ వేడుకయ్యెనే ? వృసూదనుఁ డీబకుఁ డం చెఱుగరే.

ఇంతకు మీరేమిచేసెదరు ! కలియుగం బాసన్నచువుటచే మాకిట్టి గుర్బధులు పుట్టుచు
న్నవి. కానిచో,

ఉ. ఎప్పటినుండి నాకు బలి యిట్టిడుమండిరి నేడె పుట్టెనే ?
తప్పునె యింతమాత్రమున, దానవజాతి యటన్న నింతగా
నెప్పుడు నెల్లదం బగుట నిప్పటి కేవలలేదు నేటికి
స్మృష్టాడఁగూడి కొత్తలగు మున్నరికంబులు మీకుఁ జొప్పడెన్.

(చెబియొగ్గి) ఏనో ధ్వని వినవచ్చుచున్నది (చూచి) బండినెం బొడకట్టుచున్నది. (కొం
చెము నడచి) అవును నానిమిత్త మే వచ్చెడి యన్నపుబండియే, కానిమ్ము నేడిం
తటితో కాంతింపను. ఈయాలస్యమునకుం దగిన పోయత్పత్తము చేసితిరెదను.
(దృష్టినిగిడ్చి) ఏమిరా ! బండి నక్కడనే నిర్వి యూరకున్నావు ? ఈయాలస్య
మునకుఁ గారణము నీవా ? పురజనులా ? (తనలో) వీఁడెవఁడో తెల్లము గొట్టి
నరాయునలే నెగులకును సమాధానము చెప్పఁడు (కొండొక నడచి చూచి)
కడుఁ గొగరుఁబోకుగాఁ దోచుచున్నాఁడు ! బండితోఁ గూర్చుండి యందుఁ
గల భక్త్యములన్ని యుఁ దినుచున్నాఁడు. ఏమోకాని యీదిసమంతయు మార్పు
గానే కనపట్టుచున్నది. (ప్రకాశము) ఓరీ! తిండిపోతా ! నన్నెఱుగుదువురా?
నాకై తెచ్చిన పదార్థము లుచ్చిష్టములు చేయుచుంటివా ? ఇదిగోఁ జచ్చితివి.

(తెరలో)

ఈపదార్థములు నేను దినుటవలన నీకొకనష్టములేదు. ఏమంటివా ? నేనుఁగూడ నీకా
హారముగువాడనే కదా ?

బకు — (తనలో) ఓహో! వీఁడెవఁడో పురజనుల పేరణచే నానోఁ బోరనచ్చినవాఁడు
కాని నా కాహారార్థమై వచ్చినవాఁడు కాఁడు. అట్టివాఁడేకానున్న నీభార్యమే

క్కడిది? ఏమి? ఈకంఠధ్వని! కడు గంభీరముగా నున్నదే? కానీ వీనిం జంపలేకపోదునా? (ప్రకాశము) ఓరీ! కవటాత్మా! నీచందంబు నేను గుర్తించితిని. నీవు నన్ను జయింపవచ్చితివిగా? అట్లయిన బండిదిగి యిటురమ్ము.

క. జీవమ్మును యమపురికిం, బోవెడలం గొట్టి దేహమును రిక్తమునోఁ
బ్రేవులతో నిమిషములో, నావంతయు మిగులకుండ నాహారీంతుఁ.

భీము—(ప్రవేశించి)

తే. గీ. కొంగవలె దొంగతిండిని గోరనేల? తులువ? జీవింపరాదె? యేవలననైన
బుద్ధిగలిగెద వేనియుఁ బొమ్ము విడుతుఁ, గానియో నేఁడు బంపింతుఁ గాలుపురికి.
బకు—ఓరీ! ఎదగుఁబోతా! “గుడ్డవచ్చి పిల్లను వెక్కిరించిన” దన్నట్లు నాకు నీవు
ధర్మపన్నములు గూడఁ జెప్పఁబూనితివిగా? అవును చెప్పకేమి?

ఉ. చూచినతోడనే కదిసి నున్నముగా నలుగంగఁగొట్టి లో
వైచుట మానినందు కిటుకచ్చుచునున్నవి చిల్కపల్కు లో
రీ! చిరకాలభక్తముగు నీబలి మాన్వఁగ నీవకాదు కా
నీ ఁతురాననప్రముఖులేనియుఁ జాలుదురా? దురాత్మకా.

దీనికేమిగాని నిన్నుం జూచిన నాకుఁ బరమానందం బగుచున్నది. ఏమంటివా? నేను
బుట్టి బుద్ధియెఱిగినది మొదలీప్పటి కీమాతృము హైర్యముగా నానో మాటలాడినవానిఁ జూడలేదు. అంగులకే నిన్నింతవఱకు పేక్షించితిని. ఇక నుపేక్షింపను.
భీము—ఓరీ! మూర్ఖాగ్రేసరుఁడా! ఈప్రగల్భముల కేమిగాని నే నొక్కటి చెప్పెద
నాలింపుము.

ఉ. నీవలెనే పొగర్మిగిలి నిక్కి ననుట జెనకంగ వచ్చె నాఁ
డావనిలో హిడింబుఁ డనునామిషఖాది, తుగ్గిటిన్ వధించి దు
ర్భావుని వాని నయ్యమపురంబున కంపితి వానికన్ననుట
జేవగలాడవే? యతనిచెల్లెలి నేనియుఁ బోలనేర్తువే.

(అంత హిడింబ ప్రవేశించును)

హిడింబ—(నమస్కరిం) ఆర్యపుత్రా! జయము, జయము. ఇతఁడు మీ గంత చులుక
నగాఁ జూడఁదగినవాఁడు కాఁడు. మాయన్నయు, నితఁడును, వీనితమ్ముండు గి
మ్మారుండును, జరాసంధుండును, గీచకుండును, దుర్యోధన దుశ్శాసనాదులును,
నింభమిరిచుగ సమానులు, కాని యిందుఁల నొక్కఁడెవ్వరిచే మృతినొందునో

తక్కినవారందఱును నాయనచేతనే చతురని వినియుంటిని. కావున మీ కితఁడు సుకరముగనే జముంపఁగినవాఁడు కావచ్చును.

బతు—ఓసీ ! పరమగుర్మార్గురాలా ! కామమోహితవై యన్నం జంపించి యీ నరధముం గట్టికొని యంతం బోక వీనికి సంతతిం గూడఁ గని రాక్షసులమున కపకీర్తి తెచ్చితివే ? ఛీ ! నీమొగము మాఁగఁగూడదు దూరముగాఁబొమ్ము. నీవు చూచుచుండఁగనే నీమొగం జంపును. చూడుము. (భీమునిఁకఁదిగి) ఓసీ ! నరపకువా ! హిడింబుం జంపితిని గర్వించుచుంటివిరా ? అది నీ వ్రయోజకత్వము గాగు వినుము.

తే. గీ. తనదు చెల్లెలు నిన్నుఁ గోరినకతమున, దానిమేల్మిక్కిలిగ నెదఁదలచు కతన నిన్నుఁ జంపఁగ లేఁదాయె నీచ? లేక, యున్న నీచేడ? మా హిడింబన్నయేడ? భీము—(తనలో) ఓహో ! సమయమునకు నాపియుండునట్లు కూడ నాకు సహాయురాలు గనచ్చినదే ! (స్మృతిసభినయించి) ఆవును నాఁడు “ఎన్నెప్పుడు మీకు దలఁచిన నప్పుడే వత్తు” ననికదా? చెప్పినది. ఈమె యిట్లనినటక నేకపర్యాయములు వచ్చి యుపకారము చేసెను. (ప్రకాశముగా) దేవీ ! నీవు కడు సత్యసంధురాలవు. నీవొనరించిన యుపకారమును మాతల్లి తఱచుగఁ దలంచుచునే యుండును. నేనిద్దురాత్ము వధియించుదనుక నీవీక్కడనే యుండి చూచుచుండుము.

బతు—(నవ్వి) ఓసీ ! మానవాధునా ! ఎట్టి చూచుటయే కాగురా ! నీవంటియనమర్కండేను నరధముఁడను గాకపోఁ బట్టిగాని లేనివో నియ్యని నధియంపనే గలదురా

తే. ఎందఱిఁ జంపె నీయతివ, యెందఱివక్తము గోరె మున్ను, వా నెందఱికోర్కె మింగె మఱి యెందఱిహంసము లాహరించె నేఁడందఱు మాద్యమల్ శిరము లక్కట ! యొక్కట పంచుకోఁగ నిన్నుం దగు లొంది యన్వయమునున్ జెడఁగొట్టెను దానునున్ జెడన్.

(హిడింబునిట్లై) ఓసీ ! తెలివితక్కువదానా ! జరిగినదేమో బరిగినది యిప్పుడేని నామాటవని బుద్ధితెచ్చుకొని వీనింజంపి నీయన్నును వచ్చిన యవస్థిప్తము బోఁగొట్టుకొనుము. నీకు వచ్చినభయము లేదు. నేను బ్రెనుండి చూచుచుండెదను.

కా. వీనిం జంపిన “ధర్మయ్యోగ” డనుచున్ వీక్షింపఁగాఁ బోకు మీ వీ నీచుక వరియించుటే మొదటిత ప్పీపాటికేనికా మృతుం గా నుంకింపమి గొప్పత ప్పిటు మొదల్ గావంపు మామై నే నే నిన్నున్ వరియింతు వానవళులం బేలింతు నీచేతనే,

భీము—(కోపముతో నొకచేత దవ్వుడలును నొకచేత గంజమును నొక్కి) ఓరీ! వాచా
టా? ఏమని ప్రేరితివి? ఇదుగోర జచ్చితినిరా. (గెంటుకొనిపోవును)

(తెరలో)

బకు—ఓరీ! సరాధమా! ఈసగ్గిడు కాచుకొనుము.

హిడిం—అక్కటా! నాధుని కెంతగర్విని తగిలినది! (చూచి) అయ్యో! మూర్ఖుని
ట్లున్నదే! (పరికించి) లేను లేచి యేమో అనుచున్నాడు. (తనలో)

తే. గీ. నీకును హిడింబునకుఁ గలనేర్పుతార, శిష్యమున్ జూడఁగామదిదలచియొక్క
గర్విన్దు నవకాశమిచ్చితిఁ గూర్చి? నీచ? యింకఁజూచుము నీబ్రదుకేమియగునో?

హిడిం—మరల బకుఁ డేమో అనుచున్నాడు. (తెరలో)

ఓరీ! వాచాటా! పృథాగర్వాటోహా! క్రిందఁబడ్డను మీఁదివాడనే అనుచుంటివిగా?
ఇదిగో, ఈసారి యాకాలితానుతో, గూలెదవులే.

హిడిం—(సంతోషముతో) బరే! నాథా! ముచ్చిపని చేయుచున్నావు. అట్లనే రెండు
కాళ్ళును బట్టుకొని త్రిప్పచుఁ దీసికొని పోయి మూసాలపృక్ష స్పృంధమునఁ బె
ట్టి తల పగులం గొట్టుచువుగాక. (తెరలో)

ఉ. కెవ్వన నేకచక్రిపురి కేరి ముదంబుధి మున్నఁగాక దొ

దవ్వుల నున్న నీభటులు దైన్యము గొంగురు గాక మీఁద నిం

కెవ్వఁడు నీచలెం జగము నేర్చక పోయెడుఁగాక యేదైబ్బ

ద్రావిన్ తాటిపండువలె నీతల తెల్లైడుఁ గాక గుల్శృంగ్.

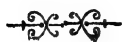
హిడిం—(సంతోషముతో) ఔలా! గుగాత్మా! వన్ననరారిమాట లనినంగులకుం దగిన
ఫలము నందితివి. ఇక నెంతనేపు భూమిపయిం బడి గింజుకొనెదవు. ఈపాటికి
కీ జావుము. (తనలో) జయలక్ష్మీపరివృతుఁ డగునాథుని నికటమ్మునకుఁ జని
స్వతుంగ్రహాలింగనమ్మున సమ్మానించెదంగాక. (నిష్క్రమించును.)

గద్య

ఇదిగో...తిరుపతివేంకటేశ్వర ప్రసీతం

బగు పాండవప్రసమునఁ

ద్వి తీ యాంకము.

పాండవప్రవాసము.

తృతీయాంకము.

(అంత భటుడు ప్రవేశించును.)

భటు—(తొలలో) నాకు బ్రభువుగా రాజ్యమిచ్చినచోప్పున నాసనములన్నియుఁ దారతమ్య వివేకముగా నలవరించితిని. మత్స్వయంత్రమిదివఱకుఁ సంసిద్ధమై యున్నది. రాజకుమారు లందఱును వచ్చెడివేళ కాంచినది. కావున ద్వరగాఁ బోయి యాయదంతమును మహారాజుగారికి మనవిచేసిన వారే వచ్చి వీరల గౌరవించుదురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇది ప్రవేశకము)

(అంత దుగ్రీవదుఁడు పురోహితునితోఁ బ్రవేశించును.)

దుగ్రీవ—గురువరా ! ధ్రిముగాఁ బాండవులు కుశలముగా నున్నారనియే కదా ? మీరు నెలవిచ్చితిరి.

పురో—అ? ఇంకను సంతోషము గూడనా ? నేను జ్యోతిషముచేఁ జూచుటయే కాదుకీ పిదపఁ గొందఱివలనఁ గూడ నీసంగతిని వింటిని.

దుగ్రీవ—ఏమని వింటిరి ?

పురో—వివరమున్నది ? విదూరుఁడు దుర్యోధనుని దురభిప్రాయ మెఱిగి రహస్యముగా నొక ఖనికునిబంపి యాలాక్షగృహమునఁ బాండవులకుఁ దక్కు నితరులకెఱుంగరాకుండ నొక పెద్దనీలము త్రవ్వించఁజేసె ననియు భీముఁడు పురంజనుఁడింక నెప్పుడో నిప్పునంటింప వలెనని యనుకొనుచుండ ముందుగానే వానికిఁ దెలియకుండఁ దా నగ్గిదగిల్చి సోదరులను దల్లిని దీసికొని యాచిలముతోవను వెలుఁగడియైననియుఁ బురంజనుఁడును మఱియొక నిషాదవనితయును దానికొమరు లేగురును నందులబడి చచ్చిననియు వింటిని.

దుగ్రీవ—కపటియగు పురంజనుని మాటకేమిగాని నిరపరాధులగు నిషాదులు చచ్చుట కడు శోచనీయము.

పురో—అదియును విచార్యముగాదు. అనిషాది పాండవుల గుట్టును పురంజనునికిఁ దెల్పుమఁ బుష్పఫలాదు లర్పించు మిషణ్ గఁ తీవ హాదేశయై ద్దకు వచ్చుమఁ బోవు

చుండెడి దుర్మార్గురాలు. నాటిరాత్రి మద్యపానవశమున నాయంటి పంచం బడి సుతసహితముగా నిద్రించుటం జేసి వ్యతిరేకంబు.

ద్రుప—అట్లయిన నిదియును నిట్లు కాదగినదే ! మహాత్మా ! ఇంతవిస్ఫుటముగాఁ మీఁకి యుదంత మెట్లు తెలిసినది ?

పురో—అబలము తిప్పిన ఖనికునిభార్య పుట్టినిల్లను నాపెద్దకుమారుని యత్తవారియూరును నొకటే చోటగుటచేఁ గ్రమముగ స్త్రీలవలన నియ్యది తెలిసినది. దానికి దధ్యముగాఁ బ్రశ్నకాస్త్రముగూడ వారందఱు నుఖులైయున్నట్లు సూచించినది

ద్రుప—పాపము ! ధృతరాష్ట్రుఁడు వీరలకుఁ గ్రమముగాఁ బాఠశాలకీర్తనలు గూడ నెఱవేర్చినాడంట నుఁడీ.

పురో—అవునంట అయినకేమి తెలియును ? విదురుఁ డెఱిగియును శిష్యులకు నలనుపడమి నూరకొనియుండును. (యోజించి) పోనిండు దీనిలనఁ బాండవులకుఁ బీడాపరివారము కావచ్చును.

ద్రుప—ఇంతకును నాదుశ్యోధనుని నుయోగ్యత కారణము. ఇప్పటికి వృద్ధరాజమాతృము తమ్ముని కొమరులయందుఁ దన కొమరులకన్నను నెక్కువయ గలిగి యున్నాడనియే చెప్పికొందురు.

పురో—అదియును మనము నమ్మదగినది కాదు. (విని) ఆరుగో రాజకుమారాగమన సూచకమగు మంగళోద్వహలు వినవచ్చుచున్నవి. మనము వారల నెదుర్కొనవలయును. (పరిక్రమింతురు.)

(అంత దుశ్యోధన దుశ్శాసనకర్ణులను గృహబలరాములను బ్రవేశింతురు.)

పురో—అయ్యా ! దయచేసి యా యాసనముల నధిష్ఠింపుడు.

(అందఱును యథోచితంబుగాఁ గూర్చుందురు)

ద్రుప—(దృష్టినిగిడ్చి) గురువార్య ? ఆరుగో ! మఱికొందఱు రాజపుత్రులు వచ్చుచున్నారు. వారలనందఱిని యథోచితపీఠమ్ముల నలంకరింపజేయుండు.

పురో—అట్లనే యొనర్చెదను. (నిష్క్రమించును)

ద్రుప—(మఱియొక దిక్కు చూచి) ఎవరరా ? ఆక్కడ.

భటు—(ప్రవేశించి) జయము జయము. ఆజ్ఞాపింపుండు.

ద్రుప—బ్రాహ్మణులగు లనేకు రీయుత్సవముఁ జూడ నేతెంచుచున్నారు. వారలనందఱి సుచితరీతి గౌరవించుటకునై మన ధృష్టద్యుమ్నునితో మాయాజ్ఞఁ దెల్పుము.

భటు—చిత్తము (నిష్క్రమించును.) (భృష్టమృత్యుడు పోవేళించును.)

దృష్ట—కండ్రీ! ఎల్లరును యశోచితస్థానములం గూరుచుండిరి, పురోహితులన్ని వేల్పుచున్నారు. దోషినిదియును, సఖీసమేతయై యువచిచ్చియున్నయది. ఇక్కడ గర్జనము వీరలతో నివేదించెదను.

ద్రుప. —ఆలస్యమెందులకు ? నివేదించుము.

దృష్ట—ఓధానుపక్కు శేఖరులారా!

ఉ. ఆమె మదీయసోదరి సమగ్రిగుణాకర సగ్వలక్షణ

శ్రీమహానీయ యాధనువు చేకొని యేడ్డెఱ మత్స్యయంత్రమిం

దేమహినుండు గా నలుకు నేనుశరముల నాతని న్నున

పేమునునన్వరించు, వివరించితి నున్న యథార్థమంతయున్.

తే.గీ. కన్యకాలాభ మొక్కండె కాదునుండు, ఎక్కడు యశంబుగల్గు మీకిండువలన
నాధనువు నాకు నొక్కమహాత్ముకతన, దొరకె నది యొక్కచెట్టుపే దుర్లభంబు.

దుర్యో—(అపవారించి కర్ణునితో) సఖా దానిని నీ వెక్కువెట్టి యానుందరాంగిని వరింపుము.

కర్ణ—(అనాక రిశముగా) చెలికాడా! అటు చూచితివా?

క. కని కొందఱు దరిదరిగా, జనికొందఱు ముట్టికొని పెన్ నొందఱునున్

గొనములిగలగి కొందఱు, వెనుకకుఁ జనుచున్నవారు పృథ్వీశనుతున్.

దుర్యో—మిత్రమా! వీరలవలన నేమగును?

క. ఆలవ యాతలోదరి, యాలలితవిలాస యామహాభాగ్యశ్రీ

లీలావతార చెలి నీ, పాలగు నిక్కముగ నెఱుంగఁబడియెన్నాకున్

దుశ్శా—అన్నా! నీవనినట్లే కాని యాశిషుపాలుని సంగంధము చూడుము.

బల—(కోపముతో తనలో)

క. ఒకోరిమూర్ఖ ! నీదో, స్వారము నీ వెఱుంగలేక చాపమృతం గేదో

పూరించితి వేమాయె, న్నార్దివగిరింపలేమి నాకెఱుక నుమి?

కృష్ణ—అన్నా ! మినపగింజంత మిగిలి పాయెను గాని లేనిచో నితఁడు కృతకృత్యుడే యగును జామి!

బల—తమ్ముడా ! ఒకవేళ వీ. దెక్కుచెట్టునీ యనుకొందము ; అంతవో నేమగును?

కం. అంబరమువండుఁ గలను, త్వంబున్ దెగవఱుక వలయు నయ్యది సామా

న్యంచే? యిల్లలికినమా, త్రం బండునయగు నె? యదియుఁ దగమే? తనకుక

కృష్ణ—! అడుగో జరాసంధుడు తనయవచ్చక్తియు వినియోగించు చున్నాడు
(పెదవినితీచి) పాపము! ఇతనికిని యుమాత్యము కడమ యైనది.

దుశ్యో—సఖా! ఎందులకీయాలస్యము? నీకుదక్కనొందొరుల కయ్యది సాధ్యముకాదు.
కర్ణ—అడుగో శత్రువుడు రంగస్థలమున కవతరించుచున్నాడు

దుశ్యో—ఎవ రవతరించినను నొకటే మన మెఱుంగనిశిల్పండా? యేమి.

కర్ణ—ఓహో! ఇతడును దుద కొకపేసరిగింజంతలోఁ జేరిపోయినాడు (తనలో) నా
కుమ నియ్యది పరాభవస్థానమే యగునా? కాదు (నరికించి) యాదపురెవ్వరును నా
వంకకే రాక యున్నారు కారణమేమి? కృష్ణబలరాములే మిన్నకున్నప్పుడు మనకు
సాధ్యమగునా? యని సంశయించిరి కాబోలును, ఇంతియకాదు కృష్ణుడు వారల
కెందులకొ? యిందుకసంజ్ఞకూడ చేసినట్లున్నది, (యోచించి) కృష్ణమారకొనుటకు
హేతువేమో? (లింకముగా) ఇది కృష్ణునకును గిష్ణునకును సాధ్యమయ్యేడిది కాదు
(నడుముగట్టుకొని నిష్క్రమించును.)

దుశ్యో—(సంతోషముతో) సఖా! ఇంక) దిలప్రమాణము మాత్రమే కొదవ, పట్టువద
లకుము.

ధృష్టి—(ఆశ్రిముతో) ఔరా! తుద కీ నూతనుతునికి నాచెల్లెలి నీవలసి రాదు గదా!
(సంతోషముతో) ఆ! ఇక్కడీకీయిక్కట్టు దప్పినది, వీడును విముఖుడైనాడు.

బల—తమ్ముడా! నీపూరకొంటివేమి?

తే.గీ. మత్స్యయంత్రముఁ జెగొట్టి నుత్తరాజ, కన్యకను లక్షణను లోకమాన్యచరితఁ
గైకొనినయట్టి నీకులత్వ్యంబై యిదియు, నెందులకుమిన్నకుంటివో యెఱుంగజెప్పును?

కృష్ణ—(రహస్యముగా)

కం. కనుగొంటివే? యావిభుల, ననఘుల నవ్వారియంద యైదుగురును బాం

దున్యపాత్ములు బున్నాగర్జునుఁ డీయంత్రము నేము నుదతి వరించుకొ.

(అంతభ్రాహ్మణవేషముతో నర్జునుడు ప్రవేశించును!)

(అందఱును నొకరిమొగము లొకరు చూచుకొందురు.)

బల—(సంతోషముతో) పాండువు లింకను గుళలముగా నున్నారా? (చూచివిచారముతో)

కం. ధృతరాష్ట్రునికొడుకులు దుష్కరుల పోయొగించివట్టి మాయలకుఁ ద

ప్రీతిరే? యక్కట! యాకృతి, క్షీతినుగ వేషములు విధి లభించెనే? మీకుకొ.

అరు—(తనలో) పూజ్యులగు కృష్ణబలరాములెట్లు చూచుచున్నారో? వీరుగర్హించినట్లు

న్నది, (నలువెనలగనుగొని) ఇక్కడ స్వయం నన్ను గుర్తించినట్లులేదు (ధనువున్నచోటి కింక జనును)

(దువ—(పరికించి)

చ. వెడద యురమ్ము, మూపుల పీనుల కంటుచునున్న నద్దిరే ?

పడికెడు కాను. నేత్రములు పెద్దవి, తక్కినలక్షణంబులు

గడరమణీయముల్ ద్వైజాడనం దరమే? యితనింజగమ్ములొ

క్కడెయ్యి యేలగాఁ దగఁడె? కట్టిడి నాఁ జనదే? నిధాతృనిక

కాన యితని నేనెప్పుడో యొకపరి చూచినట్లున్నాడను.

ధృష్ట—(అశ్చర్యముతో).

తే.గీ. పేదపాటుం డితం జేడఁ బెద్దపెద్ద, చతురులఁ బరాభవించునీచాప మేడ

సంచుననుకొంటి నితడెదియశ్రమమున, నెక్కువెట్టెనునికయంత్రో మేయకున్నె

దుగ్యో—(అశ్చర్యముతో) ఏమీ యాబ్రాహ్మణులుని చాతుర్యము

కం. చిరపరిచిత మగుచాపము, కరణిక్ శ్రమమింతలేక కైకొని గొనముక

సరిచేసి కూర్చి యంత్రము, నలుకుచునున్నాఁడు వాఁడి నారాచములక.

దుశ్శా—(అశ్చర్యముతో) అన్నా!

తే.గీ. నూతపుత్రునియంతటిశూరవరుని, కలవిగానట్టి యాకృత్య మలతిగా స

మర్ధనమొనర్చునీవిప్రుడవావా! యెవఁడో, యెవరిశిష్యుడో? తలిదండ్రులస్వరొక్కొ

దుగ్యో— దీని కింతవిచారి మేల? బ్రాహ్మణులలో మాత్రము శూరాశ్రీసరులు లేరా?

తే.గీ. పరశురాముని గొక్కెకగురుని వినమే? యతనిశిష్యుండెకద ! తాత యఖిలజేత

ఇంతయెందుకు ? మనగురువెన్వ రమ్మ, హర్ముకొమరుడశ్వత్థామకన్య పీడ!

(దువ—(చూచి) యంత్రము నటికి యావిప్రార్థకుండు చాపధారియై యిక్కడికేవచ్చు

చున్నాఁడు. (అర్జునుండు ప్రవేశించును.)

ద్రౌప—(ప్రవేశించి సిగ్గుతోఁ బుష్పచూల యతని కంతమున వైచించును.)

(దువ—(విచారముతో)

క. పాండవామగ్యమునకు నా, ఖండలతనుజాతునకును గన్నియనిడఁగా,

గొండాడితులకఁ గార్ముక, పండితునకు నీయాలసె బ్రాహ్మణున కయో!

అయినను నీవిషయ వింకను బరికిలింపజలసియొన్నది, కాని పరికిలించి చేయజలసినదిలేక మను గానరాదు.

దుశ్శా—(జనాంతికముగా) అన్నా ! చూచితివా? యారాజు మనకందఱికిని నెట్టియ
నమాన మొనర్చెనో? కావున నితని కిప్పట్లునఁ దగినశాస్తి యొనరింప వలెను.

దుశ్శా—అవును; అట్లనశ్శమును జరుగదగినదే? (ప్రకాశముగా) ఓయీ! పాంచాల
భూపాలు?

ఉ. ఇచ్చితి మాకు, “యంత్రమును నేనె” నటంచొక పాణువానికిం
బాచ్చెముచేసి, శూరులగు భూవరు లూరక పోవనేర్తురె ?
ఇచ్చినతోవబెంబడిని, వహ్వరె ! కొల్లవ్వనఁ దెచ్చుకొంటి వీ
ముచ్చట, నీకు నిక్కతన ముప్పు ఘటంపకమాన దెమ్మయిన్.

కర్ణ—(ప్రవేశించి)

కం. “విప్రీణటునిలోపం. బా వంతయు లేదు మాకు ననమానంబు
న్నీవొనరించితి, విందుల, కేసగ నుత్తరము చెప్పె దేర్పడవలయున్.

భృష్—ఓయి: నూతిపుత్రా! నేనొక్కటి చెప్పెద వినుము.

ఉ. కట్టినమత్స్యయంత్రమును గాఁడఁగ నేసినవానికే కదా?
పట్టిసోనంగు నీసృపుఁడు, పార్థివు లేమిటి కల్లఁగానలె? !
దిట్టతనంబు గల్గుటకుఁ దెల్వయుఁ దేటయుఁ గల్గియుక్తికిం
బట్టగు పట్టునన్వలయుఁ బట్టును బంతిము శూరభావమున్.

తే. గీ. ఊరకేగుద్దు లాడుట యుక్తి గాదు, పార్థివులకిచ్చెద మటంచుఁ బల్కి నామె
ఇంత యెందుకు? యంత్ర మీ వేసి తేని, నీకె యాయమె రాజవా? నీవుచెవును?

కర్ణ—(తనలో) అక్కటా ! వీఁడు నన్నుమఱియు ననమానించినాడే.

కృష్ణ—చిన్నవాడైనను మంచి యుక్తిగాఁ జెప్పినాఁడు

ఉ. పిడియ చూచి యివ్వనిత పెండిలి యాడెడుఁగాని “యన్వయం
బెద్ద” యటన్నయంశ మిట నేర్పడ లే దొకయింపుకైన, లెం
డద్దముగట్టినట్లు కననావిషయంబున లేనిపోనియా
నదులు పెద్దలొనృపులు చూచిన నవ్వదు రింతయేటికిన్.

దుశ్శా—(గర్వముతో) వాసుదేవా? యేమిసీవిట్లు చెప్పుచున్నావు?

తే. గీ. కార్ముకపుగృత్వ మియ్యెడఁ గలదుగాన, నదియు రాజులకే విధియగును గాన
రాజులే యర్హుల నెడి యధమ్మవచ్చు, యోగ్యతను జూడకుండుట యుక్తమగునె?

దుశ్శా— సంశయమేమి?

ఉ. పాటుడు యంశ్రీమేనె నని పట్టి నొంగుట భగ్మహానె? పెం
పారెడి యగ్రహరములూ? యంతకునున్ బయిపెచ్చుభూములూ?
చీరలూ మాడలూ? ధనమె? నేలువులూ? యెసగంగరాజె? యే
ధారుణిఁ గల్లు? నిట్టిపని, తప్పపను ల్నహాయింపు టొప్పునే?

బల—(కొంచెము కోపముతో) గుళ్ళాసనా! నీవు చిన్నవాడవు, ఇందు వివాద్యాంశము
లేశమును లేదు. ఉరకొనుము.

క. ఎందఱురాజులు విఘ్నముల, కెందఱిఁ గన్నియలనీయ? రిదియొకతప్పా?
తందరపడు టుచితంబే, గందరగోళంబు మానికదలుఁడు నృపతుల్.

కర్ణ—(తనలో) ఈదురదను నిప్పట్టున నెట్లేని యసమానించి తీరనలయును. ఇందుల
కుసాయ మేమో? (యోచించి) ఇట్లుగాక (ప, కాశము) బ్రాహ్మణులకుఁ బాతు
ర్వర్ణ్యవివాహ ముండుటచే నితఁ డీయనుచున్న నతండు పరిగ్రహింపను నెచ్చును,
గాని యింకొక విశేషము మాత్రమున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు క్రిమముగా నాచుజా
తుల కన్నియలను బెండ్లి యాడఁచునుగాని మొట్టమొదటనే క్షత్రియకన్యకం గొన
దగదు, అట్టివాని కితఁడు వర్ణాశ్రయ భర్తయలను జక్కఁగాఁ బాలింపఁదగురాజ
య్యను నెట్టులిచ్చుచున్నాడు? కావున నాశ్రయమును నితఁడు దండుడఁడ యగుటంజేసి
మేమితిని విడువను.

భీము—(బ్రాహ్మణవేషముతోఁ బ్రవేశించి కోపముతో) విడువలేమి? విడువక చేసెడి
దేమో? చేయుఁడు— (తెరలో)

శూరాశ్రీసరులకు నోబ్రాహ్మణులుపులారా మీరు వెనదీయలదు మీతోపాటు మే
ము సంసిద్ధులమైయున్నారము. మీకువచ్చిన భయములేదు.

క. శపియింతుము మంత్రీమ్యులు, జపియింతుము వలసెనేని జంపన్ జూచన్
గృహణులము కాము నిక్కము. దపమంతయు ధారిపోయఁదలచితి మిందున్.

ఓరి! శ్రీకాస్త్రీ! నీవు పోయి పరశురామునిం బిల్చుకొనిరా. బౌరా? పాపానధానీ! నీవ
రిగి మనదొడ్డాచార్యులను గృపాచార్యులను అశ్వత్థామను దీసికొనిరమ్మ. ఈరాజు
లేమిచేసెదరో మాడవలెను.

అర్జు—(చేయిల్లి) ఓతపోధనులగుబ్రాహ్మణాశ్రీసరులారా? మీరేమియుఁ జేయన
క్కఱ లేదు. మిన్నక చూచుచుండుఁడు.

దుర్యో—(నవ్వుచు) తమ్ముఁడా? యీవిఘ్న లెల్లనంగవస్త్రములు బారీకొమ్ముల కెట్లు
ముడిపైచి నిలుచున్నారో? చూడుము.

కర్ణ—కారుకవిద్యానిపుణుండ పగునో విప్రనందనా? నేనొక్కటి చెప్పెద నాలింపుము.

ఉ. పుట్టినవాడు నుండియును భూసురకోటికిఁ గెలు మోడునె

పట్టున వారితోడను వివాద మొనర్చుట కిచ్చగింప నీ

కెట్టులసేని జేపడియె నీపుకన్నయ. కానితేమి? మా

పట్టినపట్టు మిమ్ములను బట్టదు పార్షదు రూపుమాపెడున్.

కం. శూరు లగురాజవరులకుఁ బాటులతోఁ కలహ మన్నఁ బక పక నగరే?

ధారుణిప్రజ రెల్లరుమీ, రీ రమాణిం దీసికొందు నేగఁగ వచ్చున్.

ద్రుప—(తనలో) ఓహో! యీనూతాధముఁడుపృథాగాఁ గలసాముం బెందుచున్నాఁడు.

వీనిఁబట్టి దుర్యోధనాదులును వారింబట్టి తక్కిన రాజమండలమును దిగకమానరు.

ధృష్ట—(ఎకసక్కిముగా) ఓయీ! నూతపుత్రా? ఉత్తమక్షత్రియునకుఁ బ్రావృణుల

నో యుద్ధము తగకుండు నేమో? కాని సామాన్య నృపతులకును నీవంటినూతవంశ

జాలకును నిట్టి విచార ముండదు. కదా!

ఉ. నుంచియుఁ జెడ్డయున్ దెలియుమానినీ, కియ్యది యుక్తమిద్దిగా”

దండు విచారణంబు, దురహంకృతికాలికి మంచిచెడ్డ లం

చెఁచఁగనున్నవే? యెటులసేని వృథాకలహమ్ముపెంచి తా

వంచనసేయబూని యట వంచన గొంచుటయే స్వభావ మా.

భీము—(ఎకసక్కిముగా) ఓయీనూతాధమా !

తే॥ గీ॥ పూని నీచేత సజ్యంబుగానిధిమపు, లీలఁ గొనియంత్రమేసె నిత్యాతకుండు

“ ఇతనితోఁబోరలే ” ఐని యెవ్వ రెఱుఁగ. లేగు మూరక నవ్వెద రెల్లవారు.

అర్జు—నీవు బ్రాహ్మణులతోఁ బోరవేమాకాని మేము క్షత్రియులతోఁగాని తదన్యుల

తోఁ గాని పోరుట కభ్యంతరములేదు.

ఉ. ఎంతటిజ్ఞానకూన్యుడవో యిట్టి కుయుక్తులు పన్నుచుంటివా

యింతినిఁ గొన్నవానిపయి నెవ్వనికేనియుఁ గోపముండు నా

యింతిని గొన్నవానిపయి నేటికిఁ ? గోప మొకింత చెప్పమీ

పంతముగల్గెనేని ననుఁ బట్టుము కొట్టుము నెట్టుమీసతిన్.

ఆ. వె. ఇంత తెలివితక్కు వెందు నేఁ గనలేదు, ద్రుపదుఁ డెవరు? నాకు నృపునినొకని

నింతమందిమీగ లేక మై పథియింప, నూరకేను జూచుచుండవలెనె ?

ద్రుప—(తనలో) ఇతని ధైర్యశైల్యాదికి మూచిన బొత్తిగా బ్రాహ్మణుండని లేక

మును గానరాకున్నది. (యోచించి) ఏమో! ఆట్లకొనుటయు వలనుపడదు; పరకు

ఁ డముఁడు లేడా ? దోజాదులు లేరా ?

కర్ణ—(ఎకసక్కముగా) నా తెలివితక్కువను జూతువు నాని రంగమునకవతరింపుము.

మందు నీశుశ్రద్ధగించియే పినవ జూహుశృభాహుబలాంబనోద్భూత గర్వాస్పదండగు నీద్రువనునియు భగినీపతి ప్రసక్తికవరాక్రిమజుతదుర్గర్వనియుండగు ధృష్టద్యుమ్నునియుఁ చుశ్రద్ధగించెద. (కర్ణార్జునులు నిష్క్రమింతురు.)

భీము—(దుశ్యోధనుని దిక్ష్కై యొక్క సక్కముగా) అదిగో పాపము! మీతమ్ములందఱును మా బ్రాహ్మణుని ధాటికి నోడి పాటుచున్నారు. మీరు చూచి యూరకొనుచున్నారేమి ?

దుశ్యో, దుశ్యూ—(తమలో) ఏమి యీపాటుని పొగరు? (చూచి) ఇదిగో మేము వచ్చుచున్నాము. నిలువుడు. నిలువుడు. (నిష్క్రమింతురు)

భీము—(చూచి తనలో) తమ్ముఁడును గర్జుఁడును దుల్యముగాఁబోరాడుచున్నారు. కృపాశ్వత్థామలూరక చూచుచున్నారు. కర్ణుఁడుకొంచెము తీసిపోవుచున్నాఁడు, పోకేమి ? మన మెఱుంగని కర్ణుఁడా? (అశ్వర్యముతో) ఔం! వీరియచేకము, ఇప్పటికేని తమ్మునింగుఱితింప లేరు. (కోపముతో) లక్కయింటఁ జచ్చితిమనియేకాబోలును వీరలదృఢచిత్తము. అదిగో దుశ్యోధనాదులు నూడఁగర్జునికి బాసటయై తమ్మునిపైకి రుముకుచున్నారు కాని క్షుమ వీరలపొగరు నే నణించవలెను (నిష్క్రమించును)

ద్రుప—కుమారా! చూచితివా? రణ మెట్లుప్రీతిల్లు చున్నదో. వీరలెవరో బ్రాహ్మణ మేషము ధరించిన హరిహరులవలె నున్నారు. (మఱియొక చిక్కుచూచి) అదిగో బ్రాహ్మణులందఱును నొక పెట్టునఁగురుబలముపైకి నుఱుకుచున్నారు. మనమువీరికిఁ దోడుగానుండి కాపాడుదము పద. (కుమారునితో నిష్క్రమించును.)

బల—తమ్ముడా! యుద్ధమెంతభరముగా నున్నదోచూచితివా? భీమార్జునులే కనుపట్టుచున్నవారు. కాని ధర్మరాజును గవలకు నాకాబ్రాహ్మణ సంఘములో నానవాలుగాఁ జేరియకున్నారు.

కృష్ణ—ఉ. తాళమునంటివి ల్లానినధత్యుఁడు కీడి యనోకహంబుదాఁ

గేల ధరించి మార్తరను గీబడఁగించెడువాఁడు భీముఁడి

య్యాలము రాకమున్న శమనాత్మజాఁడున్ గవలున్ సమేతులై

యేలాకొ యేగి రక్కతన నియ్యెడ నారలు లేరు సోదరా !

బల—(చూచి) కురుబలమెల్లఁ బటాపంచలై యెట్లుపరుగిడు చున్నదో! (కోపముతో)

ఓరీ ! మూర్ఖుడా ; దుశ్యోధనా !

చ. గద భుజమందు వైచికొని కయ్యమునుండి తొలంగి పాటి పో
యెదవె? మదీయశిష్యు నిను నెల్లరు నన్యంగ నాకు దుర్యశం
బెదిగి శిరంబు నెత్తుకొన నిచ్చునె? నేటికి నిన్ను జేరి యా
గదమును నాగురుత్వమును గంగకు నర్పింపయ్యె నేమిరా?

కృష్ణ—అదుగో నర్హుడను జహలశ్రీలాలితుడై పాంచాలిని వెంటపెట్టుకొని పోవు
చున్నాడు,

బల—మన మిక్కడ నిక నెందులకు?

కృష్ణ—అదుగో ధృష్టద్యుమ్నుడిని వచ్చుచున్నాడు. అతనితో జెప్పి యొకసారి కం
తీదేవిం జూడఁబోవుదము.

ధృష్ట—(ప్రవేశించి తనలా) తండ్రిగాను “మనకన్నియంగొన్న బ్రాహ్మణు లేనో”నంజ
నియెదికో పరిశీలింపు” మనియెను. అట్లొనర్చెద (పరిశీలించి) ఆరుగో ఆపీధింబడి
చనుచున్నారు.

కృష్ణ—పాంచాలకుమారా! మే మరుగుచున్నాము. (నిష్క్రమించును.)

ధృష్ట—(కొంతఁజను నడచి) అదిగో అకుంభకార గృహమునకుఁ బోవుచున్నారు. ఆ
క్కడనే పొంచి వీర లేమి మాట్లాడికొందుకో వినియెద (అట్లొనరించి విని) ఈసంగ
తులన్నియుఁ బోయి తండ్రిగారికి విన్నవించెదను. (పరిక్రమించి) ఆరుగో తండ్రిగా
ను పునోహితులతో నీవిషయమునే కాఁబోలును ముచ్చటించుచున్నారు.

(దుర్ఘపనుడును బుగోహితుడును బ్రవేశింతురు.)

దుర్ఘ—గురువరా? మీరు స్వయంఘర మేర్పఱచినఁ దప్పకయర్హునుడు వచ్చునని నెలవి
చ్చితరి కదా! అట్లు జరిగినదా?

పురో—ఇంకను సందియమేమి?

ఆ, బ. అర్హునికిదక్క నామశ్చయంత్రీయ్య, నితరుఁ డేయఁబాలుఁ డేటిమాటఁ
కర్తనంతవాడు గజగజలాడెన, వ్వింబ గుణము గూర్పు వెరవులేక.

ఇది యిట్లుంచుము.

చ. ఎదిరినవారి నెల్ల మద మేదఁగఁ జేసి యొకింతలోన న
మృదవతిఁగొంచుఁ బోవుటకు మాద్యశవిపులికానె లేశమున్
మదిఁ గదియింపఁబోకు మనుమానముఁ బ్రాహ్మణులేడ? పారుసా
స్పదులగు డేడ యింతవని నల్పునె పారుడు గాకయుండినన్.

ధృష్ట—తండ్రి! నీయాజ్ఞచొప్పున వలనైనంతవఱకుఁ దెలిసికొని వచ్చితిని వారుమన
యాజ్ఞ నేనిం దీసికొని యొక్కకుంభకారగృహమ్మున కరిగిరి. అచ్చటికే కృష్ణ బలరా
ములుగూడ వచ్చిరి. అయ్యెడ నెక నోకమువ్వురు పురుషులును నోకమునలియాపె
యను గలరు.

పురో—రాజా! చూచితివా? ఆమె కుంతి వారు మువ్వురును ధర్మజనకులనహదేవులు;
భీమార్జునులను రణరంగమునఁ జూచితిమికదా.

దుగ్ధ—కుమారా! యింతవరకేనా? నీయెఱిగినది.

ధృష్ట—ఇంతేకాదు. కృష్ణబలరాములును వారును మాటలాడికొనినరీతిం బట్టి చూడఁద
ప్పక వారు పాండవులే యని నిశ్చయించితిని.

దుగ్ధ—అట్లయిన నీవు వోయి యీయొడంత మంతఃపురమునకుం జెప్పుము.

ధృష్ట—చిత్తము (నిశ్చయించును)

పురో—యిక్కడికి నీసందియము తీసినదా?

దుగ్ధ—తీఱకేమి? తీసినది. అయినను మీరేగి వారియాధార్థ్య మింకను దఱిచి తెలిసి
కొని యిక్కడికిం గొనిరండు.

పురో—(పోయి పాండవులతోడను గుంతీద్రౌపదులతోడను బ్రవేశించి.)

వీరు కుంతీమహాదేవులు, వారు పాండవులు.

దుగ్ధ—(వినయముతో) అక్కా; భోజపుత్రి!

ఉ. పావన మయ్యె నాకులము ఘల్లునుడల్లుడు కావుటన్, మహీ

దేవులుకారు మీరనుచుఁ దల్ల మెఱింగితి నింతచేసిరే?

కావలులైన కారవులు, కష్టములెల్ల భరించి నేటికిన్

దేవుననుగ్రహమ్మున నుద్ధర్త గాంచితి రెల్లభంగులన్.

ఇక నాలస్యమెందులకు? విజయనిఁ బెండ్లికొమరునిఁ జేసి సలక్షణమ్ముగా వివాహతం
త్రము నడపుకొందము.

కుంతి—అన్నా! పాంచాలభూపాల! అగ్రజులగు ధర్మజభీములుండఁగా గొండికి య
గు ఘల్లునునికెఁ బెండ్లియెట్లు? అదిగాక నాపచనంబుకరమున నిక్కన్నియకు వీరేవురు
నుబతులు గానియొక్కరుండు గాకుండు.

దుగ్ధ—(తనలో) ఈమెయభిప్రాయమే చక్కఁగా బోధపడినది కాదు. ఒకకన్నయ
కడుగురు పతులెట్లు? (ప్రకాశముగా) ధర్మనందనా!

కం. కుంతి యన ధర్మములలో, నెంతయుఁ గడు నా తీలేలు నిల్లులు ఋణ
స్వాంత యిటులానతిచ్చునె ? యంతర్వాణులకు నిదియు నర్హంబగునె?
నీవు కొండికవయ్యను బాధించి గడుఁబెద్దవు నీవాక్యంబొందును వేదమొందును గాదు నీ
యభిప్రాయ మెట్టిది?

ధర్మ—క. ఇదిలోకవిరుద్ధం బని, పదిబది చెప్పంగపలెనెపార్థివ? యైనన్
తుద కిది యిటు జరుగుటయే, మదిమాకెల్లకు హితముమాతాజ్ఞప్తిన్,
అదియునుగాక.

క. నామనమెన్నఁడు ధర్మవు, నేమిటు యెఱుంగ దిట్టి యానాడెంగం
బేమొకొ? యిప్పట్టునఁ దా, నామోదము చెందనిట్లు లెతీరవలెన్.

దుర్జివ—(తనలో) ధర్మాపరావతారం డనఁడగునియ్యనఘం దొచ్చెం బుచ్చరించుటకల్ల
ఇందులకేదో యనివార్యం బగుకారణంబుండక తప్పదు. (ప్రకాశముగా) విసహాస
మృతమేకాని మనకు మనమై యిందులకు స్వతంత్రిండుటకన్న దురూహమగునీయంశ
మృత గృష్టదైవాయనునికిం దెల్పి తత్సమృతిని గొని యాచరించుట శ్రేయస్కరం
బు. కావున నెల్లినేల నట్లొనరింపుదము. శ్రేణికిఁగొలుపు చాలింతము.

(నిష్క్రమింతురు.)

౫ ద్య

ఇదిశ్రీ—తిరి పతివేంక శ్రేష్ఠగ విచిత్రం

బగు పాండవప్రవాసమృతనందుఁ

ద్వితీయాంకము

శ్రీమత్సాదాశానామః

పాండవప్రవాసము.

చతుర్థాంకము.

(విదురుఁడు ప్రవేశించును.)

విదురు—(తనలో) అప్పుడే యిచ్చినప్రసాదమునకే వచ్చితిని. (కోపముతో) ఓరీ! దుగ్ధోధన! పాండవులని నీకింతయనూయ యెందులకురా? నీతండ్రివారితండ్రిభాగము గు నర్ధరాజ్యము వారల కిచ్చెను గాని నీది లేశమును నీయలేదే? వారుదిగ్విజయమొనర్చి రాజనాయము చేసినయే కదా! నీకీదుఃఖము. (యోజించి) కలహప్రియుడగు నారదునివలన నీముప్పు మూడినది. పాపము! అతడేమిచేయును? స్వర్గముండగు పాండుకుమరునిచే “రాజనాయము చేయింపు” నని యమ్మునివరుం గోరెనట, ఇతరులయెడ నెట్లయినను నారదుఁడు వీరియెడల నుపకారియే గాని యపకారి కాఁడు. కానినో బాంచాలిక్త వీరు పరస్పరముఁ గలహింపకుండ నుండోవనుండ చరిత్రము నుపన్యసించి చక్కనికట్టుబాటు చేయునా; బ్రాహ్మణకార్యార్థమై ఆ కట్టింపుపదాటుటచేత నే కదా యర్థముఁడుతీర్థయాత్రకరుగవలసెను. అనియును వారలకుక కారకమే యయినది.

ఉ. అందునులూపి యన్వనిత నంది నుశోదయ మందె మీదఁ బాం
డ్యేందుకుమారిమందుఁ గనియెన్ మఱి మొక్క మపుత్రుని న్నుభ
ద్రం దుదకు న్విరించి నుతకత్నముఁ గాంచెన్కంటఁ గాదు నా
రెండుల కేగినన్ జయమయేర్పడుఁ బాగు లజ్జయు లేరికెన్.

యాగముమాటలుండ మయుఁ డొసర్చిన యాలోఁ శాలసభం బొదినది. మొదలు వీనికి మఱింత యనూయ పెచ్చుపెరిగినది. వీనికి నోదాశకుని యొకఁడు తమ్ముఁడు చెప్ప నేయక్కఱలేదు. కిర్లడొకఁడుండినను వాఁడుపరాక్రమముచే జయింపవలయు. నియె బోధించును. గాని శకునివలె నైదుగురలోఁ గలహము కల్పితమనియు ద్రోషిని వారలను నెడఁబాపుడమనియు లేనిపోని కుట్రలు పన్నుటకొప్పుకొనఁడు ఏమైనను నీగుప్త చతుష్టయము కుర్వవల మున్నూలించుట కుదయించినది. పోనీ! కొడుకు గుఱ్ఱుడై

పాండువ ప్రవాసము.

నను తండ్రి బుద్ధిగఱపి మరల్పవలె నెగాని దుర్ద్యుత వినోదమునకై తగదునని నన్నుఁ బాండవులఁ దెమ్మని యనువుట యెంతబాగుగనో యున్నది.

క. పండుగయో పబ్బంబో, పెండిలియో రాజకార్య విషయమె యకటా !

పాండవుల నేమొగమ్మున, దుండగపుండ్రాతమునకుఁ దోడ్పొందివత్తుకొ.

నాకృత్యము నే నెఱవేర్చుకొనక తీఱదు. (పరిక్రమించి) అరుగో, పాండవులు, తమణ్ణాఁ దా మేమో చెప్పి కొనుమఁ గూర్చున్నారు. పోయి ప్రకృతమును దెలిపెద.

(పాండవులు ప్రవేశింతురు.)

దర్శు—(చూచి) తమ్ముడా ! పరమపూజ్యుడగు విదురుఁడు కాఁబోలును వచ్చుచున్నాఁడు ఎదురుగాఁబోయి లోడ్పొందిరమ్ము.

భీము—(అట్లానరించును)

ధర్మ—(ఆదరముతో)

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుకొ గడుముదంబున నుండితె ? ధార్త రాష్ట్రులం

దెల్లెడ నేమ మే కద ? యహీనుఁడు లక్ష్మణుఁడొప్పమీఱు నే ?

సల్లిలికుండు దోడ్పొనుకు సంతసమే ? గుణగాఢి తాతకుకొ

మొల్లమె ? యెల్ల వారికిని మోదమె ? నీకు నుఖమ్ము గల్గునే ?

విదు— అందిఱును గుశలముగా నున్నారు.

తే. గీ. మీక నామయందె ? మీపుత్రులేపురు, ద్రోపదేయులకు ముదందె ? కొరి

మేనయల్లుఁ డొప్పమీఱు నే ? పాంచాలి, పరమసాధ్వీ కుశలవతియె ? తండ్రి ?

మిమ్ముల నందఱి నొక్కపటఁ దోడ్పొందిరమ్ముని నుయోధనాను మతంబున వృద్ధరాజు న

న్నుం బనిదిన రచ్చితఁ గావునమీయ నావెంట పాస్తేపురమ్మున కరుదేవలయు

భీము—(తనలో)

తే. గీ. అంపినను దండ్రీ యీతని నంపుఁ గాక, సల్లభలనియితఁడిట వచ్చుఁగాక

ఎపుడు మనమున మనమన్న నేవగింపు, కపటి దుశ్శోధనుని! పేర్కకత్వమెట్లు ?

అర్జు—(తనలో)

ఉ. అన్నయొనర్చు జన్మమున కందఱువచ్చిరి చూచి రంతయు

నొన్నటిముచ్చటేకద ? మమకొ మరలం బిలిపించు పేటికొ

ఎన్నడుఁ లేనియిట్టి దయ యొక్కడిదో ? గృతరాష్ట్రీనూతి, కీ

పన్నిక యెందుకో ? మనము పట్టి కదల్చినయట్లు లూఁగెడుకొ,

నకు—(తనలో)

క. కారణము సెప్పకయె యిటు, లూరక నిమ్మనుట శేషయో హేతువు ? ని
స్సాగమగు విషయ మేనియు, భీరుడు విదురుండు వచ్చి తెలుపునె యిటుకుక
సహ—(తనలో)

తే.గీ. అదరఁగాఁ జొచ్చెనెడనుకన్నదియుఁగాక, మనముచెయిచెట్టికలఁచినమాడ్కినుండె
నితని యాగమనమ్మున నేదియేని, దొంగగుఱాసఁగంగ నలెనని నోచునాకు.

ధర్మ—(సంశయముతో) ఆర్య ? ఎందులకైయుండునో ?

విదు—(తనలో)

తే.గీ. ఉన్నదున్నట్లు చెప్పిన నన్నయాజ్ఞ, కన్యభాసించిరించినయట్లు లగును
అట్లు చెప్పనిచో సత్యమడగిపోవు, టట్లులుండంగ జగమున నప్పశిష్ట.

కావున సాధ్యమైనంతవట్లు, రాజద్రోహము లేకుండ నేమైనను యధార్థ మే వచింపవల
యును. (ప్ర)కాశము) నిమిత్తమున కేమున్నది ? రాజులు ద్యూతసిగ్గులు గదా! అ
ది గాక యపూర్వమైన సభయొకటి నిర్మింప జేసివారు. అదిమీరు చూడవలయునట

భీము—(తనలో) మయోధనుడంతి ద్యూతసిగ్గులుఁడు కాడే ?

అర్జు—(తనలో) ఇక్కడికిఁ దేలివది. ఇది శకునియొక్క పేర్కొనెయ్యెయుండును.

నకు—(తనలో) ఇంతటిపని కింతప్రయత్న మెందులకో ?

సహ—(తనలో) ఈద్యూతము తేనెపూసిన కత్తిగాఁ బరిణమింప వచ్చును.

ధర్మ—(తనలో) నాకిది పరమపీయమే (యోజించి) ఐనను నియ్యది సద్వర్త నులాదరిం
పఁచినది కాదుగదా ? (ప్ర)కాశము) ఆర్య ? సమస్తధర్మవేది నగు నీకు మాద్యకులు
బోధింపవలయువా ?

ఉ. కుక్కుటపు నృమికములు గొట్టెపాటేళ్ళ దురంబులు న్యశం
బక్కఱలేని రాజులకునై యుదయించిన వంతకన్నను
స్వేక్రస మాదుగోదరము వృద్ధనృపుం డెటుసమ్మతించెనో ?
యక్కట ! యింకమాకుఁ దనయం దెటులృహభక్తులందెడిన్.

తే.గీ. చెడ్డపను లాచరించెడి చిన్నివారిఁగని కననిరీతి నుండుట చనునొకింత
అంతియేకాని తామయెయాచరింపఁ, జేయుదురె ? కూడఁదనఁడె గాంగేయుఁడేని

విదు—(తనలో) అడిగిన యంశమున కుత్తరమిక తప్పదుగదా ? ఇందు రాజద్రోహమే
ముందెను ? (యోజించి) ఇట్టి దుష్టరాజునకు ద్రోహమైనను దోషములేదు (ప్ర)కాశ
ము) కుఘూరా !

ఉ. తాత యొకండె కా దఖిలత్త్వ విడుండగు దోణాజేను || బ)

ఖ్యాతిపధంబె ? యియ్యది మున్నర్ల మహాన్యము నిన్నునంటి పు

జ్ఞాతిశయల్ దలంపఁ దగినట్టిది కా" దని యెంత చెప్పినక

ద్యూతము మానిపించెడి కుతూహల మిందుకలేదు తేనికిన్.

భీము—(సంశయముతో) వినోదార్థమై యేర్పడినవని కింతచార మెందుకు ? ఇది గాక

యియ్యది యెట్టిదైనను అనాదిగా రాజులందఱును మన్నించుచు నేయున్నారకగా!

అర్జు—వినోదమున కైనను దుష్కృత్యము సమంజసము కాదు. శిష్టాచారమైనను నీతికి

బాహ్యమైనచో నది మాన్యముకా శేరదు.

నకు—ఇంతకు నీజాదమువలన నుయోధుని కుపయోగమేమో ?

సహ—అదియే తేలవలసియున్నది.

భగ్గు—ఏదో యొకవిధముగా మనల నపమానించుటయే యతనిమాఖ్యోద్దేశము.

భీము—అతనికి నెఱవేఱనిదియును నదియే.

అర్జు—ఇతని కీయద్దేశ మింతలో నెందుకుఁగలంగవలెనో

ఉ. యాగము చూడ వచ్చి యట నయ్యయి కృత్యములంగఁ దాన యు

ద్యోగ మొనర్చి యెక్కుడు కుతూహలమున్ గనఁజేసె నింతలో

నీగతి దుర్మృగుండగుట కేమినిత మొ ? లేకయింతకున్

యాగమె కారణంబా ? తెలియన్వలె దీనియథార్థ మియ్యెడన్

విదు—ఇంద్రీందనా ? యథార్థము నీవుకనిపెట్టనే కనిపెట్టితివి. నాచేగూడ నెందుకు

జెప్పించెదవు ?

నకు—ఇది నాచే నింతకు మున్నేకనిపెట్టఁ బడినది.

తే. గీ. యజ్ఞమున శేగుడెంచె నటన్నమాటె, కాని యాతని మొగమిందుకయును గళల

నొప్పు, దప్పుడె యాతని కుద్భవించె, బాయని యనూయ, యదియిట్లు పరిణమించె.

విదు—

ఉ. వాడినమోముతోఁ గళకుఁ బాసిన చూపులతో విచారముం

గూడినబుద్ధితో మిగులఁ గ్రుంగిన దేహముతోడ నొక్కడం

బోడిమి దక్కియున్న కురుముఖుని మాతులఁ దాదరించి యా

జాడయెఱింగి జూదపు మిష న్నలిగించెను మిమ్మునొంపగన్.

ఇద్దఱి వారింప మావడిన పాఁగులు భగవంతుని కెఱుక, ఇప్పటికిని భీష్మద్రోణులీవిషయ

మై సంతతమును నృద్ధం జానకుఁ జెప్పమనే యుండును. కానిండు దాని శేమి భవితవ్య మెట్లయినను మనమయ్యెడకరుగుట తప్పనిపని, వారు మనరాక వేచియుండురు.

ధర్మ—తే.గీ. తండ్రి చిన్నప్పుడే పోయెఁ దండ్రియైన, దైవమైనను, నింక శాతండ్ గాఁడె
కొమరుఁ డెట్లైన నయ్యనఘండుమాకు, నెన్నడపకారము నొసర్పఁ డింతనఱకు.

కావున నవశ్యమును దండ్రియజ్ఞ నిర్వర్తింతును. (తమ్మలవంకఁ దిరిగి)

చ. అలఘుమనీషులార ? మనకందఱ కాశఁడె నేత యటఁ బో
నలయునె కాని జూదమును వ్యాజమున స్మిరసింప రాదు ని
గ్రులనుతులైనవారు విదుర ప్రియుఖుల్ పలుమంది కల్గుచోఁ
గలఁత ఘటిల్లునే ? యొకటఁ గల్గిననుం దుదిదాఁక నిల్పునే ?

పోదము పదుండు. ప్రియాణసన్నాహ మొనరింపుఁడు. (నిష్క్రమింతురు.)

(అంత ధృతరాష్ట్రుండు భిష్మద్రోణులతోఁ బ్రవేశింతును)

భిష్మ—కుమారా ! ఆంధికేయ ! ఒకలు విన్నను వినినన్నను ధర్మజ్ఞులకు ధర్మము చెప్పక తప్పదు. కావున,

ఉ. జూద ము దేరికేళియు నమూయ జనింపఁగఁ జేయు దానిచే వా
దనివార్గ మానదియు నశములన్ గడకొత్తు నూరకే పో
దవమానపుం బని నృపుల్ తలఁచెట్టఁగ రాదు నీవు గు
ర్యోధనుచందమాన్ దెలియవో ? పరికింపవా ? వానిమిత్రులన్.
తయప్రతిష్ఠ నీయది, వాయది, నోణినిది వినుము వామాట, జగ
ద్దేయ మగుపనికి విఘ్నము, నేయుట తగ నిట్టిపనికిఁ జేయఁగదగదే.

ద్రోణ—ఉ. ఎంతయో కాలమాయె నిటకే నరుదెంచి తదాదిగా ఋజు
స్వాంతుని నిష్పృఱుంగుదును నక్కల ! యేమననేర్తు ? నేవపుం
జితఘటిల్లె నియ్యదియు శిష్టులకున్ హిత మానె ? వీనిచే
నంతము నందరెందఱు ? నలాడల సంత లెఱుంగమే ? నృపా.

ఆ. వె. అతఁడు బుష్కరుండు నన్నదిమ్ముల సుతుల్, గారె ! జూదము నెడికారణమునఁ
గాదె ! శత్రులైరి కావున జూదంబు, నలని తగులు మనకు నెదరు, నలదు.

ధృత—(తనలో)

చ. కొమరుని దుష్టచేష్టితము గూడ దటంచునో ! వాఁడు నేఁడె పా
ణము లెడఁబాయ, వీరలనినం గడు మాన్యుట తండ్రియన్ గుగం

డమలిన చిత్తులిర్వరకు నావులు నిక్కమ పల్కమండిరి

సమయము నాకు నెంతయును సంకటమై కనుపట్టు నక్కటా !

(ప్రకాశము)

క. మీరిరువురు విదురుండును, శారద్యతుడున్ మహాయశస్రులుండెన్

బో రొడఁగూడునె ? ద్యూత, ప్రారంభమువలన నింత భయమేమిటికొ.

(తెరలో)

ఓహో ! ద్యూతప్రియులగు రసికులారా ! పాండవులును గౌరవులును ద్యూతారంభము నకై సభకరుగుచున్నవారు. చూడ నాసక్తి యున్నవారలంజు ద్వరగా రండు. (అంత విదురుండును పాండవులును దుర్యోధన దుశ్శాసన శకుని కర్ణవికర్ణులును బ్రవేశించురు.)

ధర్మ—(ధృతరాష్ట్రునికు నమస్కరించి)

క. ద్యూతమ్మునకై యేనా, హూతుండైనై వచ్చితిని మహోన్నతగుణుడొ

తాతయు గురుఁడును నీవును, నీ తెజఁగున కొప్పకొంటిరే ! దయకలిమికొ.

దుర్యో—(వారికడ్డమై) ధర్మనందనా !

క. ద్యూతమ్మునందు నీకతి, చాతుర్యము గలుగుటయును సతతమ్మును సం

ప్రీతిగలుగుటయు నీయా, హూతికిఁ గారణము లింతయుప్పడ ! మనకుకొ.

ఇంచెప్పరితోడను విచారింపనక్కఱలేదు. ఇది సుహృద్ద్యూతము గాని వేటోండు

కాదు. నీకు నభిప్రేతమైనయెడలనే యాడుకొందము లేదని బాంధ్యారము లేదు.

విదు—యయోధనా ! ఎందులకేని వృద్ధానుమతముగాఁ బ్రసరికొందుట మంచిపనికా !

అదికాక,

క. ద్యూతము వేటయుఁ బాసము, నాతిమొదల్ వ్యసనముల ఘనమతులు ప్రాజ్ఞుల్

నీతిపరులు నగు నృపతులు, ప్రీతివిశేషించి తగుల వెఱతురు కాదే !

కర్ణ—(తనలో) ఇతని కక్కఱలేనిదె కనుపట్టుదు. (ప్రకాశము) విశేషించి తగులదగ

దు. కాని యొకింమక తగులవచ్చును గదా !

భీష్మ—(కొడుమతో) ఓయీ ! ఆంగరాళా ! ధర్మశాస్త్ర ప్రశంసకుఁగూడనీవేయు త్ల

రము చెప్పవలయునా ? చక్కఁగా యోజించినచో నీవ్యసనములతో నొకట రెం

లుఁ దక్కబొత్తిగాఁ దగులనే తగదు.

దుర్యో—(ప్రీతితో) నఖా ! మనకీ నృసంగ మెందుకు ? నీపూరకొనుము. ఏమో రా

జాలకుఁ జిరకాలమునుండి వినోదముగా నెర్పడిన విషయము గనుక మనమిందు దిగితిమి

అందులకు ధర్మనందనుం డంగీకరించెనా ! మంచిదే, లేనిచో సంతకన్న మంచిది.
ధర్మ—(అశేషముతో తనలో)

ఉ. రమ్మని పిల్వఁగాఁ బడి భరమ్మగు పూనిక నేగుడెంచి ధ
ర్మమ్మని యెల్ల రాజులు చిరమ్మ బహూకృతి చూపినట్టి ద్యూ
తమ్మనయఁడుఁ దద్దయు మీతమ్మగలాడని శేరుగాంచి నే
నిమ్మెయి వెన్నెఁదీయ నగరే ? పగలేగునె ? యిత మాత్రలో.

(ప్రకాశము) అంగీకరించుటం జేసియే యిటుకు వచ్చితిని. వృద్ధానుమతమ్మన నిరపా
యంబగు మార్గమ్మన నిందుఁ బ్రవర్తికాంతము.

శకు—ద్యూతమున నింతవ్యసనిని నేనింతవఱకుఁ జూడను. కావుననే యితఁడు మనవన్ని
న యొరిలోనికి వచ్చియున్నాఁడు.

ఉ. నాదగు నేర్పకల్మి యమనందను రాజ్యము నెల్ల గెల్చి యా
మోదముదక్కియన్న కరుమఱున్మినికిచ్చి యతండ నేనుగా
నేదెస నన్న భూమిప్రజ లెల్లరు మెచ్చుకొనంగ మేటిమ
ర్యాదకు నాస్పదుండనయి యందెద నందఁగఁరాని సౌఖ్యముల్.

(ప్రకాశముగా)

క. జూదమ్ముకన్న ధనసం, పాదక మగువిద్య గాని పరమానందం
బీదగువిద్దియ కానీ, లేదని నీవెఱుఁగవే ? యశీకమే? నృపతీ ?

కావున నొండు విచారంబు దక్కి స్థిరచిత్తుండవై యిందుఁ బ్రవర్తింపుము.

ధర్మ—(తనలో) ఈకాలపువాఁలలో నితఁడు ద్యూతమునఁ గడుఁ బండితుఁడు. (ప్రకా
శము) గాంధారరాజా ! నీవు మధ్యస్థుండవై యిందలి మంచిచెడ్డలను వివరించు
చుండుము.

దుర్యో—(బహూకృతితో) అన్నా ! ద్యూతమున నీకును నాకును హస్తిపశ కాంతర
మని యే నెఱిగి నాకై ప్రతినీధిగా నీతని నేర్పఱచుకొంటిని. మాధ్యస్థమునకేమి?
కాంతనవాదులు పెక్కండుగ్గి గలరు.

ధర్మ—(తఁలో) శకుని యన మాయాద్యూత కుశలుఁడు. నే నితనితో నాడితి నేని
యొడుటయే ధృవము. ఇందుపాయ మేమి ? ఇల్లుగుఁగాక (ప్రకాశము)

గీ. ద్యూతమున్నను ధనిమిచ్చు ఖ్యాతిఁబెచ్చు, రెండునుంగూడఁ బోఁగొట్టుచుండునొకటఁ
దనకుఁదానయిప్పుని నేయదగునుగాని, యొకరికై యొండొరులు నేయుటచితమగునె

దోణి—(తనలో) మొట్టమొదట జూదమే గర్వమునైన ధర్మనందనుడు ఈదకుడనై యుండెనట్లులన్నాడు. అక్కటా ! యిది యెంతదుర్వ్యసము ? (కోపముతో) ఛీ ! ధర్మకాస్త్రములు తగులబెట్టినా ? ఇట్టిజూదముగూడఁ బుణ్యప్రదములు. ఇట్టి వ్రాతలు వ్రాయువారి నేమనవచ్చును ?

ఆ. వె. ద్యూతమాడువాడు దొంగయుఁ గావచ్చు. దొంగ చేయలేని దోపమేని ?
దీనిఁదగులావాడు దెల్లంబు తక్కిన, వ్యసనములకుఁబోవువాడు కాఁడు.

దుర్యో—అన్నా ! నీకీసందియ మెందుకు ?

క. నామేనమామ యోడిన, గ్రామములున్ దేశములును గనకంబును నిం
కేమైన నేనె యనుకొని, యామోదము మీఱ నీకు నర్పణనేతున్.

శకు—కాంతేయాగ్రివా ! అతఁ డెందుకు ? నేను మాత్రము దరిగూడ ననుకొంటివా?
తే. గీ. నాకురాజ్యంబులేదో? ధనంబులేదో ? కామినులులేనియశ్వముల్ కరులులేవో
ఓడుటయె నిక్క మేని నేనొసఁగ లేనె ? యాడగలిగిన నాడుమిట్లదగ నేల.

భీష్మ—ఓహో ! ఈదుర్మార్గుడు క్రిమముగాఁ బరికొల్పుచున్నాఁడే !

కర్ణ— యమనందనా ! గాంధారరాజు దుర్యోధనునికై ద్యూతమాడును, అందునోడిన
యభిలమున నాతఁడే భరించును. అట్లుకానిచోనితడేఁగిపొంచును. అందులకు నీతిఁ
డు వెనుదీసెనేని,

క. నారాజ్యమిత్తు నగతకు, దీనినిఋణ ముండేనేనిఁ దేజమ్మున నీ
ధారుణి నభిలము గెల్చి య, వారణగతి నీకు నొసఁగువాఁడ నితనికై.

విదు—నూతపుత్రా ? యుత్తమతత్త్రియుల కేగ్పడిన విషయమ్మున మనబోటులు ధ)
మొసంగుట యెట్లు ? ఒసంగినను వారు గ్రహింపట యెట్లు ? అదిగాక,

తే. గీ. తనకు నెవయైన ధృతరాష్ట్రుతనయుకన్న నితనిమామ గాంధార సృపేంద్రుకన్న
మిన్నననిధర్మరాజు నిన్ మేటిజేసి, యాడునే ? ద్యూత మింతయహమ్ముదగునెల్ల
ఇది యిట్లంచుము.

ఉ. ధారుణి గెల్తనంటివి వృధా రుచియింపనివాక్కు లేల యీ
దారుణపుంబ్రతిజ్ఞ యులధర్మతనూజుని తమ్ములన్నచో
నేరు నచింప నేర్తురె ? జయింపరె వారలు, రాజనూయమున్
శూరతమై నొనర్చరె ? యనూయ భనత్త్రిముఖుల్ వహింపరే ?

భీష్మ—కుమారా ? పాంచాలీ పరిణయమునాఁటి పరాభవమునేని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొ
నేరని యితనిమాటలకు నీకింత కోపమొడుకు

కర్ణ—(హాసముతో) ఏమీ ? నీవు కూర్తా పుస్తకము దంభధర్మములు చెప్పటవంటి
 నేనుని యూహించుచుంటివా ? (ఏమోయనబోవును)

దుశ్యో—(వారిచి కోపముతో విరుగుదిక్కి)

క. ఈనుగలవాడని నిన్నోసరిలన్ జీయ నెంచియును నండ్రొకినై
 నేనైచి యూరకొందును, దాసీపుత్రుండె ? యితడు తగఁడె ? జయింపన్.

ధృత—(తత్తఱపాటుతో) కుమారా ? ఎందుల కీసభ ? ఏమి జరుగుచున్నది ? అంత
 తో విగమింపుము. విరుగుడు సర్వవిధములఁ బెద్దవాడు. నాకన్నను నీకుఁ బరమ
 పూజ్యుడు. అధిక పుస్తకము కట్టిపెట్టుము. పుస్తకము చూచుకొనుము (విరుగులి
 దిక్కి) తమ్ముడా ? అతడు బాలుడు, నేనొకటి యునీవొకటియుఁగాదు. వాని
 మూలకు నాతోపాటు నీవును సహింపుము.

విను—సహింపకేమి ? సహించితిని. కాక సహింపక చేసికేదేమి ? (జనాంతికముగా
 నీహితమే కాక లోకహితముం గోరి నీకొకటి చెప్పుచున్నాడను. దానియంద
 యాధార్థ్యమును గ్రహించి విదవ నీచిత్తముఁబ్రకటింపవలసింపుము.

న. కొమరుఁ డటంచుఁ జూడకుము కూర్చుండు వీడు, నిజంబు రాజవం
 శము లడఁగింపఁ బుట్టె మనసంశయమున్ దెగఁ గోసి నీప్రియూ
 లము దిగదాని వీనిని బలాశ్శృతిమై వధియింపు మంతితో
 నమలినమా జగంబు, యశమబ్బు నిహంబుఁ బరంబు నీకగున్.

వీడు కోయినను నీకుఁ దొంబితియ్యుండుని కొమరులు గలరు. నేనెందులకో చెప్పితిని
 ని యోజించి యుపేక్షించితివేని,

ఉ. ఎల్లకుమారులున్ బడుదు రెల్లకులమ్ములు నాశమా జగం
 బెల్లజెడున్ సమస్తమున కీచెడుగే యగుమరకుండు, నేఁ
 గల్ల నచింతనే ? తుదకుఁ గాలముఁబ్రవయింపరావఁగాఁ
 జెల్లనె ? యిప్పడిట్టిపని నేయుము కోయుము వీనినత్తుకన్.

కర్ణ—(జనాంతికముగా) సఖా ! చూచితివా ? మీతండ్రొక్కదాసీపుత్రుని దురుప
 దేశమెట్లు చెవియొగ్గి వినుచున్నాడో ! ఆబోధించెడిబోధన యెట్టిదియో ;

దుశ్యో—(జనాంతికము) ఎట్టిదో మనమెఱుంగమా ? మనయుద్యమమ్మున కెట్లెనిభంగ
 ము కలిగింపు మని, లేదా ? నిన్నును నన్నును జంపించి పాండవులకు రాజ్యమి
 న్మినియైనను శిష్యుఁగలఁడు ఇం దశరీర ప్సేమి ?

క. ఎంగిళులు మెసవుజానిన, నంగడ మని యెఱిగి వీనిఁ బరమాత్మునిఁగాఁ

జెంగటికిఁ జేర్చుజనకుని, సంగతికే వగవలయు సంగడికాడా ?

ఇప్పుడు మనమెవరితోడను గలహింపఁగూడదు. “కార్యార్థినః కుతోగర్వః” అనుట

నీ వెఱుంగనిది కాదు. ఎవరేమన్న నాకై సయిరింపుము. (ప్రకాశము) ధన్యనంద

నా ! మధ్యమధ్య లేనిపోని ప్రసంగములచే గాలము వృధయగుచున్నది. నానిమిత్త

మై గాంధారరాజు ద్యూతమాడుటకు నీవంగీకరించితివేని ద్యూతము ప్రారంభముగును;

లేదా ? నీవతనికి నోడితివని యనుకొందుము.

ధర్మ—(అవేశముతో)

అ. వె. శకుని ఇంతయెంత సామర్థ్యమున్నను, నాకు నందొకింత లేకయున్న

నాడఁబూనివచ్చి యపల కూరకపోవు, నంతనీమఁ డొక్కొ ! యనుమతుండు

భీష్మ—(తనలో) జేరా ! యెంతటిసీతిమంతున కెట్టియావేశము గలుగుచున్నది ?

ద్రోణ—(తనలో) ఇప్పుడితఁడు తన్నే తాను గుఱుశింపునట్లు తోచదు.

క. పానాసక్తులు నబలా, ధీనులు మృగయులును కొంత యేగినపిదప

మే నెఱుఁగుట కల దకటా ! మానరు జూదరులు దానిమరణము దనుకన్.

శకు—(తనలో) ఇతఁడెవరులెన్ని యంతరాయ ప్రయత్నము లొనర్చినను 'దుదకుమనకే

యనుకూలఁ డైనాఁడు. ఇక నాలస్యము చేయరాదు. “అలస్యాదమృతంవిపం”

(ప్రకాశము) రాజా ! నీవు నాకన్నను సమరుడవే. సంశయ మేమి ? ఇదిగో బా

చికలు. ముందు నీవే మొదలిడుము,

ధర్మ—(పాచికలు పుచ్చుకొనుచు)

దుర్యో—(సంతోషముతో) ఇదిగో బందెము. (రత్నఖచితములగు మురుగులు తీసి య

క్కడ నుంచును.)

ధర్మ—(పాచికలు వైచును.)

దుశ్శా—(తోందరగాఁజూచి) గెలుపు ముది. (విచారముతో) కాదు కాదు.

ధర్మ—(సంతోషముతో) మరల నొడ్డుఁడు.

శకు—(జనాంతికము) కుమారా ! సంకయింపనుము. మొట్టమొదట నతనికిఁ గెల్పుగలి

గింపుట యెందుల కనుకొంటివి ? మఱింతయాదరము పొచ్చించుటకుఁ జూచు ! ఇ

దిద్యూతజ్ఞుల రహస్యము.

దుర్యో—నారాష్ట్రమును దప్పఁ దక్కిన యానర్తు ధనమును నొడ్డితిని.

ధర్మ—నుంచిది. (పందెమువేయును.)

శకు—గెలుపు మాది. పాచిక లిటుతెమ్ము, ఒడ్డుము.

ధర్మ—(ఆవేశముతో) నామానద్రాజ్యమును నొడ్డితిని.

శకు—సమ్మతించితిని (పందెమువేయును)

విను—(ధృతరాష్ట్రునితో) అన్నా ! చూచితివా ? సుహృద్వ్యాత మెంతవఱకు వచ్చినదో ?

ధృత—(విననియట్లు నటించును.)

దుశ్శా—(సంతోషముతో) మామా ! పందెము మనమే గెల్చితిమి.

శకు—(తనలో) ఇక్కడికి నామేనల్లునిచింత తీరినది. (ప్రకాశము.) ధర్మనందనా !

క. ఓడితివి పర్వరాజ్యము. నేడిక నొడ్డంగ నేది నీకున్నది ? యింకాడుట చాలించెదనో ? యాడెదనో ? యేదియే నుపాయము కలిమిన్.

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

మ. బహుదర్శోద్ధతుఁ డైననీలు ననిలో భజించి యున్ జంభకు
న్నిహతుం జేసి యు శూరనేననృపతి నిర్జించి పాంధ్యుక్ జయా
వహు నొడించి యనేకులక బ్రబలులక నాటించి నాచే నే
సహజేవుం డొనరింపజేసె, మఖ, మానత్వాధ్యు నిం నొడ్డితిన్.

శకు—అట్లయినచో నిదిగోఁ బందెము వైచుచున్నాను. (పాచికలుచూచి) మేమే గెల్చితిమి. ఇక నేమి యొడ్డెదవు.

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

ఉ. పాకటకౌర్యదర్శు లగుబర్హనూశవదేశ వాసులక
వీరక నదల్చి పుష్కరవనీగతదుర్మదులక జయించి దు
ర్భీకుల దత్త కాదుల హరించిననుక మఖిఁ గా నొనర్చు ను
స్థోకు ద్విపద్విసాహినములు న్నకులుం బా మిరు వైచితిక.

శకు—(పందెమువైచిచూచి) మేమే గెల్చితిమి. (ఎకసక్కముగా) రాజా ! సవతితల్లి కొమరు లనియా యేమి ? మాద్రోయుల నొడ్డితివి.

ధర్మ—గాంధారరాజా ! నీభేదకతా చాతుర్యము నే నెఱుగఁగిదికాదు. అంతతోఁ గ ట్టిపెట్టుము? (ఆవేశముతో)

మ. భగదత్తుక సగభేదిమితుని నని సంభావించి కాట్మరుఁ బాం
ధుఁ గుఱాతాధిపు విష్యగక్తు నుధక్తు బోర నిర్జించి శ్వే

తగిరీశుం బొగ లేదఁ జేసి మిగుల దర్శించి నాచే మఖం

బొగిఁ జేయించిన పార్థుఁడిందుఁ బణమై యున్నాఁడు నాయానతిన్.

శకు—(మరలబందెమువైచి) రాజా ! మేమే శెల్పితిమి చూచితివా !

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

మ. శిశుపాలుం బశుపాలునిం బలె జిగీషించెం జరాసంధునిం

గృతునిం జేసి వధించె నియ్యనఘుచేఁ గిష్కండ్వయక్షిలవా

వశమే ? పేర్కొన, రాజనూయమున కెన్నాఁ డయ్యెఁ బ్రేరేపకుం

డశనిపాప్రియుఁడు భీమనేనుఁ డిటుఁ దా నాఁగాక పంచెంబొగిన్.

శకు—(పందెమువైచి) ధర్మవందనా ! నూదేగెల్లు.

ధర్మ—(ఆవేశముతో)

చ. తెలిసినమూర్ఖుఁడందు జగతీతల మెల్లను శేలిసేను న

ప్రయుతులైనచి ద్యౌకేపు నెపమ్మున సర్వము గోలుపోవు కా

నలుఁడు యమాత్మజుం డిదటఁ బందెముగా నియమింపఁ గలుఁడెన్

దలఁగనిదుప్పదైనను కలమ్మున నెమ్మనమాఁప నేరమిన్.

శకు—(పందెమువైచి) ఇనియును నుమ్మే శెలిపించినఁ (ఎకసక్కముగా) ధర్మవందనా

తె, మీకు నేగురును మిక్కిలి ప్రియురాలు, యజ్ఞ నేని నొడ్డుకట ! నీని

నిన్ను నొడ్డుకొంటి వన్నలివాక్షిని, డేని యొడ్డు శెలుకువేము మరల.

అట్లాడ్డితివేని మేమింతను మున్ను శెల్పిన నీయావత్తుసాత్తును బాముగా వై చినను.

ధర్మ—(యోజించి తనలో) కానిమ్ము చెడ్డకాపుగమునకు నుప్పేమిటి ? (సృకాశము)

చ. మరమపతివ్రాతామణి నసాగుజాకరఁ బాంశుపుత్రసం

సరణుపొల్దినాక నభిజాత నయోధుఁడు సృహాయశ

స్కర ననవద్యులక్షణఁ బ్రసన్నహృదంతర గ్రోదిన్ దుకో

దరమున నేఁడు పంచముగ ధర్మతనూభవుఁ డొడ్డినాఁ డహో !

శకు—(పందెమువైచి) ఇని యును మేమే శెల్పితిమి. (అంతయును వ్యాపకగుపడిమాకురు)

(దుప్పచకుప్పయము సంతోషము నూచించును.)

దుశ్యో—(విదురునిదిక్కి) విదురా ! నీవుపోయి మాకు దాసియైన పాంచాలిఁ దోడ్కొ

నిరమ్ము. ఇకఁ ముందు తానొనరించుపనుల నేర్పఱించి మీయందఱ సమ్ముఖమ్మునన వి

నిసింపవలయును.

భీము—(తోషము నూచించును.)

విదు—(నుండిపడి) ఓయీ ! కురుకంశోద్ధాగక !

క. చెడిపోయెదునుమ్మి దుం, దుడుకింతగఁ దగదు సాధ్వి దోగిని తా నె
క్కడ ? నీచెక్కడ ? నేచెక్కడ ? తరతమభావ మింతగా నెఱుంగుదువే ?
నీ వేమనినను నాకుఁ గోపము లేదు గాని యటుఁజూడుము (భీను నిర్దేశించి)

చ. అతని నెఱుంగుదే ? జగమునంతయు నొక్కట మింగఁజాలు ను
న్నతుండకటా ! కడుం బసితనంబు నిను న్బలవంత పెట్టి యి
ట్టితులువవృత్తుల న్గఱపెడి న్నెడిపోతివి పార్థ లేడ ? నీ
మతమున దాస్యము న్సలుపుమా టది యేడ ? దురుద్ధరం బహో !

ధృత—(ఎఱుంగనట్లుగా) తమ్ముడా ! ఏమి జరిగెను ? ఎవరెవ రేమేమి యొడ్డిరి ?

విదు—(అనాకర్ణితముగా)

క. మిత్రద్యూతంబని నుచ, రిత్కులఁ బార్థులకు బిల్చి ప్రేరేపి తుదన్
శత్రుత్వము సాధించు న, పాతుని నిను దైవమెట్లు పరిపాలించుక ?

దుర్యో—(తనలో) ఇతఁడెప్పుడును శత్రుప్రక్షములొని వాడే; మనమితనిలోఁ జెప్పనే
కూడదు (ప్రకాశము) ఎవఁడురా ? అక్కడ.

ప్రాతిగామి—(ప్రవేశించి) జయము జయము. ఏమియాజ్ఞ ?

దుర్యో—(ప్రకృతము తలపి దొరపది నియ్యెడకుఁ దోడ్కొనిరమ్ము.

ప్రాతి—(నిష్క్రమించి మరలఁ బ్రవేశించి) అయ్యా మీయాజ్ఞఁ దల్పఁగా నామె
యిటనియె.

దుశ్శా—ఏమనియెను ?

ప్రాతి— భార్యకు జూదమం దోడిన మహానుభావుఁ డిప్పటి కెన్నఁడును వివేచిం
డు. అయినను దన్నోడి నన్నోడెనో ? నన్నోడి తన్నోడెనో ? కనుఁగొని మరల
రమ్ము. అప్పుడెవర మైనచో నేను నచ్చెదను ” అనియెను.

ధర్మ—(తలవంచుకొనును)

దుర్యో—సరే, ఈధర్మసందేహము తానిక్కడికేవచ్చి చెప్పకొనినచో సభ్యులు తీర్చి
దరు రమ్ముని చెప్పము పొమ్ము.

ప్రాతి—(పోయి మరలవచ్చి) అదిగో నాయమ చనుదెంచి యాకురువృద్ధుల వెనుక
నున్నయది.

దుర్యో—అక్కడ నెందుకు నిల్వవలెను ? ఇక్కడికే రమ్మునుము పొమ్ము.

ప్రాతి—(నిష్క్రమించును)

దుర్యో—(చూచి జనాంతికము) తమ్ముడా. వాడు భీమసేనునికి వెఱచునుగావున క. నీవరిగి తోడితెమ్మది, శీలముం గలటయౌటఁ గిచ్చిపమనిశం

కావిలుడవు కాకు ఎహో !, యేవురు పతులుండి సాధ్య యెట్లగునొక్కో ?

దుర్యో—(జనాంతికము) అన్నా ! ఈపన్నగడ కుంతి యెందులకు బన్నినదనుకొంటివి? తన్నుఁగోడ లెప్పుడేని యాక్షేపింప కుండుటకుఁ జామి ! (ప్రకాశము) ఇదిగో తోడితెత్తును. (కొంతవరకు జని తనలో) ఓహో ! నన్నుఁబొది యొక్కడిగో పోవుచున్నదే !

ఉ. ఎక్కడికేగె ? దింక మగలేవురు నాకుఁ గలారటంచుబల్

నిక్కెదు విట్టివీఁగదవు నేఁడు మదర్థమువైతి వోసి ! నీ

క్కనమెల్లఁ బోనడచుకాలము వచ్చెనులే యిఁకేటి ? కీ

తక్కులు దాసివైతివిగదా ? పనిచేయుము చెప్పిఁట్లుగన్.

లేదేని నీమానప్రీతిఁబలు దక్కవు. దుర్యోసనుండు చండకాసనుండని యెఱిఁగి మసలు కొనుము, (నిష్క్రమించును.) (తెరలో)

నేనేకవస్త్రము రజస్వలను దూరముగాఁదొలఁగుము ఇట్టియెడఁ నేను గురుజనస్థానం బగు నాస్థానంబున కెట్లు రానయ్యెడిని ?

కర్ణ—(దుర్యోధనునితో జనాంతికము) సఖా ! చూచితివా ? ఎంతలో నెట్లు బొంకు చున్నదో !

దుర్యో—అట్టిబొంకులకు మనదుర్యోసనుండు పాటించువాఁడు కాదు గదా ? వినుము తగిన యుత్తరమునే చెప్పునున్నాఁడు ! (తెరలో)

ఆ. వె. ఏకవస్త్రమేమి ? యేకవస్త్రమె యాదు, కాక విగతవస్త్రగావుగాద ?

దాసి కిన్నినగలు తగవు నీటుక్కురి, తనము మానిరమ్ము తడయకపుడు.

(శిరోజములు వట్టుకొని యొడ్చికొనివచ్చును.)

(భీష్మదులు తలలు వంచికొని విచారించురు.)

ద్రౌప—(కోకముతో) ఓహో ! కురుస్పర్థులారా ! ధర్మనందనుండు దైవకమ్మున నన్నోడినను నోడుఁగాక . మీయట్టి వివేకులు గలసభలో నన్ను వీఁడిట్లు పరాధ వింపఁబొది యూరకొనుట తగవేకదా ?

భీము—(విచారముతో) అన్నా ! ధర్మనందన !

క. ఓడితివి వత్తు నలువురఁ, బాడియె వీరేమి మనల బాధించురు ? పూఁ

బోడిఁ ద్రోవదిఁ బరా మిడి, యాడుదురే ? యెందుగలద ? యివేక మిటుల్.

(కోపముతో) ఇయ్యెడల నిన్నేమిచేసినను దోషము లేదు. నీబాహువులు తగులబెట్టి నఁగాని నాకీకోపము తీరదు.

అర్జు—(వారిచి) అన్నా ! శాంతింపుము.

క. అదేదిది బాద మఁదుఁ, బాడియెటుల్ తోచు ? ధర్మవర్తనుఁ డితడే
బాడ జనునదియ ధర్మము; మాడ దనం బాలునంత కోవిదుల మొకో ?

విక—ఓహో ! సభాస్థాయలారా !

ఉ. అందఱు నాడువాండు ? గలయట్టిరె యిట్టిసభ న్సతీమణి
న్నిందితఁ జేయఁగానగునె ? నీమలమే ? తినమొక్కొ ? యన్నముం,
బంగలకేని యిట్టికృతి పాడియె ? లోకము మెచ్చునే ? యశం .
బొందెడి వారికిం జనునొకో ? యిటు లారక చూచుచుండుటల్.

కర్ణ—కుమారా ! యనేకులు పెద్దలున్నయెడ నీకీయధిక పుంసంగ మెందుకు ? ఇంతకును
నియ్యది పతివ్రతయైనచో నీవన్నట్టు లిచ్చని యధర్మమే కాక మును, కలటలయెడ
నిట్టి నీతులతో నవసరముండదు. మిన్నక కూర్చుండుము.

విక—తండ్రీ ! యిప్పట్ల గురువుల కెదరాడక తప్పక వచ్చుచున్నది.

తే. గీ. ధర్మనూత్నముల్ దొలఁగెడి ధన్యులన్న, దొరకరక్కడనోకాని దుర్బలదపుత్రీ
కులటయే యనుకొంద మక్కులటకేని, మానవంతులొప్పరుకదా ! మానవాని.

కర్ణ—(కొంచెము కోపముతో) అంతతోఁ జాలింపుము. పుంశ్చలికి మానవాని యొకరు
చేయుటయెందుకు ? తనఁతనే సిద్ధించుచున్నది. తెలిసియుఁ దెలియని పుంసారము
లు గట్టిపెట్టుము.

దుర్యో—తమ్ముడా ? పాండవులయు దోపదియొక్కయుఁబుట్టుముల్లొలుపుము.

(పాండవులు తమపైఁప్రొమ్ములుదీసి యొక్కొడ నుంతురు.)

దుశ్శా—(దోపది పైఁటకొంచు పట్టుకొఁబోగాఁ నామె తొలఁగించి చనఁగా నతఁడు
వెంటనంటి చీరలాగును)

దోప—మ. కరుణాదూరత నూఁకుండి రయయో గాంగేయమ ఖ్యురే మహా

పరిభాషిమ్మున కోర్వరామిఁ దలలన్ వత్తుమ్ములొఁ గుక్కిడు

గర్భర దీనసితి నున్నవారలు పశుల్ రావే ననుబోనవే !

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁగృహ్లా ! దీనసంరక్షణా !

దుశ్శా—(తనలో) క్రింద నొకచీరయున్నదే ! (మరల చీరలాగును)

దొర—ఘ. తరుణీరత్నముగాదా ? యాసిరి ప్రమాదంబెప్పుడుకా జెందదో ?

త్వర నీకుం దగఁజెప్పివంప దదియేబాగము లోనెంచెనో ?

సరి యామాటలకేమి ? చెల్లెలని యిచ్చనీగొంత చింతింపుమా ?

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁ గృష్ణ ! దీనసంతకాణా !

దుశ్శా—(యథాప్రకారముగా నుండుటఁజూచి మరలఁ జీరఁగును.)

దొర—మ. గిరికేలం ధరియించి గోపకుల రక్షింపంగలేదే ? ఐడిక

గరిఁగాపాడఁగలేదే ? చక్రమున నక్రమ్మున్ విదారించి, ని

మృదునాదృష్టిని నన్నుఁ జూడఁ దగవా ? కాపాడవా ? సోదరా !

శరణం బెవ్వరులేరు నాకునికఁ గృష్ణ ! దీనసంతకాణా !

దుశ్శో—(కర్ణనితో) సఖా ! మాచితివా ? ఈబంధకి చాతుర్యము. ఎన్నిసప్తమ్ములి
మిడ్చి కట్టికొన్నదో !

కర్ణ—ఇది కడువిచిత్రముగా నున్నది. (యోజించి) ఇన్నిసప్తమ్ములిమిడ్చి కట్టికొన్న
దనుటకును దోచకున్నది.

దుశ్శా—ఓహీ ! పంచభర్తృక !

గీ. ఎపుడుగాని యసత్యమ్ము నెఱుంగఁడనుచు, నీదుభర్తను వర్జితుగ్గాడే ? జనులు
అట్టివానికి భాగ్యవై యెట్టులంటి ? వేకసప్త్ర సటం, చిన్ని కోకలుండ.

భీష్మ—(తనలో) ఓహో ! ఆపద్యాంధవుడగు శీకృష్ణునిదియ దోషిని గాపాడినది
(ప్రకాశము)

ఉ. ఎందుకు నేను గల్గి ? మఱియెందుకు దోషిఁబడు గల్గి ? యక్కటా !

పంద విచిత్రవీర్యజాఁడు పాపి తనూజాలఁ గా దనండు వీ

నిం దునుమన్ ఎలెకా విదురుని న్నను దోషినిగాదటంచు నీ

నిందితమైనజూద మనినీతుఁడు తా నిటు సమ్మతించు నే ?

(కత్తి మాసి దృతరాష్ట్రునివై కరుగఁబోవ విదురుఁడు వారించును)

దృత—తమ్ముడా ! యేమిజరుగుచున్నది ? ఎందులకాకలకలము ?

భీష్మ—(కోపముతో) ఓయీ ! నీకఁ గన్నులు గానరావు గాని చెవులు వినరావా ?

పాంచాలి పెట్టుకొన్న మొట్టవనియును; నివనియట్లు నటించుచున్నావుగా ?

కానిమ్ము,

కా. పిన్నలో పెద్ద లనేకు లున్నసభలోఁ బెంజేది దుర్మార్గుడై

ఎన్నెక వానియు నుంత చూడ కకటా ! పాంచాలి నీరీతిగా

బన్నం బందగజేయు నీఖలుని నిష్పంధించి వత్ససలం

బు స్నేనై పగిలించి శోణితము నామోదంబుమై గావెడదా.

ఈగుళ్ళాసను నిట్లు చేయనైతి నేని ?

క. అధముండ జడుండఁ బూర్వపుఁ, పృథివీకులగతికిఁ దప్పవెకలిని గుప్తు

పృథమావతారమూర్తిని, పృథానిహంతకుండ నింక వెయ్యేమిటికిన్.

గుర్యో—(తనలో) అధముండవే కాకున్నచో భాగ్యకట్టి యనమానము జరుగుచుండ నెందుల కూరకొందువు ? నీమాటల్లుండ నీభార్య యనేకవిధములచే నధమురాలైనదిలే? విను—అన్నా ! యెందుల కిట్లు తెలుఁగనట్లు నటించెదవు ?

తే. గీ. చెప్పలేదె ? వికర్ణుడు చెప్పులు లేవె, అనెపాటియోగ్యుండు ధీయుతుఁడు జ్ఞాని యీసభనొకండుగలఁడె ? నీముప్తమింక, కురుకులగుడంగె జూదంబు జరుపువాడె. నీకీమగుండు దుశ్శాసనుండు ద్రోనిది బలాత్కరించి చీగ లొల్పుచున్నాఁడు అంగులకు సుయోధనాదులు సంతసించుచున్నారు.

గుళ్ళా—(తనలో) అక్కటా ! విప్పి విప్పి విసువెత్తివని. చీగలరానులు పర్వత కా యములుగా నైనవి ! ఇంక నేమిచేయుదును ?

ద్రౌప—(దుఃఖముతో) అక్కటా ! ధర్మజ్ఞులారా ! అట్టిద్రుపద మహారాజానకుఁ బట్టి నై పరాక్రమైకధనులగు సోదరులకుఁ దోడఁబుట్టువునై, విషతుగజహర్యతులగు పాం డవులకు ధర్మవత్త్వినై యేనిట్లుపరిభవం బంగుచుండఁ జూచి మీరందఱును మిన్న కుండెదరు గా! ఇది యేమి న్యాయము ? పోనిండు నేను వీరికి దాని నేమొ తెల్పుఁడు ? దానినే యనుకొండు. అయినచో నిట్టి పరాభవ మొందఁదగిన కార్యమేమి యొనర్చితిని ?

భీష్మ—(విచారముతో) అమ్మా ! దుగ్రినద రాజనందని !

ఉ. చచ్చినవానిపోల్కెఁ బెలుచకా మతిపోయిన వానిమాడ్కి నే నిచ్చటనుంటి నీశ్వకురుఁ డేమనుకొంటివా ? నాలిముగ్ధుచ్చ బల్ కుచ్చితుఁ, డెందుకీవు మముఁ గోరెను ? ధర్మము చెప్పునుంచు ను ద్యచ్చరితుండు ధర్మజుండు దానిది నెప్పనలెకా సతీమణి.

నీ కేమియుం గొదిన రానేరదు, ఇక్కురునంశ నాశనమృతకై యీదురదరంబేర్పడినది.

కర్ణ—(ఎకసత్కముగా)

తే. గీ. తరుణి ? యుగ్మడిగొడ్డుచందముననిడును, లొందఁగలసెను బతులిందఱుంబుండే నీ నీమి సార్థక్య మిందఱుహీనులుండి, తగినకూరునొంధొక్కరుఁ దగులుకొన్నులు

దుర్యోధ—(విలాసముగాఁ జూచి తనతోడఁ జూపించును.)

భీము—ఉ. తోడఁజూపించెదురా దురాత్మ ! తులువా ! దోహి! కులఘ్నా! జడా !

వెడఁగుం బోక లడంపఁజాలడొకొ ? యీభీముండు, కామానలం
బుడిపింతు నిన్ను మోరిపాపి ! గదచే నూరుద్యయంబుం బొడిం
బొడిగా జేసినయప్ప డేడ్చెదవులే పోలేర్ని బల్ పేదై.

(మండిపడి మీఁదికుఱుకఁబోవును.)

భీష్ము—కుమారా ! యిది సమయముగాదు శాంతింపుము.

అర్జు—అన్నయ్యా ! శాంతింపుము.

ద్రోణ—కుమారా ! పనమాననందన

క. కురుకులము నశించుటకై, దురూహలు జనించె నిట్లు దోర్బలమునకుం

దఱికాదు ధర్మపాదను, మరియూద నిలుపు మయ్య మముఁ గనియొనక.

ధృత—(తనలో) అక్కటా ! నాకొమరు లెంత దుర్మతులైరి ? సుహృద్ధ్యుత మెంతన

ఱకు వచ్చినది ? ఇక నేనెట్లు లీ యుపద్రవిము నారెంటును ? (యోజించి) ఇట్లుగఁ
గాక. (ప్రకాశము) నాయనా సుయోధనా! ఏమియీ యాగడము.

ఉ. ఏడులు హేమవృక్కలైన నేనపురుద్ధులు నీకు హేచ్చెనా

నాఁడె నశింపఁజేసెదవె ? నాకులశిలములెల్ల, సుంతమో

మోడకద్రోవది నృతి నయోనిజ నింత యనాదరింతె ? యీ

కూడని చెయ్యు లెట్టులాడఁ గూడెనురా ? చనురా దురంతముల్

క. కడు యోగ్యు లైన పాండవు, లిడుమలపాలైరి నీవు హేతువుగ, నికే

నడుగుము దుండగపున్నడ. వడి పచ్చనికొంప మాపఁ బాడియె పుత్రా!

(పాంచాలినిక్రైస్త్ర) ఆమ్మా ! దురీపద రాజనందని !

క. ఎఱిగి యు నెఱుంగు తులువల, దురాత్ములను గుండగులను దోహిమాలముక్త

భరియింపుమమ్మ నానుతు, తిరస్కృతిక మఱివుమమ్మ తేకువకలిమిక.

ఈతప్పవలె నీకెయ్యది యిట్లంబయ్యెను నుడువుము ? చేయుటకు నిచ్చుటకు సంసిద్ధుఁ

డనై యున్నాడను.

ద్రోణ—అట్లు వరమొసంగెదనేని ధర్మపుత్తుని దాస్యమునలన విముక్తుం జేయుము.

దానిచే నయ్యనఘుకొమరుం డగుప్రతివింద్యునిఁ గురుకుమారులు దానపుత్తుండని
యాజ్ఞేపించుకుందురు.

ధృత—ఇచ్చితిని. మఱి మొండు గోరికొనుము ?

ద్రౌప—ధృతనందకుతమ్ములు తమతమ శస్త్రాని సాధనమ్ములతో దాస్యమువలన విముక్తులగునట్లొనరింపుము.

ధృత—ఇచ్చితిని, మఱియొండు గోరుము.

ద్రౌప—ఇంతకన్న తుత్తియనతికి నధికారము లేరుగదా !

ధృత—అమ్మా ! నీయోరిమికి సంతసించితిని. నీవుకోరకున్నను నేనే యిచ్చుచున్నాను. కైకొనుము !

తే. గీ. ద్యూతమున నేడు ధృతాంజోలుడిన, మల్లరాజ్యమునొక్కింతయేని మిగుల కుండ నీకిచ్చితిని మోన మొండుచున్ను, గుస్సులమొకండు నీవొందె ? దుగ్ధపదత్రుతి !

శకు—(జనాంతికము) కుసూరా !

తే. గీ. ఎంతకష్టించి తెచ్చిన నేమిఫలము ? నమ్ముచేసి మనపరిశ్రమమ్ము రాజా కోరకుండంగ నేముచ్చెనారకీతఁ, డొకఁడుగణియింప గుణియించు నొక్కఁడకట !

దుశ్యో—(జనాంతికము) అవును; కౌశ్యధులమూలముననున ప్రయత్నములన్నియు నిట్లనే యగుచున్నవి. (యోజించి) ఎవ రొప్పుకొన్నను నిందులకు దురభిమాన గృస్తుండ గుభీమనేకుండు మాత్ర మొప్పకొనఁడు.

దుశ్చా—అవును నీవనినట్లేకాని యొక వేళ నాతఁడును నొప్పుకొన్నచో నుపాయమేమి ? శకు—ఉపాయమున కేమున్నది ? తిరిగియు జూదముని పిలిచిన రథ్యజాఁడు వెనుతీయు వాఁడుకాఁడు. ఆయ్యెడ నింకొకయుక్తి పన్నుదము.

ఉ. ఓడినవారు కానలన యుండనలె వృదిరెండు నేఁడు, బా క్కేడతిగూఢనర్తన మెయిం జరియింపఁగ నొప్పు నయ్యెడన్ బాడయెఱుంగ వచ్చినఁ బునర్వనవాసము గూఢవాసమున్ బాడికిఁ దప్పకుండ సలుపన్వలె నియ్యది పందె మియ్యెడన్.

అని యేర్పఱచి యోటుపఱచి యడవులకుఁ బంపుదము.

కర్ణ—ఇది కడుఁజక్కని నుపాయమే కాని నన్నడిగితిరా—

ఉ. పోరిజయించి రాజ్యమును నొందుచు మయ్యది కీర్తిఁ నిచ్చు బెం పారును దానఁ దేజము, సమస్తజాత్యులు మెచ్చు నెవ్వరు నోరు మెదల్పలేరు శమనం డెదురైన వదల్తు గెల్లు నివ్వా రొక లెక్కయొక్కొ ? చిలుచట్టుట కేమిఫలమ్ము ? భూంరా ?

శకు—నీవు చెప్పినది తుట్టుకుదకాచరింపఁ దగినయని కానిఁ ప్రప్రభుమమున నేతగినదికాదు, మనమిప్పు డియ్యెడకుండి నాసంగతుల వింటి మేని పృథ్వరాజాకృత్యమ్మునకు

సమ్మతించినవారమగుదుము. కావునఁ బోవునము, పనుండు. (దుష్టచతుష్టయమును వికల్పించును నిష్క్రమింతురు.)

ధృతి—తండ్రి! ధృతనందన!

క. నీవు కడు మంచివాడవు, కావలలై నాకొమరులు కావించువరీ

భానము నైపుము రాజ్యము, దోగిది కిచ్చినగమ్ము తోగిన్ గొనుమి.

క. మోఱకులకెప్పు లన్నియు, ధీరులు సయిరింపలయుఁ జెలియదు తన,

కెవ్వారలు సిప్పిన వినుడు కు, మారుడు నాకెల్లగతుల మారుకుఁ డయ్యెన్.

ఏమి నేయును? నీవు నామందుఁ గనుభక్తుండవు నీ కెగ్గులకెఁ గదా! యని విచారింపమంటి నన్నుంకాది నాకొమరులయెడఁ బగ దిగఁద్రావి యాపూర్వముగ నించినప్రసపురమునకుం జని రాజ్యంబేలుకొనుము.

గర్జ—జనకునాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాఁడు.

భీము—(కోపముతో)

మ. కొఱవించి గాల్చుచు నీరమున్ జిలుకునీకూరింతు వాత్సైపుణిన్

బరిభానంబు దలంపకే కిరము నూఁపం జెల్లునే? దీనసం

బరముంగల్గెనే? యింతదీడకయే? భాగ్యాకృపాసంభృతి

సిరి నేలించునా? భీమనేనుఁ డకటా! సిగ్గేది ధర్మాశ్రుజాన్.

ఉ. ఉత్తమమధ్యమాధమము లొక్కటికొక్కటి తీసిపోవు నీ

విత్తములందొకండు తనవృత్తికిఁ గైకొనఁ జెల్లుగాక స్త్రీ

విత్తములత్తముండును వివేకియు నాయమనందనుడు దా

నత్తికి నత్తుంత యధమాధముడే? మృగులైరె? సోదరుల్.

అర్జు—అన్నా! ప్రకృతమీనూచన యెందుకు? భార్యకృపచేత ననియేలయునుకోవలెను?

అర్థకృపచేత నని యనుకొందము. భవిష్య మెట్లుజరుగునో అట్లే జరుగును. పోవు

దముపగుండు (పాండవులుసతీసమేతముగా నిష్క్రమింతురు.)

ద్రోణు.—రాజా! కుడుకు మంచిపని చేసితివి. ఈకారమున నీసులగ్గు గలుగుఁగాక.

(తెరలో) దుశ్యోధనమహారాజు గారు తండ్రిగారి కో నేదియోయోజించుటకువచ్చు

చున్నారు కావున సభ్యులందఱును జూడడు.

(ద్రోణభీష్మదులు నిష్క్రమింతురు.)

దుశ్యో—(ప్రవేశించి) తండ్రి!

క. ని శేమి వెట్ట యెత్తెనే ? యాకోడలియందుఁ బేర్చు మంత్రగ్గలమే ;

యేకారణమున రాజ్యం, బాకులటకు ధార వోసి తకటా ! చెపుమా.

ధృత—(తనలో) అప్పుడే పోయి యెఁగో యీసంగతి వీనికిఁజెప్పినారే (ప్రకాశము)

హయనా ! ఈయకున్న నాభీముని ముందు మనకు బ్రతుక వశమటోయీ !

దుర్యో—మంచిది ; అభీమున కిప్పుడు మాత్రము మంచివారమైతిమా ? ఏకారణముననో

చిన్నప్పటినుండి మేము పరస్పర బైరులము; అదిగాక.

అ. వ. కొలవి వెట్టి నెత్తి గోఁకొన్నవిధానం, బాము నిఁట నుంచుపగదిఁ బాండు

పుత్రములను బరమశత్రుల రాజ్యము, నందయుంచు టెట్టు ? లర్హ మకట !

ధృత—(తనలో) వీఁడెట్లును వృద్ధి నొందువాఁడు కాఁడు. నే నేమి నేతును ? (ప్రకా

శము) అప్పటికి నాకుఁ దోఁచిఁచఁదమున వృద్ధసమ్మత మగుగతి నట్లుచేసితిని; ఈ

మాటకు నే నన్యథా సంచరింప వీలులేదు. పయిననియిష్టము.

దుర్యో—అట్లయినచో వారల నింకొక పరి జూడంపాడుటకుఁగాఁబిలిపింపుము.

ధృత—(తనలో) అక్కటా ! యేమి చేయుదును ? (ప్రకాశము) తీరిగియుఁ బాంచాలిని

బరిభవించులయు ననియేనా ?

ఉ. అన్నకు నోడి భీముఁడును నర్జునుఁడున్ గలలున్ సతీమణిన్

బన్నము సేయనపు మిముఁడందల నొప్పరికించి రింక వాం

డొన్నను గిన్ననుం దలఁచ కాగ్రహస్పతి మెయిన్ గడంగి మీ

యున్నతి రూపుమాపుదు రహా ! యిపు డేటికి జూద ? మాతృజా.

దుర్యో—చేసినపనియే చేయుటకు నేనంత వెట్టివాఁడ ననుకొంటివా యేమి ?

క. ధనసంబంధహృన్మస్త్రీ, జనసంబంధహృ రాజ్యసంబంధము లే

క నివార్య మైనవేటోక, పనిపణిగముగఁ జేసి యందువర్తింతు మొగిన్.

ధృత—అట్లయినచో మాతల్లితో యాజించి పిలిపింతును. ఇప్పటి కీవిచారము కట్టి పె

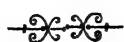
ట్టుము. (అందఱురు నిష్క్రమింతురు.)

గ ద్య .

ఇదిశ్రీ—తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్ము నందుఁ

జ తు ర్థాం క ము .

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యుల వచనములు

పాండవప్రవాసము.

వంచమాంకము.

(అంత నొకదాని ప్రవేశించును.)

దాసి—(తనలో) నాయుడయ్యారలగు నూర్వశి యర్జును విడిది కరిగి యతిఁడేమి యొనర్చుచున్నాఁడో చూచిరమ్మనియెఁ గావున నరసిపోయెద. (పరికిమించి యాకాశముఁ జూచి) అప్పుడే భగవంతుడగు చంద్రుఁడుదయించినాఁడు. ఇంక నాలస్యమొనరింపఁదగదు. (పరికిమించిచూచి) అదిగో నర్జునుని యనుచరు లటుపోవుచున్నారు. వారలవలనఁ దెలియకున్న పిదప నాపెం దీసికొనివచ్చెద. (నిష్క్రమించును) (ప్రవేశము) (అంత నూర్వశి చెలికత్తెతోఁ బ్రవేశించును.)

ఉర్వశి—(తనలో) మనోరథము నెఱవేఱెడినా ? నెఱవేఱకేమి? ఇందులకొక నూచన గన్నట్టుచున్నది. ఏమన, ఇందుండి తనకుఁ దానయై “చెలీ నీవీ రాతిరి నాకొమరు కేళీగృహమున కరుగు ” నని యాజ్ఞాపించెఁగదా ? (సంతోషముతో) చిరకాలానురక్త నగునాకిది యెంత యనుకూలమైనయాజ్ఞ ! (ప్రకాశము) చెలీ ! ఇంక నెంతదూరము పోవలయును ?

చెలి—అదిగో నయ్యదియే మాడుగు.

ఉర్వశి—అట్లయిన నేనియ్యడ ద్వారమ్ముననే యుండెదను గాని నీవరిగి నారాకం జెప్పుము.

చెలి—అట్లనే యొనరించుచున్నాను. (భవనములోఁ బ్రవేశించుట నభినయించి) అదుగో, ఆయెడ శయ్యామాత్రీ సహాయుండై యర్జునుఁ డున్నవాఁడు పోయి విన్నవించెద. (అంతయథోక్తముగా నర్జునుఁడు ప్రవేశించును.)

అర్జు—(తనలో)

క. అన్నలు దమ్ములు సతియును, నున్నారు ఎనమ్మునందు నొకఁడనయ్యెయే

నిన్నాకమఁడు నుభిలై, యన్న ఫలంజేమి ? యొప్పుడో ? యేగుటికకక.

శేషకుఁ దండ్రితోఁ జెప్పి యొప్పించి యాజ్ఞఁగొని వేగము యన్నన్ జూడఁ బోవలయు.

పంచమాంకము.

చెలి—(సమీపించి) మహారాజా ! జయము, జయము. ఊర్వశి యింద్రికృతికయై వచ్చి ద్వారంబున నిల్చియున్నది.

అర్జు—(తనలో) ఏమి ? ఇట్టిసమయమైన నెందుకు రావలయును ? అందులోఁ దండ్రీ ప్రేరణకూడ నెందు కుండవలెను ? (ప్రకాశము) ప్రవేశపెట్టెము.

చెలి—చిత్తము. (పరిక్రమించి యూర్వశితో) అమ్మా ! నెలవైనది.

ఊర్వ—నీవరిగి మరల నేకువజామునకు రమ్ము.

చెలి—(నిష్క్రమించును)

ఊర్వ—(ప్రవేశించుట నటించును) ఔరా ! ఇతని నింకకు మున్నింద్రసింహాసనంబునఁ జూచినప్పటికన్న నిష్కడక్కడు సాబగు గన్నట్టుచున్నదే ! (యోజించి) కాదు, కాదు. ఇది రాత్రిసమయముగదా ! ఈప్రభావము దానిదియై యుండునా ? అదియును గాదు. స్వతోరమణీయములగు ఎన్నువుల క్రమక్రమముగా నాసగొలుపుట సహజమై యున్నది.

అర్జు—(శయ్యదిగ్గి చేతులు జోడించి)

క. కొమరునిపై దయకలిమిని, నమరాధిభ్రుడనుపఁ జూడ నడచెనె ? యోయము ? సంతోషమయ్యెను, శ్రమయేమిటి ? కేన యటకు ? జనుదేరనొకో ?

ఊర్వ—(తనలో) ఆహా ! యేమి యావినయము ? కాని యింద్రిక దేలాకో నాపై మాతృభక్తిం గనఁజేయుచున్నట్లున్నాఁడు. (యోజించి) కాదుకాదు. తనకులదేవతలయందుఁ గలగౌరవాతిశయముచే నిట్టలాడి యుండనోవును. (సంశయముతో) కొమరునిపైననుగ్రహ మనఁగా నేకా ? ఇట్లవేషాడకట్టుచున్నది యావనంతుండనైన నాయందలి ప్రేమచే వచ్చితివా ? యని యతని యాశయమైయుండును. (తలవంకించి) అట్లయినచో 'ఓయను' యని యేలసంబోధించును ? (యోజించి) సంబోధించుటకేమి ? ఇదిగౌరవార్థము కావచ్చును, విను నావిషయాలతో నేత్యలకేమి యవసరము ? ఇతఁడు నన్నుఘృణముగాఁ గామించియేయున్నాఁడు లేనిచో నిట్టిసమయమున నొంటరిగానున్న తనయొద్దకు ఎచ్చట కేల యంగీకరించును ? ఇదిగాక “ నేనే నీగృహమ్మునకు రాదలంచి యున్నాఁడ” నని యెందుకుఁ జెప్పవలయును ? ఆయినను గొంచెము మాటలాడిన పిదపఁగాని నిశ్చయము తెలియదు. (ప్రకాశము) కుమారా ! (నాలుకకఱచుకొని తనలో) అక్కటా ! నేనుగూడ సందిగ్ధార్థముగనే సంబోధించితినే ! (ఊర్వముతో) కాని

పాండువప్రవాసము.

మృత్యు; అతడు మూర్ఖుడా యేమి ? యాశబ్దము యావనమున నే న్న్యాయముగా బోధించునని తెలియకపోయెడు (ప్రకాశము) కుమారా !

ఆ. గీ. వ్యాసుఁ డిచ్చివమంతర్ము పలన చేసి, యమ్మహదేవు నారాధన మొనర్చి
పాశుపతమును గైకొని స్వర్గలోకి, మరుగుచెందుటచే గమ్యురాల నైతి.

అర్జు—(వినయముగా)

తే. గీ. జన్మములు చేసి తపములు సల్పిగాని, పాండవగారాని యీలోకమునకుఁదండి
యనుమతింజేసివచ్చితివనకయిట్లు, తాముమాటుగఁబల్కు తెంతయునువిత.

ఉర్వ—రాజాగ్ని ! నాయభిప్రాయ మిది.

క. స్మరనుండరుండవైని, ర్జునాధునికన్న మేటిశౌర్యమున కా
కరమగు నీపరిచయమున్, బొరసినలోకము స్వర్గమున కధికంబా.

ఉ. కావలు లైనకారవుల కాగణమై ననవాస మబ్బె మీ
కేవలకున్ సతీమణికి, నియ్యది మికతికట్ట మైనను
భావుకమయ్యె మాకుఁ, గనుపండువుగా నినుఁ జూచుభాగ్యమా
యీవగఁ గాకకల్గెనె ? మహేంద్రుఁడు మేమును నీకు లక్ష్యమే.

అర్జు—(తనలో) ఈపెద్దాగ్నిగిరి జూడ నేదోఁకథమున బొడకట్టుచున్నది. ఇంతకు
నియ్యెడకు రాగతి మేమైయుండునో ? (యోజించి) చూచుటకేయైన నిసివేళ
నేలరావలయును ? ఇది తగదనిచెప్పి యవ్వలకుం బంపుదానా ? (సంశయించి)
తగదనిచెప్పట కిప్పటి కీమే చేసినయకృత్య మేమున్నది ? ఇట్లగుఁగాక
(ప్రకాశముగా)

తే. గీ. పొద్దు వోవుచు నున్నది పురుషులెవరు, వెంటలేకుండ వచ్చితివొంటి నింటి
కరుగఁగావలెఁ గాఁబోలుఁ దగ్గణిగూడ, నింతకణకునురాదు నీవిపుడ చనుము.

ఉర్వ (తనలో) ఇతనిగాంభీర్యము కడుశ్లాఘనీయము. నలచినచో నిట్టివాని నే నలవల
యును. (తన కోపముతో)

ఉ. వచ్చినకార్య మేమనవు భావ మొకింతయుఁ దేలనీవు నా
కచ్చెరు వయ్యెఁ బూరుషుల కక్కట ! యింతటి ధైర్యముండు నే ?
మెచ్చఁగనచ్చు నిన్ను, వినుమీ నచియించెద నాకునేనయై;
నచ్చిమనంబు నీకడకు నన్నిటఁదెచ్చె నికడ కేగెదన్.

తే. గీ. నారదాదులను నీ నామయాప, ములనునికని దిగ్గనమ్మనకు రాగఁ
నెడనువేచుచునుండ నెద్రవైతిట్లు, తనకుఁ దానయి పండె నుదారచరిత.

అర్జు—(తనలో) ఓహో ! యీమి తుదకుఁ దనభావము స్పష్టపఱచినది. కాదు కాదు. మొదటినుండియుఁ బ్రతిపదమునకు సత్కవికవితారచనం బోలెనేనో యొకవిధమునఁ బ్రకృతమును నూచించుచునే యున్నది. ఇందునను నుంపుడుకత్తెయగుటచే నీపె నాకుఁ బరమపూజ్యురాలును దల్లివంటిది యను గావున నిందుల కంగీకరిండుట యాపరలోకదూష్యము. (ప్రకాశము)

చ. తెలిసె భరన్మనోరథము దేవ విలాసిని ? నీకు నేతయా
నలుగుఁడు నాకుఁ దండ్రియగునప్పుడు తల్లివినివుకావె ? యి
ప్పలుకులు విన్న నెవ్వరును బాపముటందును గోయ గొక్కొ ? నీ
తలఁ పసమంజుసం బగుఁగదా ? పగదానవె ? లేకయుండినఁ.

ఇదిగాక మావంశజుండగు పురూగునకు నీవు కొంతకాలమ్ము భార్యవని వింటు. దానంజేసి నాకు బరమపూజ్యురాల వగు నవ్వలకదా ! కావున నాయెడి నాగ్రహింపక యీతలఁపుడిగి నన్నుగ్రహింపుము.

శౌర్య—(తనలో) ఓహో ! మొదటనే యీతఁడిట్టి యభిప్రాయమును నూచించినాఁడు. నేనే పొరఁబడితిని. కానిమ్ము ఈయంశమున కుత్తరమే చెప్పలేకపోదునా? (ప్రకాశము) రసికవరా! ఈమాత్రమెఱుఁగక మే నేను విన్నుఁగామించితిననుకొంటివా?

తే. గీ. భూమిలోకపు మాజాతి భామినులకె, వామినులనో ననావశ్యకంబు
స్వర్గముననున్న మాకివి చాగుటెట్లు? పల్లెనేలేని కట్టెట్లు ? పట్టనముల
ఇరియిట్లుందుము రఱినిహతులకు స్వర్గంబు నియతమని నీవెఱుఁగనిది కాదుగదా!

ను. ధృతరాష్ట్రాత్మజు లొక్కనూర్దురు భవత్తేజోనలంబందు నా
హతి గాఁబోదురు నేఁటరేపట, సమాయోగంబు మానోడ నా
శతమున్ గాంచకయున్నె ? వారితనుజుల్ సంబంధమా మీఁదటన్
బ్రతిపేధింతుర? నేఁడె పుట్టినదొకొ ? స్వర్గంబు రాజోత్తమా !

అర్జు—పితృ ప్రేమనీ ! నీవువచించిన సమాధాన మియ్యెడల సరిపడదు.
క. దేహంతరమృతందీ, యూహలు జనియింపకుండుటొప్పును నొకటె
దేహమ్మున నీకృత్యం, బాహా ! యంగీకరించునా ? యెవఁడేనిన్.

శౌర్య—(సంతోషముతో) తొవలోనికి వచ్చితివి.

తే. గీ. అన్నదమ్ములరగు మీకు నైదుగురికి, దొంగిలది యొకతెకద? భార్య, యీవివేక
మదట నేమాయె ? జ్యేష్ఠునిల్లాలు కాక, తండ్రి యుంపుడుకత్తెయే తల్లియగునె?
“ పితృసమా జ్యేష్ఠ ” యనుట నీకు నేను జెప్పనలయునా ?

అర్జు—(తనలో) ఈప్రశ్నమునకుఁదగిన సమాధానమేలేదు. అయిన నిట్లుఁగాక. (ప్రశ్నకాశము) అయ్యది మాతృకాసనమ్మునను గృష్ణద్వైపాయనుని యను మతమ్మునను బూర్వజన్మసంస్కార విశేష ఇతమ్మునను శిష్టసమ్మతంబయ్యె, దాని నుదాహరణంబుగఁగైకొని మనమేకాదిక నెవ్వరును బ్రవర్తకంపరు. ప్రవర్తకంపను గూడదు.

ఉద్యోగ—(సంతోషముతో) మరలఁ నోవలొనికే వచ్చితివి. ఇయ్యది పితృకాసనము నీ తండ్రియజ్ఞ లేనిచో నాకెంత యనురాగమున్నను నింత ధారాళముగ నేను రఁగలుగుదునా? ఇక నీ కేమిసందియము ?

అర్జు—(తనలో) ఎక్కడికక్కడికి నేదో యొక దురుద్ధరముగు యుక్తి చెప్పుచున్నది. వేశ్యలన జతురిమకుఁ బుట్టినందుకదా !

క. పరదేశములయలుట ధీ, వరమైత్రియు రాజసభల వర్తిండుట కా
స్త్రసము రెఱుఁగుట వేశ్యా, పరిచితియను నైదుగల్గవఁడు చతురుడౌ.

అని చాతుర్య సంపాదన సామగ్రిలో వీరల పరిచయమునుగూడఁ బెద్దలు బరిగణించి యున్నారు. అందులో దేవవేశ్య! ఈమె కెంతతరము చెప్పఁగలరు ! ఎట్లేని యీ విషయమ్మునుండిమాత్రము తప్పియింపలేదు. (ప్రశ్నకాశము)

ఆ. ఐ. తండ్రియజ్ఞగనుక తప్పదు నీకంటి, విందురేటిటియజ్ఞ యిడెనయనుము
అమరవరులదైన యాహారమునుబట్టి, యేను మానవుండ నెట్లు నడతు ?

ఉద్యోగ—ఇంద్రునందనా ! నీవు మానవుఁడవని నీలో నీవనుకొనవలసినదేకాని యొరులు విశ్వసింపరు. మానవమాత్రుఁడవు కావనుటకుఁ బ్రమాణం బింద్రునందనుఁడవగుట యొక్కటియే కాదు.

సీ. అంగారపర్ణుని నవలీలమై జయింపఁగ నేర్పుటెట్లులో ? మనుజుఁడొకఁడు
అమరేందునిర్నింది యగ్నిచే ఖాండంబేర్పింప నేర్పునే? యితరుఁడేని
సూయాకిరాతు నుమానాధు నిర్జరింపఁ దరమెట్లులగు ? నొక్క నరవరునకు
మేనితో స్వర్గంబు రానేర్పునే? యెట్టిభువనప్రకృతియో మనుజుఁడేని
ఇంక నెన్నేనియను గలవిప్రు నరుండ, విందుకయఁ గారనుమఁదెల్పు హేతువులు న
రుండనడిపేరు నీకు నొక్కండు మాత్ర, మున్నదది నేతివీరకాయన్న పగిది.

లేదా? అయ్యది నీవు పూర్వజన్మంబున నరనారాయణులలో నరుండవగుటఁజేసి కలిగినదేను కావచ్చును. ఆ నరనారాయణులు దేశాలన్నఁగకు నధికులు. నన్ను, ఆ నారాయణమునియేకదా తన యూహప్రయండి సఖిసమేతముగ నిచ్చామాత్రమ్ముగ

సృష్టించె. దానంతటియే యే నూర్యశినైతి. ఆమాయా హేతువుల నిర్ణయలలోని నాడకే యగుటచే స్వర్గలోకాచారములబట్టి చరమబుకే తుభ్యంతరమునుమాడను. కావున నొందువిచారంబుదక్క నన్ను మన్నింపుము. మనసుండు కాలహరణయ్యునకు నోర్పువాడు కాడని పరేంగితజ్ఞులకు వేఱ చెప్పవలయునా ?

అర్జు—(తనలో) ఓహో ! తువకు సుతిమీచుమన్నది (యోజించి) కాని యామె యే. నాకొక యుక్తికిఁ బ్రోవఁజూపినది. దానిచే నిరుత్తరయగుఁగాక (ప్రకాశము) జనకమనోహరిణీ !

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణోరూఢభంగ
దరుణిన్నిన్నును గూఁతురిం చెఱిగియున్ ధగ్గుంబు వోనాడి ముం
దరయన్ జాలక కైకొనన్నగఁడె ? కంసారాతి నీతండ్రి, ము
ష్కరుఁ డీతండ్రి గేలిసేయరె ? ప్రిజల్, కామంధకల్ కూడునే ?

ఉర్వ—(నివృత్తు) ఇందులకా నీవు జనుమంటివి ? కృష్ణుడు తనచర్యలు నిర్దుష్టము లైనప్పుడుకదా నిన్ను నవ్వలయు. అతఁడు నాకుఁ దండ్రియే ? అయినను బ్రసం గవశముఁ జెప్పవలసివచ్చినది.

తే. గీ. గొల్లయిల్లాంప్రకల్లను గుత్తఁకాడు, దేవకీకులమండలను వాచియన
లిట్లుబెదకిన సరిపడుటెట్లు ? లింత, యేల ? రాధకు నతనికి నేమి నావి ?

అది యట్లుండరిమ్ము. అనేకములుగా నావులన్నాప్పు డందులోఁబ్రకృతమునకూలిండువా విఁ జూచుకొనలేను. ఒక తల్లివానిగాని చెల్లెలివానిగాని నచ్చినచోఁబరిత్యజింతురు గాని మీమానవులైన నిట్టిమొద నిషేధించరు. ప్రకృతము నీవు మాపిన కూఁతునావి నొత్తి గాఁ దవ్వలేదు. “కూఁతునావి కూర్చుమ్ము” ననికదా? పెద్దలందురు. ఇవి యన్నియు నిట్లుంచుము.

మ. నరనారాయణు లన్నదమ్ములెకదా ? నారాయణుండించు సో
దరుడొటివు నెఱింగిఁజేటిదె మదిన్ దర్శింపు మేమాను ? ఏ
వరుస, స్మద్దుమొంది వైతివినుమీ ? నావుల్ విచారింప కా
దరమున్ జూపుము కొఁగిలింపుము మరున్ దండ్రిపు మొఁజేటికిన్.

(అని బలత్కారముగా గొఁగిలింపఁబోవును)

అర్జు—(తొలగని కోపముతో)

అ. వి. ఈవు దేవేశ్వర వెంతయు జూచు, నీకు సుత్తరంబు నేనుజెప్పఁ
జాలువాడనే ? విచారంబు దక్కుము; చనుము నిత్తు నేను సమ్మతింప.

ఉ. ప్—(కోపముతోఁదనలో) అక్కటా! యీతండు స్వభాగా నన్నవమానించి నాఁడే!

ఉ. తా నయి కోరుటన్నఁ గడు దప్పిదమాఁగద ! వాగకౌత, ౩౦

దేవియు నద్ది యున్ గలిగె నేని “సెబా” పనిపించుకొన్న మే

లొ నది యట్లుగాక యిటులైనను వేటిఁకఁ జెప్పనున్న దే?

లేనిది లేకయాండ సరిలేములు నవ్వుటయుఁ దలస్సమా.

ఇంతయవమానము నే నెట్లు సైరించును ? (ప్రకాశము, కోపముతో) ఏమి ? నన్నవమాని

చెదవు గా ? ఇదిగో దీనికిం దగినశాప మనుభవింపును.

తే. గీ. ఏనునిజముగ నినువరియింతు నేని, ఇనియు శాస్త్రవిరుద్ధమై పొగలదేని

మరపతియునిట సమ్యక్తమాపెనేని; శాపమిది గైకొనుము నపుంసకుఁడనగుము.

(దిగ్గజ లేచిపోవును)

అర్జు—(తనలో)

ల. వె. శాప మిచ్చుఁగాక ననుఁగాక యింసుని, తోడఁ జెప్పగాక తోయజాతీ

యతఁడు నన్ను కిత్తుయైన నేయుచుగాక, యట్టికాని నెపులెట్లు తగును ?

(అంత నింసుఁడు పగివేళి చును)

ఇంసు—(కాగిలించికొని) తండ్రి ! నీయిందిరుజయమునకు మెచ్చితిని. ఉర్వశి

యొసగిన శాపంబు నీకునజ్ఞాతవాసమ్మున నొకచక్కఱం బుపకార మైపరిణమించుఁగాక.

అర్జు—(అశ్చర్యముతో) తండ్రి ! నీ కీసంగతి యప్పుడే యెట్లు తెలిసినది ?

ఇందు—నే నియ్యెడ నే గూఢము గానుండి మీయిరువురం సలభాపణమ్ములును వినుచు

న్నవాఁడ, నీయంతవాని నేను మునులయందేని చాడలేను, నీయట్టి జితేంద్రియు

నకు సాధింపరాని పని యుండదు. కావున,

క. ఘోరల నివాత కవచుల, దారుణపం గ్రామమున విచారింపుము నీ

కారణమున దేవతలకు, భూరిసుఖమ్ములు లభించు పుత్రక ? యింకఁ.

అది ప్రభాతంబగుచున్నది. పొగ్గికాంగనాముఖ సహోజగ్నిశిఖ విశేషకంబుగదిది భా

స్కంధంబుదయించుచున్నాఁడు. మనయ్యెడ నురదకిం జని యయ్యెడఁ గృతస్నా

నులను కావలయు. పదపడి నీకు మఱిగొన్ని యస్త్రమ్ములుపదేశింప నరసరమై

యున్నది.

అర్జు—(వినయముగా)

తే. గీ. తండ్రి ! నీయాజ్ఞాకన్యధాదలచునమ్ము. నిండుక తమిచి దయ నెలవిచ్చి పంపు

మన్న వాగాకగోరుచు ననుపదంబు, చింతగొనుచుండు నేనటఁ జేరవలయు.

ఇందు—(ధ్యానించుట నటించి) తండ్రీ!

క. నీయన్నయు నీతమ్ములు, దోయజవత్తాక్షి? దుర్బదుదుహితయు మీకున్

శ్రీయస్కరుండు భామ్యుడ, నీయెల్లరు కుశల లింత యెఱుంగగనయ్యెన్.

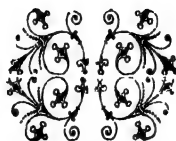
మఱియు నీదివ్యాస్త్రలాభంబు వ్యాసునివలన విని ధృతరాష్ట్రులు మిక్కిలిగ నను
యాగ్నిస్తలై వందురుమన్నవారు. నేటరేపట నీనేమంబు రోమశునిశంబున నీ
యన్నకడ కంపును, నమ్మహాముని ప్రేరణమ్మున నీయన్న శ్రీయస్కామియై తీర్థ
యాత్రం బొనరించి పదంపడి గంధమాదనంబున సతీయును దాసును డమ్ములును నీ
రాకకై రోమశు నా దేశమ్మున వేచియుందురు. అయ్యెడ నీవు వారలఁ గలసికొందు
వుగాక, ఇప్పటికి యుద్వమంబుడుగుము. నావెంటరమ్ము. (నిష్క్రమింతురు)

గద్య.

ఇదిశ్రీ—తిరుపతి శంకరేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్మునందుఁ

పంచమాంకము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరాయనమః

పాండవప్రవాసము.

పాండుకము.

(అంతఃకథలు ప్రవేశింతురు)

భామ్య—(తనలో) వేటకుఁ బోవుచుఁ బాండవులు నన్ను దురిపదపుత్తిఁ గాపాడుట కై నియోగించిరి. అత్యావశ్యకమగుటచే దేవార్చనకై కునుమంబులు తెచ్చుకొన నింతదవ్వు వచ్చితిని. వచ్చియప్పుడే చాలసేపైనది. ఇంక నిటుండడయఁదగదు. తఱచుగా దుష్టులు సంచరించుచుండు నియ్యడవిలో స్త్రీలనొంటిగా డించుటభావ్యముగాదు. కావున నుటజమునకే పోవుదును. (పరికిమించి చూచి) అదిగో ! పాంచాలి లోన నెవరికో యాతిధ్య మొసఁగుదున్నది. ఇతఁడెవఁడో రాజన్యుఁడు గాఁ దోచుచున్నాఁడు.

(అంత ద్రౌపదియు సైంధవుఁడును యథోక్తముగాఁ బ్రవేశింతురు.)

ద్రౌప—అన్నా ! అదిగో ! పాద్యము. కాశ్యపాడిగొని యాకృష్ణాజినంబునఁ గూర్చుండుము.

సైంధ—(కూర్చుండి) అక్కటా ! యింత నుందరిని నేనెందును జూడలేదు.

క. కొమరులఁ గనినను నీసతి, కొమరించుకయేనిఁ జనక కొండొక పాచ్చెక్

నుమబాణుబాణమో ? లే, కమరాధిపు నజ్జితో ? యహా ! మోహినియో ?

భామ్య—(పొజ్జించి) వీఁడా ? వీఁడు పరమగుర్మార్గుఁ డగుదుర్యోధనునిబాప దౌర్మార్గమున వానికన్న నేఁడాకు లెక్కువ చదివినవాఁడు. వీఁడియ్యెడకు రాఁ గతమో ? వీనివలన నేదేని యుపక్రమము రాదు గదా ? అట్లయిన శుద్ధశ్రోత్రియుఁడను; అసమర్థుడను నేనేమి చేయఁగలను ? కావునఁ ద్వరగాఁజని పాండవుల పెదకి తీసికొని వచ్చెదను. వారును నీనాకు నమ్మిచునేయుందురు. (నిష్క్రమించును.) (ఇదివిష్కంభము)

ద్రౌప—అన్నా ! పూజ్యులగు గాంధారిదృతరాష్ట్రులకుఁ గుళతనకద ? నీపెండుండి యెటకరుగుచుంటిని ?

మెంధ—(విలాసముతో) అం ! అందఱును గుళమముగా నున్నారు. నేను సావ్యకన్యం
బెండ్లి యాడుటకై పోవుచుంటిని గాని,

ఉ. నీరజపత్రశేఖర ! విను నిజ గమంగొన్నది యాదిగా మనో
ధీగత బొత్తుగాఁ జెడియెఁ దెఱువనే నిజ సావ్యకన్యకై
యేరహిఁబోవనేరుఁ? జన నీయపు నీదగుతక్కుబెక్కు, లం
భోరుహముం ద్యజించి యెటుపోఁగలుగుకొ? భ్రమరంబు, కోమలీ.

నిన్ను దొడవ్వలన కాంచి నాపడినపాట్లు వినినచో నీవు కరుణింపక పోనని నా
నమ్మకము.

చ. నినుఁ గనుగొంటి నెమ్మనము నీరయి పోయెను నానవాలు ప
ట్ట నెఱుంగ నైతి వెంటనె తటాలున నాచెలిఁ గోటికాన్యనిజ
బనిచితిఁ జూచి లేగద ? యబద్ధ మొకింతయులేదు నమ్ము మా
తని-లనక సమస్తమును దన్వి ? యెఱింగితి ధైర్య మందితిక.

తే. గీ. జూదమున నాలిఁ గోల్పోయిసాబగుదక్కి, యడవులందున్న నిర్భాగ్యులైనపాండి
వుల తిలోదరియే కదా ? వలచినేను. రమ్మనినరాదె ? యనునమ్మకమ్ముగలిగె.
అక్కటా ! నీవంటికులుకులాడికి భగంతుఁడు—కాదుకాదు, దుర్గయులగు పాండవు
లెన్నిపాట్లు తెచ్చిపెట్టిరి ?

ఉ. నీపతికన్న నుజ్జ గలఁడె ? నీమఁడు, ప్రపథమంబు జూదముం
దాపదగాంచియుజ్జ మరల నాడుట కేమనిసమ్మతించె ? నీ
కై పలుపాటులక బడి నయమ్మున మామకుఁ జెప్పి నేన చు
మ్మా ? పరమార్థబుద్ధిమెయి నీయఁగఁజేసితి మున్ను రాజ్యముజ్జ.

నీకై యప్పుడు నేను బడినపాటు లన్నియున్ జెప్పనేల ? ఎందులకేని నీసౌందర్యము
ముఖ్యకారణము .

సీ. దుర్యోధనుని కేమి దుశ్శాసనుని కేమి ధార్తరాష్ట్రులకు నందఱుకు నేమి
కర్ణుని కేమి యాగాంధారికుని కేమి నాకేమి నిక్కమ్ము నమ్ము మబల
లేదు కోపమ్ము నీమీఁద లేకమ్మును. నినుభార్యగాఁ గొనుమనమె కాని
కోప్పువట్టుకొని నిన్ గొలువునకీడ్చుట కోకలొల్పుట తొడఁగూరుచుండు

తే||గీ|| మనుట యన్యునివరియింపుమనుట మొదలు, సకలకృత్యమ్ములును సంజ్ఞలకటయెఱుంగ
వైతి వింతకు నరసికులలవాన, నేనొనర్చితి నే యిట్టిసీచకృతులు.

తటస్థించిని రహస్యమ్మున నాహనంబు నీకుఁ దెల్పిన నీవు సమ్మతంపక మానవని వేఁదు
గ

మండ నేటికి భగవంతుడు మన కనుకూలుం డయ్యె నికఁ దడయకుము. లెమ్ము. అదియే నాసేన, పోయి నీవు గర్భమ్ము నెక్కుము. నేను నీవెనువెంట వచ్చుచున్నాడను.

[దౌవ—(తనలో) అక్కలా ! దైవమా ! యాయడవింబడి యాకలములు తిని జీవించుటకును నీవోర్వకపోవా ? ఈదుర్మార్గు నిక్కడి కెట్లు తెచ్చితివి ? (నలుచెసలవదికించి) ఒకరుగాకున్న నొకరేని సమయమునకు రాకున్నారు. అయ్యో ! ధామ్యులెక్కడికేగిరో యేమిగతి ? హా ! కృష్ణా ! అపద్బాధవా ! నీవుమున్న నాకొనర్చిన మేలు నేను మఱవలేదు. మరల నీచెల్లెలిఁ గాపాడఁదగుసమయము, వచ్చినది. వీనిని విధియింపుము లేదా ! నుబుద్ధి నేనిఁ బ్రసాదింపుము. (యోజించి) విధిగా వీరికిపాటికి మంచిబుద్ధి కలుగనచ్చును భగవంతుడు తలఁచినచో నొకటి దుర్లభమా ? (పెదవివెలుచి) తక్కినవే వియును దుర్లభములకావు కాని దుష్టతకు మాత్రము మంచిబుద్ధిని భగవంతుడును గలుగఁజేయలేడు. అయినను నిట్లు చెప్పి చూతును. (ప్ర) కాళముగా) అన్నా ! నీవు కారణభగిని యగుదుస్థలకు భర్తవుకాన నాకు సోదరుఁడవు. అట్టిచోఁ దగవుకడిచి నన్ను మోహించఁ దగునా ? నీవు సమస్తధర్మమ్ములెఱింగినవాడవే. యెనను బ్రహ్మదనశంబున నిట్టిపనికిఁ బూనితివి. దానికేమి యెఱుంగక చేసిన దోషమును భగవంతుడును లెక్కింపఁడు. ఇక నేని నారెడ నొందుతలంపుడిగి నేటపోయిన నీబాంలు నిచ్చుదునుక నియ్యెడల నుండి వారు తెచ్చిన వృదుపథుని మంసమృల నేనాసమేతమ్ముగ విందుగడిచి వారువీడ్కోలుప నరుగుదువుగాక.

[దౌవ—(తనలో) ఈమె పయికిట్లు చెప్పచున్నను నాయఁడనురాగము లేకపోలేదు. కానిచో విందుగడిచిపోవచ్చుని యెందుల కనవలెను. ఇప్టమే లేనిచో నన్ను బరుషభాషణమ్ముల నందింపకుండునో ? ఇక నీమఃధిగాఁ దక్కినదియే కాని యెందుకో ? జాలమొనరించు చున్నది. ఇంతలోఁ బొండవులు వత్తురేమో ? (ధైర్యముతో) వత్తురుగాక చిరకాలమునుండి యన్నఃస్త్రమ్ములు లేక యాకలములు దినుచున్నవారు నన్నేమి చేయఁగలరు. నేను సైన్యసమేతుండి, వారిలేకాకులు. అయినను అంతవఱకు రాకుండఁగనే యీమొందిసికొని పోవుట కదుమరిచిది. (ప్ర) కాళము) మోహనాంగీ ? విందుగడిచి పొమ్మ నెదరా ? ఇప్పటికినేను ధన్యుడను. నాజన్మము సఫలము.

శ. విందిన నిప్తిభోజనము వేయును నేటికిఁ ? గాముకుండ నా

కొంగుకు ? మాంసముల్ ఫలము లెందుకు ? నన్యము లొమ్ముగావీ ! యో

నందరగంధ ! నీయధాసంపద నానగ నిచ్చుచే నుమి ?

విందగు నీమనంబు నరవిందముభీ ! కనుగొంటిఁ జూచితే ?

తే. గీ. అడవులంబడు ననదల నాశ్రయించు, కత్తనీకిట్టి యిక్కట్టుగలిగెనబల ?

అక్కటా ! చిక్కిపోయితి నతనిమిన్న, యిప్పుడేనియు నీసాగ సేరికబ్బ ?

ఇంక మా గొడకుము. తెమ్ము రథమెక్కుము. (కేసు పట్టుకొనఁబోవును)

ద్రౌప—(తోలఁగి తనలో) అక్కటా ! యిక వీనికి విచేకము గలగదు. (దెసలు పరికించి) పార్థులు నిచ్చునన్నట్లులేను ఇందేమిగతి ? కీకృష్ణుడు నన్నుజూచి యై ననీగుర్వార్థునికి ముద్దిం గలిగింపఁడయ్యె. (యోజించి) వీనికి వివాహకాలము దాపయి యుండఁ గృష్ణుడు ను చిబ్బిది నిచ్చుటయెట్లు ? వీనిలన నాకవమాన మెట్లునుం దప్పగు. కాకిమ్ము (ప్రకాశము కోపముతో) ఓరీ ! గుప్తా ! అన్నా ! యని నిన్నుఁ బిల్చుచున్న నన్నిట్టి బెట్టిదగుపుమున్నటికపుఁ బుట్టులచే నోప్పింప నీనాలుక యెట్టులాడెరా ! దురాత్మా ! ఇంక నేని బుద్ధి తెచ్చుకొనుము, పృథాగాఁ బాండవుల కోపానలమ్మునకు మిడుతవుకానుము పొమ్ము.

సైంధ—(తనలో) ఓహో ! యికను నీపె మనము గరఁగినట్లు లేనే ! (యోజించి) అవును. స్త్రీలుఁ కర్షణభాంబు గదా ! లోనొకటి యుందికొని పైకొకరీతిమాటలాడుదురు. (ప్రకాశము) జగన్మోహిని ! విందు నుడిచి పొమ్మని యిప్పుమాక పొమ్మనుట న్యాయమా ? నీనన్నాయని పిల్చినంతటివిగదా ! ఆశబ్దముఁ కగ్గము “ఓయూ !” యనుటనుమి ! నీయంతన నీవునత్తుని యంతసేపూగకొంటి, నికనిన్ను బలాత్కారముగ నైనఁ గొంపోక మానును. కరుణా నీయుష్టము.

ద్రౌప—(మండిపడి) కొంపోయెదవుగా ? తులనా ! బలాత్కృతిగా నన్నును ధగ్మజాదులతోఁ గొంపోయిన జటాసురునిగతి వాయునందనుచే నేమయ్యెనో ? అదియె నీకును మూఁడును. పృథాగా నెందుకుఁ జచ్చెదవు ? నామాట వినుము. ఒకరు తూర్పు నొకరు దక్షిణము నొకరు పడమట నిరువురుత్తరమునకును వేటఁబోయిరి, నీవు నన్నుఁదీసికొని యేదిక్కున కరిగినను నీనుజూపు నిశ్చయము. నామాట విని బుద్ధి గలుగుము. ఓరీ ! నీకుఁ దోడఁబుట్టువులు లేరా ?

సైంధ—(తనలో) నీతో వచ్చుట నాకిష్టమేకాని పతులవలన జంకెదనని సూచించుచున్నది. ఈభయము తీర్చెనంగాక. (ప్రకాశము)

ఁ! నీపతు లెంత ? నాకుఁ గడునీచులు జూడవుఁ గొల్వనాఁడు నీ యాపదఁ జూచి యూరకొనినట్టిరెకా ? తరలాక్షీ ? వారిపర

జూపటిమంబు నేనెఱుంగనా ! యిటు లూరకయింటిఁ గాని యో

కోపన నీమనమ్ము నెఱుంగున్ నిజముం గ్రహియింప నేరనే ?

జాగుచేయుము. త్వరపడుము. అల్లడె భద్రగజము, 'వాని నొండె లేకగఢమ్మునొండె నధిరోహింపుము.

ద్రౌపద—ఓరీ ! పాపాత్మా ! నీతరమును నెదిరితరమును నెఱుంగక పృథాగర్వాహపరు లేల యాడెదవు? మొన్న మొన్న నే కదా ! నిన్నును నీరాజును దమ్ములను గంధర్వులు కట్టి కొంపోవుచుండఁ బాదులు విడిపించిరి. ఇంతలో బాండవులకన్న నీ కమ్ముడు బలమెక్కడనుండి వచ్చినదిరా ? దురాత్మా ! బుద్ధిగలిగి మఱుటకొనుము.

సైంధ—(తనలో) ఇక నీయతిత తనంతఁ దానై వచ్చునట్లు తోచుచు కావున బలాత్కారంబ యిటు గర్తవ్యము. (ప్రకాశము) ఇదిగో చిత్తు బలశ్శ్రుతిగాఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. (పట్టికొని యెత్తుకొఁపోవును.)

ద్రౌపద—(వానిని వెనుకకుఁబడునట్లుగాఁ దోసివేసి) ఓరీ! నుగ్గంధ సైంధవ ! నీకుఁ జేటుకాలము దాచెనది. అత్యుమును బాండవుల చేతిలో మరణము వ్రాసియున్నది. నీత సవహరించిన రావణునిగతి యేమైనదిరా ? దురాత్మా ! (మూడవలు పరికించి తనలో) అక్కటా ! యిప్పటికేని యొక్కరును రారే ! పోనిమ్ము. ధామ్యులుగూడ సమయమునకు లేకపోయిరే ! (అంతఃధామ్యులు పువేళింపును)

ధామ్య—అక్కటా యెంత వెనకినను నేగులో నొకరేని గవ్వట్టరై. ఇక్కడఁకాంచాలిగతి యెట్టులున్నదో ! (పరికించును)

సైంధ—నన్ను వెనుకకుఁ బడదోపెదవుగా ! (వచ్చి) ఇందుఁ దప్పేమున్నది ? పిఠుమురాండు? తమపిఠులుమొడ నిట్లు జరుపుట కామకాస్త్ర పరినిర్దమే కదా ! ఈసారి తప్పక నిన్ను రథమెక్కించెదను, చూడుము. బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవును.)

ద్రౌపద—ఓరీ ! దుష్టాత్మా ! దుర్మత్త ! (అని తిట్టును)

ధామ్య—(అత్యుముతో) ఓరీదురాత్మా ! నీకు వివాళకాలము తటస్థించినదిరా ? వివాళకాల విపరీతబుద్ధి, అన్నట్లు నీకెట్టిగురూహ జనించినదిరా ? (ఎల్లెత్తి) ఓరీ ! ఖండితారాతి మండలరగు పాండవులారా !

క. సైంధవహతకుఁడు కడుగు, ర్థంధుడు మరాఘఁ డగుచు ద్రౌపది నిదెని ర్భంధిని బలాశ్శ్రుతిమై, బంధురగతిఁ బోయెడిన్ ద్రాపరహినుండై.

నేను వెనువెంటఁ పోవుచున్నాడ. మీరు త్వరలో రంపు విడిపింపుడు. (మూడుసా

ర్లు కేకలువైచి నిష్క్రమించును.) (అంత బాండవులు ప్రవేశింతురు.)

ధర్మ—(తనలో) ఏమో? కారణము తెలియరాకున్నయది గాని యెడను కన్నదరు మ
న్నది. (వని ప్రకాశము) తమ్ముడా ! ఉబజక్కున నేడయో రోధనధ్వని విన వ
చ్చు మన్నది.

భీము—ఆవును ధాతిక కంఠధ్వని లె నున్నయది.

(అంత యథోక్తముగా ధాతిక ప్రవేశించును.)

ధాతి—(రోషముతో) ఏమి చెప్పడును ? సైంధవహతకుడు దోగివదిని బలాత్కరిం
చి తన కథమ్మునఁ బెట్టుకొని యల్లదె కొంపోవుచున్నాడు. ధామ్ములు వెనువెంట
వానిని శపించుచు బోవుచున్నారు.

భీము—(రోషముతో) ఏదెసఁ బోవుచున్నాఁడు? ఏడీ ! (ధర్మజాదిక్ష్త్ర) అన్నా !
చూచితివా ? నీలన నెందఱీ కెన్నిపాట్లు మూడుచున్నవో.

సీ. ఘోషమాత్రము జమ్మ పటిలాత్మలను నీవ విడిపించితివి మమ్ము వెనుక కంపి
జాదంబునాఁడె చచ్చుచుగాత్తులను నీవ బ్రదికించితివి మమ్ము మెదలనీక
యద్ధమో యని యేడ్పు నువిహతప్రేమిఁ బౌరుషంబొక్కింత నేరవైతి
వేనాఁటికానాఁడె యారీతి దిగఁదీసి యనుజాలబలము నట్టడవిఁగల్పి;

తే.గీ తకట ? నిన్నేమనంగల దతివ కెంత, యెగ్గుచేయుచిరో చూచిలే ? నుయోధ
నాడు, లిఁకనైన నీయపశ్యాసములను; గట్టిపెట్టుము మము దయఁగావు మధిప !

అర్జు—అన్నా ! ఇప్పు డీప్రసంగమున కవకాశములేదు. కావున శీఘ్రముగాఁ బోయి
ఁగూసైంధవు నుక్కడంచి పాఁచారిని విడిపించి పడంపడి చూచుకొందము. (చూ
చి) అదిగో వానికథము పోయినదలను. ఇటు పోవుదము (పరికిమించి) అదిగోఁబ
న్నిద్దఱు సౌవీరకుమారులును దక్కటి సైన్యమునను వెంట రా సైంధవుండరుగు మ
న్నాడు. రయమ్మునఁబోయి కలసికొందము.

(పాండవులు నిష్క్రమింతురు.)

ధాతి—(చూచి సంకోపముతో) ఆమ్మయ్యా ! ఎక్కడికి బ్రతికితిని. సౌవీరకుమారు
ల నర్జునఁడెప్పుడు చంపెనో తత్క్షణమే సైంధవుడు రథమునుండి యుటికియిల్లె
పరుగుపరుగున వచ్చుచున్నాడు. దోగిరది ధామ్ములున్నయెడను వచ్చి నిల్చినది
(రోషముతో) ఓరీ ! దురాత్మ ! ఎక్కడికిఁ బోయెదవురా? చచ్చితివిలే (భయ
ముతో) అయ్యో ! నేను జెప్పినను రోషముచేఁ గాఁగోలును నానంకకే నచ్చుచు
న్నాడు. (చూచి) లేదు, అక్కడ నేదోయొక పొదరింట ధాఁగుచున్నాడు

దురాత్మా ! వారి కానవాలు చూపి నిన్నుఁ జంపించెదనులే. (పరికించి) పాండవులెల్లరును వీనిని వెదకుమనిచటికే వచ్చుచున్నారు. (అంత భీముఁడు చప్పు నందఱును బ్రవేశింతురు.)

ధర్మ—(బిగ్గరగా) తమ్ముడా ! పాటిపోవునైనయ్యెల్ల నెందుకుఁ దఱిమెదవు? సైంధవుని వెదకి పట్టుకొని నాయొద్దకుఁ దీసికొనిగమ్ము.

ద్రౌప—(కోపముతో) మరల నా దురాత్మునిక్కడికెందుకుఁదీసికొని రావలయును. అక్కడనే చంపి రాఁగూడదా !

భీము—(కోపముతోఁ బ్రవేశించి)

ఉ. సోదరియందుఁ జూడక పశుస్థితి నిట్లు బలాత్కృతిన్ దిగ్గి
కాదరణీయపుణ్యచరితాస్పద కెగ్గొనరించు దుగ్మగున్
మోదె యిది రమ్యునక ముందటి కేటికొ తెమ్మటంటి ? వా
పై దయనిచ్చిపంపెదవా ? బావకుఁ బూజ్యుడటంచుఁ గానుకల్.

అర్జు—అన్నా—

ఉ. పాతిననానిఁ జంపెదరే॥ పాండుతనూభవు లెన్నఁడేని నీ
పూరక యంటికాని యిది యొప్పిదమే? రణధర్మమా నీ? యా
కారణసోదరిన్ దలంచి కారుణికత్వము దాల్చుబోలు స
త్కారమొ లేక యెండొకవికారమొ చేయున మింత యేటికిక.

ద్రౌప—(కోపముతో) ఇక్కడికెల్లయున నేమి యెట్టకేలకు వననాసము సమాప్తి కాని చ్చినది. నదంపడి యజ్ఞాతవాసముగూడ నిట్టి నే తుద నెగ్గనచ్చును. అప్పుడేని వారల మికు రాజ్యము నీయగనుట ఘోషము. అయ్యెడ యాధము తప్పదు గదా ! అప్పడవ్వారిని నివ్వారిని దలంచినచో జయము కలుగుట యెట్లు ? రాజ్యము చేకూరుట యెట్లు ?

ధర్మ—ఇప్పుడే యనవసరప్రసంగ మెందులకు ? ఆమర్మార్గుఁ డెక్కడికేని దొలగిన నకుండఁ ద్వరలోఁ బోయి వెదకి పట్టి తీసికొనిగండు శిక్షింతుము. దుస్సలయొక్కయు గాంధారి భృతరాష్ట్రులయొక్కయుఁ బ్రియమునకై వానిని జంపుటమాత్రిము నాయభిమతము కాదు.

భీమార్జునులు—(వెదకుటకై పోవుమండఁగా)

ధాత్రి—అర్యా ? అడుగో డట్టయ్యగ నల్లికొన్న యా సోదరింట దాగినాఁడు. ఇంద్రాక్షునోహు జూచితిని (అంత యథోక్తముగా సైంధవుఁడు ప్రవేశించును.)

దొంగ—చూచితిరా ? ఈదురాత్ముడు మరల నేదేని యెడరు వేచి నన్ను గొనిపో
ననెంచి మన యాశ్రమ సమీపమున కేవచ్చి దాగినాడు. తేనిచో బాటిపోవువా
డిక్కడికే యేల రావలెను.

ధామ్య—(నవ్వి)

కం. ఒడ లెఱుంగనిభయమున నిటు, తడఁబడి యరుదేరఁబోలుఁ దరుణీ! యితఁ డి
ప్పుడు దినిన దెబ్బలను మఱి, చెడినే! యితఁ నిట్టిపనికిఁ జిత్తంబిడునే ?

ధర్మ—గురువారా ? చక్కఁగా నెలవచ్చితిరి.

భీమార్జునలు—(చెదికుట నభి:యంతురు.)

నైంధ—(తనలో) ఔరా ? నేను వీరియాశ్రమమునకే వచ్చి ఁటయింటి కుండల
నైతినే! ఇతఁ నేమిగతి? అన్నా ! యీగర్భదాసి నాకొంప తీసినది. ఇప్పుడేని దీని
కేదేనియిచ్చెదనని నైగచేయుదునా ? మఱియొక దిక్కునకుఁ గొనిపోవును. (నేతి
మరుగును జూపును.)

ధాతీ—(విగ్లఱగా) అడుగో? అడుగో? అక్కడనే? అక్కడనే?

భీమార్జు—ఏడీ? ఏడీ? ఎక్కడ? ఎక్కడ? (పరిక్రమింతురు.)

నైంధ—అక్కటా ! యీ తెలివితక్కువముండ చక్కఁగ గ)హింపక వైపెచ్చు మఱిం
త గుట్టుటైలఁదెట్టినదే ? ఇతఁ నిక్కడనుండిన లాభములేదు. (లేచిపరుగిడును)

భీము—ఓరీ? పాటుఁబోతా ! నిలువుము. (పట్టుకొనియీడ్చి తన్నఁబోవుట నటించును)

నైంధ—(తిరుగఁ బడఁబోవును.)

భీము—(ధర్మజానొద్ద కీడ్చుకొని వచ్చి మరలఁ దన్నఁబోవును)

ధర్మ—తమ్ముడా! అంతతో జాలింపుము వీడు చచ్చిపోవుచున్నట్లున్నది. (నైంధపు
దిక్కుయి) ఓరీ! మాతృదోహి.

తేగీ. శకునిసోదరిఁ బెండ్లాడుటొకటి వట్టి, వెకలులఁ దనూజలకొ గాంచు టొకటికాక
కూఁతునీకేదులయుఁగూడఁగురున రేండు, నన్వయముమాపుట శేమాతునియ్యెనొక్క.

(భీమునిదిక్కుయి) తమ్ముడా! యిద్దురాత్ముని శేమిశిక్ష విధింపు మందువు.

భీము—ఇయ్యది పాంచాలి చెప్పవలసినది గదా ?

అర్జు—అపె చెప్పటయు నందుల కు త్తరము చెప్పటయు నిదివఱకే యైనది.

నకు—ఇప్పట్లఁ బాంచాలి చెప్పిన చొప్పుతరహణీయముగలేదు. ఏమంటిరా?

తేగీ. మరణమెప్పుడో యొకమాటువనుజతోటి, కల్లనున్నదియే గాన నిదియనొక్క

శిక్ష గాఁ జూడఁదగదిట్టిచెనఁటి కేది, యేనిమఱియొక్క శిక్షయూహింపవలయు.

సైంధ—(తనలో) ఇతఁ డిప్పుట్ల నాకుఁ బరమోపకర మొనర్చినాఁడు. కానిమ్మ బ్రతికితినా ? పిమ్మట వీర లిప్పుడు నాకొనర్చెడి యుమానమును దీర్చుకొనలేకపోవుదునా? ఘోరమృగుతవ మొనర్చి పురహరు మెప్పించి యిద్దురాత్ముల నడచెదఁగాక.

సహ—అన్నలారా? నాకుఁ దోఁచినతెఱంగు చెప్పుచున్నాఁడ.

చ. తెగి తెగనట్టి కత్తి నొకతీయగ నెత్తినిజెక్కలూడున

ట్లుగ నొకకొంత చెక్కియుఁగడుక బరహాసము గాఁగ నైదుజా

ట్టాగి నొనరించి చెప్పఁదగు నొప్పుగుబుద్ధులు నెప్పి పొమ్మనం

దగుఁ, జెయిఁ జిక్కుకత్తుఁడు వధంబున కర్తుఁడు కాదు గావుతక.

ధర్మ—నీవు చిన్నవయ్యాను నీయూహ కడు క్లాఘ్యముగా నున్నది.

భీము—ఇతఁ నొకటిగూడ నిందుతో జేర్చవలెను. (సైంధవు నుద్దేశించి) ఓరీ ! కారవ భావుక.

క. ఎవరేని నిన్నుఁగని “ నీ యెడవురా ” యనిన నారితేమందువు? “ పాండవదానుడ ” నని చెప్పుము. తవులకు మిఁక నెన్నఁడిట్టి తప్పుపనులకుక ఏమిరా ! వెకలీ ! యిట్లు చెప్పుకొనెదవా ?

సైంధ—(తనలో) ఇప్పు డిందుల కొప్పనేని యీతఁడు నన్నుఁ జంపు. ఏమిగతి (ప్ర)కాశము చెప్పుకొనెదను.

సహ—ఏమని ?

సైంధ—పాండవ దానుడ నని.

నకు—ముమ్మాటికి ?

సైంధ—పాండవ దానుడను (అని మూఁడు సార్లు చెప్పును.)

భీము—దుఃపదపుత్రీ ! ఇతఁ వీనికిఁ బంచశిఖులంచి కొల్లనడక పెండ్లికొడకం జేసి పొమ్మందునా ?

ద్రౌప—పాండవదానుడు గనుక సంతతో విడువవచ్చును.

భీము—తలచెక్కుట నటించి జాట్లు ఆయిదుముడులు నైచును.

ధర్మ—ఓయీ ! సింధురాజా !

చ. చపలులు లేరే? యెందుఁజెఱచానలే కానలేనే ? స్వకాంత లే

ల పనికిరారు? రా రహము లంజలులేరే భవాన్యకుల్ నృపా

లపకువు లంగ నాజనములకొ గిరింతు రటంచుఁగాదె ? కు

ద్ధకకు సమానజాతి నొకదానిని ధీరులొప్పి రోజడా !

ఇది యిట్లంచుము.

క. చాపల్యమెంతఁ గల్గినఁ, బాపమునకు వెఱవకున్నఁ బగభార్యయకా
దీపదతి తోడఁబుట్టువు, ఛీ ! పాపీ ! తొలఁగిపొమ్ము చెడుగా! తులునా !
(సైంధవుఁడు నిష్క్రమించును.)

ధర్మ—(ధామ్యునిదిక్కి) (అలోచించుట నటించును)

ఉ. పాపముటన్న భీతి పడువారలు నాయనుజన్ములక్కటా !
యీపెను జెప్పనేల ? యిటులేటికి నీరికిఁ గష్టముల్ , మహా
పాపినుయోధనుం డతనిపక్షము సర్వము నట్టిదే నుఖా
కాపరిపూర్తి వారల కెసంగుట శ్రమినిత్రమో ? కదా !

ధామ్యు—(అలోచించుట నటించును)

భీము—ఇందుల కుత్తరము విశేషించి యోజింప నక్కరలేను.

క. కడుదుగ్ధగులగు శత్రుల, యెడ దయఁ గల్గుటయు దాని కీమమును దో
డ్డుదుటయె పేతువు లానా, డడగరె ? కారవులు పడఁతి నటుచేయునెడన్.

దాస్—ఇప్పు డీసైంధవుడె జరిపిన కాన్తియేని వారలకు నపుడు జరిగినచో మనకు ఏ
నవాస మెందుకు ? ఈపాటులెందుకు ?

అర్జు—అవును పృథూదమే జరిగినది. అప్పటి మనయోరిమియే మనకింత తెచ్చినది
(కోపముతో)

చ. పలువురు గల్గు నాసభ నపాత్రుఁడు రాధనుతుండు సాధ్వీఁ బుం

శ్వలి యని ప్రేలినప్పుడె రంజును సైంధవునెత్తి పోలికన్
జెలిపినఁ గౌరవుల్ జడిసి చేతులనెత్తి నమస్కరింపరే ?
కొలఁదికి చాఁచె గోటిపని గొడ్డలిదన్ననుపోయె నీయెడన్.

ధామ్యు—అర్జునా ! వానికిందగు ప్రియశ్చిత్తము నీతండ్రి యమరేంద్రుఁడు సహజ
కవచ కుండలముల నపహరించి యొనరించెనుగదా ! ఇంక వాని తుశ్లీలఁగినది. కా
రణేంద్రునకు వానిసహాయ మంతలాభకారి కానేరదు.

నకు—అన్నా ! మఁమిది యోరిమియనుకొనుచున్నారము గాని వారలట్లునుకొనరునుమీ ?

సహ—అసమర్థతగాఁ దలఁచుచున్నార. అట్లునుకొనుట వారిది తప్ప!

క. కపటద్యూతమునందున్, స్వపతి నమాయకుని గెల్పె నేదుగ్ధుతి యా
చపలున్ శకునిన్ నాఁడె క, డసినన్ మనశేల ? యీయాడవులందండన్.

ధర్మ—అన్నలారా ! ఎందుల కీగజపసేతుబంధనము ? (ధామ్యునిదిక్కి)

గురునరా ! మనవనవాసవత్సరము లింక నెన్ని మిగిలియున్నవి ?

భామ్య—(తెక్కింది) పండ్రొండవ నత్సరము జరగుచున్నది. ఇంక స్వల్పము మాత్రమే శేషమున్నది.

భీము—ఎంగుల కీలెక్కలు ? అధ్యక్షుల ర్తనులయెడ ధర్మం బెందుల కుపచరింపవలెను. వనవాసమునకేమి ? ఎట్లో నెఱవేర్చితిమి. అజ్ఞాతవాసము నేయుట మనబోంట్లకు శక్యమా ?

ఉ. దాగెద వెట్లు ? వీవు నను దాచెద వెట్లు ? ధనంజయుండు దా దాగెడు నట్టివాడె ? యకటా ! కపలేక్కియ దాగువారలో ? యాజరాజయాన నెటు లెయ్యడ దాతుము చెప్పమా ? పృథా గాఁ గడపంగ నేల ? చని కారపులక విధియింతమగ్గిజా.

ధర్మ—తమ్ముడా ? ఆనాడు కృష్ణుండు సత్యాస మేతుండైనచి మనకేమి చెప్పెను? ద్రావు—ఏమిచెప్పెను ? యాద్యుష్టి భోజాదిరాజులెల్ల మీయంద పక్షముగల్గియు న్నారు గావున మీరు యుద్ధసన్నద్ధులు కావచ్చునని చెప్పెను.

ధర్మ—ఇంక నేమియుఁ జెప్ప నేలేదా ?

అర్జు—చెప్పకేమి ? నీవుతలచినచో దుష్కర మేమియును లేదనికూడ నొక్కి చెప్పెను.

ధర్మ—పిదప నేను “ అజ్ఞాతవాసానంతరమునం గాని యుద్ధము సమంజసముగా ” దనిన నొప్పికొనియెనా ? లేదా ?

సహ—అసంగతి మేము వినలేదు.

ధర్మ—పాంచాలీ ! కృష్ణుండు నీకొమరులందఱును విద్యాబుద్ధులు గలిగి నేమముగా ను న్నారని చెప్పి పదంపడి యేమనియెను ?

ద్రావు—అనుటకేమున్నది? మీ కచిరమున నెకుభ కాలమురానైయున్నది.” అనియ నెను.

ధర్మ—అతనికేగూడ నిదియే సమ్మతము. కానినో రానైయున్నదని యెందుకను ? “ అజ్ఞాతవాస మెట్లొనరింప నేర్తు ” మని మీరు వెఱవలగు. అందులకును ధర్మవ ర్తనమే సహాయము కాంగలదు. (తెరలో)

చ/ ఏరటుపురమ్ము మీకుఁ గడు వీలుగ నుండెడి గూఢవాసముకొ జరుపుట కారణఁడెంతయును సజ్జనుఁ డయ్యెడ మిమ్ములోకు లె వ్వకుఁ డెలియంగ లేమిని ధృఙ్బు వరంబుగ ధర్మఁడిచ్చుఁ ద త్తరపడ నేల మీకు శుభదంబగు కాలము వచ్చెనెచ్చగకొ.

(అందఱును నాశ్చర్యముతో విందురు.)

ధర్మ—వింటిరా ? అంబరవాణికూడ నెట్లు బోధించుచున్నదో ! (మరలఁ జెరలొ)

శా. మార్కండేయుఁడు సమస్తమికడకు సమ్యంతృజ్ఞుచే మంగళో

దర్శంబౌ కథ లాలకించుచు నమందాసందులై ధర్మసం

పర్కమ్ముక బెడఁబాటుకే సనమునక బండ్రొందు నేఁడులో చనన్

గోయ్యుల్ మీర విరాట గొణ్ణగరి కేగుం డేగురుక భార్యయున్.

ధర్మ—(విని) అట్లనే నీ యజ్ఞచౌష్ఠన వర్తింతుము. మికందఱికిని నూయం దనుగ్ర

హ మున్నప్పడు మాకెందును గొదన రానేరదు. మాకు నిక సర్వశుభమ్ములను గ
రతలామలకమ్ములు.

(అ దఱు నిష్క్రమింతురు.)

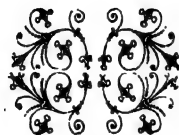
గద్య.

ఇది

శ్రీ తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమ్మునంగు

పహ్లాంకము.

శ్రీమత్పరదేశతాయైనము.

పాండువప్రవాసము.

సప్తమాంకము.

[అంత నొక గాయకుడు ప్రవేశించును.]

గాయ—(తడవ) ఇప్పటికాలపు రాజులలో నీతఁడు గానమునఁ గడు వాసత్తుడని నియుంటిని. (స్మృతి నభివయించి) ఒక్కగానముననే కాదు. సమస్త విద్యలందును నట్టి వాడే. మొన్న మొన్ననే యొక మల్లనితోఁ దనయొద్దనున్న నంటలవానిం బరీక్షార్థము పోట్లాడించెనని వినియుంటిని. కావున నీతఁడు తా నేవిద్యయైనఁ బరీక్షించి యోగ్యతానుసారమున సమ్మానింపఁ గంకణము కట్టుకొన్నాడనుటకు సందియములేదు. సమ్మానించు రాజు లనేకులుండవచ్చును. విద్య నెఱిగి సమ్మానించువారరుదు. (సంతోషముతో) నా యదృష్టము మంచిదిగనుకయే యిచ్చటికి వచ్చితిని. (అకాశమువంకఁజూచి) రాజుగారు ప్రకృతమిచ్చట లేరనుచున్నారా? ఏమి? ఎక్కడికి వెళ్ళినారు? (వినుట నటించి) ఎవరో శత్రువులూ తమ గోగణము నపహరించిరని విని వారిమీదికి యుద్ధమునకు జనినారనియూ? అట్లేని వారు వచ్చుదనుక నీ పట్టనముననే యుండెదను. (పరికల్పించి) ఇదిగో! నొక భవనము. (విని) గానము విసవచ్చుచున్నదే! నవ్వు! కడు మధురముగానున్నది. స్త్రీ కంఠములవలె విసవచ్చుచున్నది. లోనికిఁ బోదానా? (ప్రవేశము నటించి) ఏమి? యీయుపాధ్యాయుని సొగసు! (సంశయించి) అడుదినలఁ బొడకట్టుచున్నది. ఇది వేళ్ళాగృహము కాదుగదా! కానిమ్ము. ప్రకృత మేదేని తగు బస విచారించుకొని పదంపడి సావకాశముగ వీరలం గలసికొనియెద. (నిష్క్రమించుచు) (విష్కంభము)

[అంత నుత్తరముఁ జెలికత్తెలును పేషియగు నర్జునుఁడును ప్రవేశించురు]

అర్జు—లే.గీ. బాల! కంఠస్మయే గీతఁబాడవలయుఁ, జేతిలోనర్థమును బ్రదర్శింపవలయు
జరణముల నాట్యపుఁబ్రశంస జరుపవలయు, నభివయంబన నిట్టిదియందుగ్రి బుధులు.

ఉత్తర—చిత్తము (అభినయకాశలమును జూపును.)

సైరంధి—(పటాక్షిపముగాఁ బ్రవేశించి) అమ్మా! ఉత్తరా! నీవిద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలిగించునన్ను మన్నించి కొంచె మిటురాఁగలవా?

అర్జు — ఏదో యత్యసంగమైన కార్యమున్నట్లులున్నది పోయినట్లు.

ఉత్తర — సైరంధ్రితోఁ గొంచెమావలకుఁ జని) నావలనఁ గార్యమేమున్నది ?

సైరం — ఎక్కుడుకార్యమే యున్నది. దక్షిణగోగ్రహణప్రశంస యంతయు నీవెఱిగి నదియేకదా! ఇప్పుడుత్తరమునందలి గోవులకొగూడఁ గౌరవులు గొంపోవుచున్నారని గోపాలకులు చెప్పిరి. అందులకై నీయన్న యధ్వసన్నద్ధుండయ్యను దగినసారి ధికై వెదకుచున్నవాఁడు —

ఉత్తర — ఇయ్యెడ నేను జేయవలసినదేమి ?

సైరం — శేషము వినుము. మీయ పాథ్యాయులు లున్నారా? ఆయనకు సారథ్యమునందుఁ గడు సేర్పు గలదని నేను విని యున్నదానను. కావున నీవువారిం గోరెదవేని తప్పక నీయందలి గౌరవంబున వారిందుల కంగీకరింతు; నేను బోయి యాయుదంతమును మీయన్నతో విన్నవించును (నిష్క్రమించును)

ఉత్తర — అట్లనె యొనరించెదను (సమీపించి) మీరొక్కసారి మాయన్నగారి యొద్దకు దయచేయవలయును; కార్య మాయనయే నివేదించును.

అర్జు — (తక్కినకన్నయల నగఁజూచి) ఈనాటికిఁ బాతకాలకు సెలవు, మీరిండ్లకేగుఁడు. నేను మునిరాజదర్శనమునకుఁ బోవలసియున్నది. (చెలికత్తెలునిప్రమించుతురు)
[ఉత్తరుఁడు గోపాలసహితముగాఁ బ్రవేశించును.]

ఉత్తర — (సంరంభముతో)

కా. దోణుం దుగ్రించెద, భీష్మునొంచెదఁ గృపున్ దూరించెదన్ గౌరవ
శ్రీణిం దంచెద మించెదన్, గురుసుతున్ శిక్షించెదన్ గర్జునిన్
శ్రీణింతున్ గవలన్, బృథాతనయులన్ గీల్చింతు వాలమ్ములన్
స్థాణున్ గూల్చెద వేయు నేటికిఁ? దగున్ సారథ్యమే యున్నచోకా.

గోపా — (తనతో) ఏమీ ? మనరాజొమరుని శూరత్వము ! (ప్రకాశము) రాజేంద్రా
పాండవులం దున్నట్లు నేడు

ఉత్తర — (గాంభీర్యముగా) ఉండనిమ్ము. ఎందుకుండక పోవలెను ? నాకుఁ దగినసారథి గూండవలెఁగాని యెవరున్న నేమిభయము ? (స్మృతినశ్చింతించి) అవును పాపము! పాండవులను దుర్యోధనుఁడు ద్యూతమునం దోడించి యడవులపాలానరించెఁ గదా ! (కోపముతో) కానిమ్ము నేడంగులకుఁ బుత్రికీయ జరుగునులే. “ ఏకక్రియా ద్వ్యర్థకరీ బధూన ” అని లోకు లాడుకొందురుగాక!

ఉ. కూతుల మంచుఁ బేరుకొని చోరులు నాఁ జనుదెంచి మించి యా

భీరకుమారులన్ గెడపి పేరును బెపును గోలుపోయి యా

కారవులచరించిన యకార్యముచూచి సహింప నేర్తునే ?

వారలఁగురించి రాజ్యమును బాగులకిచ్చి యశస్యుఁగాంచెదన్.

(సంరంభముతోఁ బరికిమించి) అవురా ! సమయమున కెట్టియిక్కట్టు వచ్చినది. ఇది

యంతయును గంతుభట్టు చేసిన తెలివితక్కువ. పోనీ తండ్రియాలొచనము మాత్ర

మేమి బాగుగనున్నది ?

ఉ. ఎంటలవానికిఁ బనులవాండుకునుకొ రథమేల ? వీరలా ?

గంటెడివాను శత్రువులఁ, గేలవైసికు మంత్రిఁజేతురే ?

బంటులు రాజులకొ గుఱుతు వల్గుదె ? యే దెటులైనఁ గాని నా

వంటి నృపాలు సారథిని వారికినిత్తురే ? గాని తెత్తురే ?

నైరం—(ప్రకీరించి) రాకుమారా ? నీకిప్పటియవసరమును మన బృహన్నల దీర్పఁగలఁ

డట. మీచెల్లెలాయన నిటకుఁ దోడ్కొని నమ్మచున్నది.

ఉత్తర—(తిరస్కారముగా)

మ. నృపలొకొత్తగు శత్రువుకొ దెలియవో ? నిష్పృయముకొ బేడి నే

నెప్పుడుకొ జూడఁగ నేవగింతు నకటా ! యీనాకు సారథ్యమా ?

చపలుం దాతఁడు నేయుటా ? వినిన నీచందంబు నిందింపరే ?

రిపులొకం, బిటు గేలిసేసెదవె ? తీరే ? యిట్టిసంభాషణలో.

నైరం—(తనలో) ఇతఁడు విపరీతముగా భావించినాడే ? (ప్రకాశము) కుమారా !

బృహన్నల కొక్కనాట్యవిద్యయందే పాండిత్య మనుకొంటివా ? యేమి ? మున్నర్జు

నుండు ఖాండవవనమృ దహించునప్పుడితఁడేమి ! సారథ్య మొనర్చినవాఁడు.

అర్జు—(సమీపించును)

ఉత్తర—(తనలో) నైరంధ్రి యనఁ గడుమాత్యురాలు. ఈమె యసత్య ముచ్చరింపదు.

(అర్జునుదిక్కు పరీకాశము)

ఉ. కొరవననతోఁ గలిగెఁ గయ్యమునేటికి నాకు, దానికికొ

సారథి లేమి నట్టువిటు సందియముకొ గనుచుండనంద నీ

పేరు నించిచె నీయతివి, పేడితనంబున నింత నేర్చిలే ?

వారక వారధంబు కడపకొ బని పూనెదవే ? బృహన్నలా !

అ. ఐ. గాయకుండ నందు గారవింతుమె కాని, నీవు యుద్ధమునకు శేర్పరిని

యెఱుంగ మింక నేమి ? యిప్పు డెఱిగితి, మునరంబు గలిగె నదియొంటాడ.

అర్జు—(తనిలో) పగఱ నిర్జించుటకుఁ దగినసమయము వచ్చినది. అందులకియ్యది నాంఁ
గాఁ బరిణమించుఁగాక. (ప్రకాశము) కుమారా ! నా కెందును విశేషించి ప్రవేశము
లేదు. మీయొద్ద నునికింటేసి యవసర మైనతఱ వెనుదీయుట పాడిగాదని యిందులకు
సమ్మతించుచు టి.

ఉ. చిన్నతనమృతందుఁ గృషి చేసితి నించుక గానవిద్య యం
దు న్నటనంబునందును, ననుంగులు కొందఱుగూడి తేరినే
ర్పు న్నేటి నేర్చుచుండఁగ “నృపుల్ కడు మన్ననఁ జేతు” రంచు నా
చిన్నెయొఁ గొంతనేర్చితి విశేషములంతగ నేర నెయ్యెడక.

ఉత్తర—(చనవుగా) అన్నా ! ఇమ్మహాత్ముఁడు గానమునందుఁ దనకెంత పృజ్ఞయున్న
దో సూతకృత్యమునందును నంత పృజ్ఞయున్నదని నూచించుచున్నాఁడు కావున
నఖండపృజ్ఞ యున్న దనియే మనమనుకొనవచ్చును.

ఉత్త—(గౌరవముగా) నీవినయమునకు మేము సంతసించితిమి. నీవు సన్నద్ధుండవై
తేరి నాయత్త పఱచి యిటు లోడితెమ్ము.

అర్జు—మంచిది. (నిష్క్రమించి తేరితోఁ బ్రవేశించి) కుమారా ! ఇందధిరోహింపుము.

ఉత్త—(ఏక్కుటనటించి)

చ. దురముగఁ దోలుమీ ? రథము, దోహతులుకారవు లేగకుండఁగక
దరిమి నిధింపఁగావలెఁ బదంబడి గోవులఁ గ్రమ్మఱించి స
త్వరమున వచ్చి నొండ్రొయ్యఁ బ్రధానులు మెచ్చుకొనంగఁ బోలి న
చ్చేరువున ముంకుఁగావలయు శీయ యశంబును గాంచఁగావలెక.

అర్జు—ఇదిగోఁ గోలుచున్నాఁడను.

ఉత్తర—అన్నా ! నీ వెక్కురువీరుల జయించి ఎచ్చునప్పుడు నానావిధములును ననర్థ
ములును నగువారల యుష్ణిషాంచలములు బొమ్మపొత్తికలకుఁ గా న్నాకై లేవలయు.

ఉత్త—(అదరముతో) తప్పక యట్లొనరింతును.

పైరం—(తనలో) అజ్ఞాతవాస ఎత్సరము గూడఁ బూర్తి కావచ్చినది. ఇంక నెవరెఱి
గిన నేమగును ? (ప్రకాశము) కుమారీ ! తే రచ్చడే మారమరిగినది, మనమంతిపు
రికిఁ బోదము. (నిష్క్రమింతురు.)

అర్జు—(నిరూపించి)

మ. అదె కన్నోటివె ? కారవేంద్రబల, మల్లతందె రారాజా, బ

ల్లిదులొ మేటి మహారథుల తదితరుల లెక్కింపగా రాక యె

ల్ల దెనలొ నిండిరి నారీజాచితివ ? నీలావెల్ల శోభిల్ల న

భయదయ మృందుము వీరలక గడపి మాతోస్వర్వీధపుం డుబ్బుకక.

ఇంతకన్నను నెక్కుడు వేగంబునఁ దేరువొన నిచ్చినంగాని వారలం గలసికొనఁజాలము.

(రథవేగమును హెచ్చింపఁబోవుచు)

ఉత్త—(తేటిపాఱఁ జూచి భయముతో)

ఉ. కారపవాధునేన యనఁగా నిదియొ ? పారపాటుచేసితిక

వీరవరేఱ్య లియ్యెడల వేలకువే ల్భటసంఘమున్ననో

ధారుణి యానినట్లై మదిధైర్యము చాలదు వెన్నపశక్తికుక

దేరు మరల్పుమా ? తగుగతిక బొనరింపఁగ నయ్యు బిమ్మటక.

అర్జు—(తనలో) ఏమీ ! యీకొమరుఁడు చూచినంత నె భీతిల్లుచున్నాడే ! (యోజిం

చి)లేక నాధైర్యము కనుగొనుట కైయిట్లనియుండునా ; (ప్రకాశము) రాజనందనా !

కా. నన్నుం గేలి యొనర్చుటో ? నిజముగా నాశక్తి పీఠీంచుటో

చన్నే ! రాజకుమారు లిట్లువలుకక, జన్యంబులక జూడమే ?

యెన్నండుక గనలేదుముక విసఁగలే దీలాటిపందంబు, వె

న్న స్త్రీబోటులు చూతురే ? సమగముక గావింప నేతెంచియుక.

ఉత్త—(ప్రాభవముతో) ఏమీ ! బృహన్నలా ! యుద్ధములు నీవేచూచితివా ! మేము

చూడలేదా ? నీకదియంతయు నెందులకు ? ఎండుకుచ్చితివో యాపని నెఱవేర్చు

కొనము. అధికప్రసంగము కట్టిపెట్టుము.

అర్జు—(తనలో) ఏమీ ! ఇతని ప్రాగల్భ్యము (ప్రకాశముగా) ఇదిగో నాపని నెఱ

వేర్చుకొనుచున్నాడను. (రథము వడిగాఁదోలును)

ఉత్త—(కోపముతో) ఏమీ ! నాలోనీకు నెకసక్కమా ? ఒకటిచెప్పిన నొకటి చేసె

దవుగా ?

అర్జు—(కాంతముగా) రథచోదకత్వము నాపని. అది నెరవేర్చుటతప్పా ?

ఉత్త—(కోపముతో) ఓహో ! ఇట్లున్న బాగుగనే జరుగును. ఇంకనేని నీకొంటె

తనము గట్టిపెట్టి రథము వెనుకకుఁ ద్రిప్పము.

అర్జు—(తనలో) ఇతఁడు నిజముగానే భయపడినాఁడో ! కావున నితనికి ధైర్యముచెప్పి

చూపెదను. (ప్రకాశము)

ఉ. ఒక్కడు పెక్కు నేనలను నుక్కడఁగిండుట యొక్కవీరునిన్
 పెక్కుగు గూల్పలేమి పృథివికా గలయట్టిదె || వారు పెక్కు రే
 నొక్కడ || నంచు భీతిలుట యొప్పున నీవె జయింపవచ్చు వా
 యొక్కడఁగఁగ నచ్చు నిటు లోడుట పాడియె ? రాజుండవా !
 మఱియొకలాగు భావింపక నాచనంబులు వినుము.

ఉ. రాజనకేమి ? శాత్రునవరంపర వ్రచ్చుట ? లేక వచ్చుటో ?
 నాజనవ్రయోజనమునాఁ జనువాఁడె చుమీ ! కమర ! నీ
 వాభికి నోడిలేని భవదంబయుఁ దాతయు నాటివారి నే
 యోజ శిరమ్ము లెత్తి కననోర్తురు ? మార్తురఁ జంపనెంచుమా !

ఉత్త—(తనలో) ఇక్కడు క్లిబుండయినను మాటలు కడుఁ బారుపోచితము గాఁ
 గనుపట్టుచున్నవి. అక్కటా ! యెంతిరుద్దళ నచ్చినది ! ఒకనపుంసకుఁడు నాకు
 ధైర్యము చెప్పవాఁడా ? అయినను నితఁడెవఁడో యొకింత కనుఁగొనవలయు
 (ప్రకాశము)

ఉ. గానముగాదు శాట్యమును గా దభినీతియుఁగాదు యుద్ధపుం
 బునికలేడ ? యక్కట ! నపుంసకులేడ ? విశేషపాగుషా
 భీనులమైన మేమె వెనదీయఁదు మొక్కొకచోఁ బరున్ దగం
 గా నెఱుంగవలెక బిదపఁగయ్య మొ నెయ్య మొ నేనుఁగావలెక.

రాజనీతియనఁ గడు దురూహఁబు. దాని నెఱుంగుట సామాన్యంబుకాదు. ఎదిరి బలము
 మును దనబలమును నెఱుంగక కడంగువాఁడు వృధాగా మానప్రాణమ్ములకుండక్కు.
 ఇది యంతయుఁ గేవలము నాసంరక్షణకే కాదు.

ఉ. సారథిఁ జంపియే రథికుఁ జంపుదు రింతయెఱుంగ వొక్కొ ? ని
 మ్నారక నేను దీసికొని యుద్ధమునకా బలియిత్తు నేని మా
 పారులు నన్ను దూఱరె ? కృపారహితుం డని, నిన్నునంటి వి
 ద్యారుచిగుండు గానముని కబ్బునె ? యుత్తరకింక నొజ్జగన్.

అర్జు—(తనలో) ఏమి ? యీసాని యుపన్యాసము. (ప్రకాశము) నృపకుమారా ! ఎం
 దులకుఁ గొఱగాని యీపేడిబ్రతుకుకన్న నాకుఁ జచ్చుటయే కొంతమంచిది. అదిగా
 క చా వెన్నటికేని దప్పనిదే. ఇట్టిమహాకాగ్యంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబు శ్లాఘ్యం
 బుకదా ! నాకై నీవు సంశయింపకుము. ఇదియిట్లుండ నీనంటి రథికి శ్రోష్మనిచ్చే గా

పాడుబడు నాకుమాత్రం మేమిధయము ? ఆత్మను సారథిని నశ్యములు మొదలగు నానిని సంరక్షించుకొనువాడే కదా ? రథారోహణమున కర్హుడు !

ఉత్త—(తనలా) ఇదియే దేనికిని నొప్పనున్నాడు. వీని యభిప్రాయము నిజముగా నిట్టిదే యొయుండనచ్చును. రూపు చూచినవేడి. మాటలు చూచిన నెట్టికూరులకును బై పెచ్చు. ఎట్లైనీ తేరు మరలింపవలయు. లేదా ? ఇంక బ్రతుకుపై నాన వదల వలయు. (యోజించి) చెప్పిన చొప్పున వర్తింపని యనుచరఁ డుండుట కడుముప్పుగదా ! కానిమ్ము. ఇట్లు చెప్పిచూచెద. (ప్రకాశము) నీ ధైర్యపైర్వమ్ములు చూచిన నాకు గడునచ్చెరువుగా నున్నది. ఎదుకైనవేమి ? నేనీ సంగరమృతకఁ బూననేరను. నీకంత ధైర్య ముండెనేని నీవు రథిని కార్యంబు నిర్వహించెదవా ? లేక నాచెప్పిన చొప్పునఁ దేరు ఎరలించెదవా ?

అర్జు—కుమారా ! యెఱిక్కత్తము వారు నెఱవేర్చుకొనవలయును. కావున నొక్కొక్క దిట్టము గలిగి ఎరిఁపుము.

క. కురుసేన గాదు దేవా, సురులెదిరించినను నీవ చొరని గలిగి నేఁడతిముఠి నోడించెద నే, నెఱుంగదు నీకట్టికాల మిపు డరుదెంచె.

(రథము దుగముగాఁ దోలును.)

ఉత్త—(తనలా) ఏమి ? యారథవేగము ! ఆపుడే చాలదూరము వచ్చితిమి. (తేట పాఱఁజూచి భయముతో) అమ్మయ్యా ! దగ్గఱకు వచ్చినకొలఁదిని నైనయ మెంతభీకరముగానున్నదో ! ఈయార్థుండు నేనెంతచెప్పినను వినునట్లు తోఁపడు.

ఆ. వె. ఆకట ! “ డబ్బువెట్టియార్థికుమనుగొన్న, బగిది ” వీఁడు నాకుఁబ్రాప్తమయ్యె వీణపట్టె కాని వింటిపట్టెఁగని, కాంత కలుఁకవడునె ? కదనబాధ.

కానిమ్ము వీని కాకారపుత్ర చెప్పవలసినరీతిని బుద్ధిచెప్పదురు గాక నేను జెప్పి చూచిన లాభములేదు. వీనికిఁ దెలియుకుండ నిండుండి యుఱికి పాటిపోయెద. (అట్లొనరించును.)

అర్జు—(చూచి ఆశ్చర్యముతో, తనలా)

మ. ఆకటా ! నీచనితోడ వచ్చితిఁగదా ! హస్త్యాస్పదుం డిట్టిపూనిక కేమిందుఁ గడంగె ? రాచకొలమేనిక లోన శకింప కూరిక పాతెక వెనఁ దేరు డిగ్గి, యిది వీరవాక్రముల్ విన్నచో నెకసక్కంబగుఁగాద ? క్రీడియఁ గలం డిం దండు నిందింపరే ?

నేడు గానున్న తేపే బృహన్నల యర్థముఁ డని లోకులకుఁ దెలియదా ? ఇందుపా
యమేమి ? (యోచించి) యిట్లు గాఁక. వెనువెంటఁ జని యక్కొనురుని బోధించి
సారథిం జేసికొని యేను 'శివై విగ్రహునియు' యుం దీరెద. (పాఠజూచి) అరుగో
భీష్మగోత్రాది సహపీరు లందఱును నిక్కడినిశేషము లన్ని యుండునెట్లును వారి
లో వారేమో చెప్పికొను నున్నట్లు లూహింపనయ్యెడిది. కాని య్వు. (నిష్క్రమించును)
(అతఁడు భీష్మగోత్రకృపాశ్వత్థాను కర్ణులును దుర్యోధనుడును బ్రవేశింతురు.)

దుర్యో—(పాఠజూచి) ఓరశ్శివగులారా !

మ. పనులం బట్టితి మేగుమంటిమి కడుక బాగాయె గోపాలకురో
వెసమై బోయి వచింపఁబోలు నెనఁడో వీరుండు తేరెక్కి పెం
పెనలారక జనుదెంచి స్వందనము నందేడించి భీతిల్లి యే
గునడిక గాచితిరే ? యిది డెనఁడొకో ? కొంతేని నూహించిరే ?

కర్ణ—అంతటికూడఁ డెనఁడైన నేమి ? ఇంతుల కీచిచార మొరులకు ?

కృపా—అంగరాజా ! అట్లు నిరసించి మిన్నకుండుటకన్న జాగరూకత కలిగి వివేకిం
మట నుదిపని కదా ? చిన్న పాము నేఁడ బెద్దకట్టతోఁ గొట్టులయును.

దోమ—రాజా ! అతఁ డెచనియా ? నీచిచారము. కడు నూననీయును. నాకుం
దోచినతెఱఁగు వినును.

ఉ. కారవసేనవై కొకఁడు గాఁ జనుదెంచుట క్వఁడొప్పు నీ
ధారుణి, గౌరవాన్వయఁడై తప్తక కాంబయక బహుభం
జేరిని గోరి పట్టితిమె యీపురి వారలయున్ని నిష్కరం
బారయనయ్యె నర్థుఁడై యాతిఁడు సందియ మంద నేటికిక ?

కర్ణ—(ఎకసక్తముగా) మీ రర్థునుజూచి చిరకాల నురుటచే శిష్యుడేను మీకట్టి
యూహ జనింపఁ జేయబోలు, లేక,

ఉ. స్వందన మందెడించి పెలుచక బరుగెత్తి నగుర్తు చూచిమీ
రందలివాఁడు పార్థుఁ డని యాడితి రర్థుఁడైన గోమతీ
డం దరశత్వ మూతునె ? కడంగఁడె ? పోరి కొంకించుకే, యా
పంద మొందొ పార్థునిఁ భావన చేసితి రీరు పేరిమి.

కృపా—అంగరాజా ! వాగవాక్యము తుంముట్ట వివిష్ములఁ జెప్పఁ గూడగా

అశ్వ—(ఎకసక్తముగా) అట్లు వివి చెప్పిననో నాతఁడు పృథువును ముఖ్యమితుఁ
డని యెట్లు వెల్లడియగును.

దుర్యోధనుడు—(భీష్మును ద్వేషించి) తాతా! వీర లందఱును నేమేమో యుభిప్రాయములిచ్చుచున్నారు వింటిరికదా? మీయుభిప్రాయమేమి?

భీష్ముడు—ఎవరేనియు నెకప్పుడు గాకున్న నొకప్పుడేని నీకు నచ్చజెప్పఁగలరు గాని రాధేయనకుమాత్రము చెప్పలేరు. ఆతండు తప్పక యర్హుఁడే. సందియములేదు. కాకము లింకను ధనురాచార్యులే చెప్పనైయున్నారు. అంతలో నీతఁ డుత్తేతకు కర్ణుడు—(ఏమో చెప్పఁబోగా)

[మొదలిడెను.

దుర్యోధనుడు—(వారిచి) ఆచార్య! తమయుభిప్రాయము సాంతముగా నెలవిండు.

ద్యౌధనుడు—ఎవరు చెప్పట కేమున్నది?

క. ఇంతకు మున్ను విన్నయదియే కద? కీచకుచావు, భీముని క్రాంతికి సాక్ష్యమిచ్చెనది, కర్ణుడి యీతఁడు గావులెల్ల మీ కంతట నింతటా దెలియు నల్లదె నచ్చుచునున్నవాఁడు నిక్రాంతము లెల్ల నిండె నది యీతని శంఖపుమోత భూపరా!

(అందఱును వినుట నటించురు)

కర్ణుడు—(తనలో) అవును. ఆధ్వని దేవదత్తధ్వనివలెనే యున్నది.

దుర్యోధనుడు—గురువరా! నాకీసందియముం దీర్పుఁడు.

మ. తమకుఁ శిష్యుఁడు గౌరవాన్వయజ్ఞుఁడంతర్వాణిమాన్యుఁడు విక్రమపారంగతుఁ డింద్రసేందనుఁడు పోర న్వచ్చుటే నిక్కమందము వీరుం డతఁ డేల వెన్నఁజను మానంబేని, సైన్యంపుసంద్రము వీక్షించినఁ బౌరుషం బధికమై దైవాఽదే? క్రిడికిక.

ద్యౌధనుడు—చ. వెనుకకు నెండు కేగెనొ వివేచన నేయఁగ రాదు గాని యర్హుఁడనుమాట నిక్కమింక శూలికి నెక్కుడువాఁ డెవఁడో యీతని నని నోర్చుఁగాని విదితంబై తదన్యుల కోర్వరామి, యలను గడు వేగ నంపుము బలమ్ముల దోడుగ నిచ్చి భూపరా.

దుర్యోధనుడు—(సంతోషముతో) అఁ డర్హుఁడే యైన మనకార్యము ఫలించినదే.

క. మరలఁ బదిరెండు సంవత్సరములు పని నుండి యొక్కసంవత్సరమింకను జరియించి రావలె, నరుండే యతఁడండు మీకునమ్మికయేనిక.

భీష్ముడు—(తనలో) అక్కటా! వీరికాటిల్ల మెన్నటికిని బోందయ్యెదదా? మంచిని. (ప్రకాశము) కుమారా! పదుమూడువత్సరములును నిన్నటికే నిండినవి. తదేయను కొందఱు,

ఉ. పాలదుగంగ నర్జునుడు వచ్చినచో నిటులాడ వచ్చుఁ గా
నాలకునై విరాటు భటుడెకద? రావలె నిప్పు డంగుకై
యాలమునేతకుం గలదె? యడ్డము, పిన్నుటఁ జూచుకొంద మా
కాలఁబొధికుక దొరయఁగా దొరలెన్నో? మేగ్గుతెంపుమా?

దుర్యో—(తనలా) అప్పుడే యీముదుసలి పొండినవత్తుపాతముం జూప వింటుంటే
నాఁడు. (అలాచిందుట నటించును)

కర్ణ—(ఎకసక్కముగా) ఏమీ! విజయగా నతఁ డర్జునుడేయైన నతనిని
చాకలేగా?

చ. అతనికె కాక యింకటికి నస్త్రైరుమాడు ఘటోద్భవుండు, నీ
వతులితవిక్రముండవు మహాహింసదత్తుండ, విట్టిహితునుక
బ్రతి గురువుకుఁడున్ గృపుఁడు పొండినవత్తుఁబూని మీరు నీ
చత మతి రోయ రేనతనిజంపుటకే నొకరుండఁ జాలుదుక.

అశ్వ—(పరిహాసముగా) నీవు చాలినదియు లేనిదియుఁ బాంచాలీపరిణయంబును ఘోష
యాత్రీయును సంపూర్ణముగా నెఱుంగును. దానికేమి? (మయోధనుడిక్రై) న
రేంద్రా! ఇంతకును నతఁ డర్జునుఁడా? కాఁడా? యనునది వివాద్యారోము. ని
క్కముగా నర్జునుడే యైనను విరటునుచును డనుకతన మనము యు న్నొనర్చి
న్న సమయ మతని కిప్పట్టునఁ బ్రతిబంధకము గా నేరదు. ఏమంగువా?

కా. న్యాయం బంతునో యేమిపేతువుననో హతండ్రియు న్నేను గాం
గేయుండుక గృపుఁడు నిగ్రంధముఁ దత్తే ముఖ కామింతు? మిం
లే యా నిక్కమునైననుక బరులయూదేశంబునం దుంటఁ గా
డే? యేదుష్కృతికైన సిద్ధముగ మే మిందుంటి మోక్షాపరా?

చ. విరటునిగోవులన్ స్పృధగ వీరులమం చొకపేరు పూని ని
ష్కరుణలమై హరించుటయు కాక నిరాగను లైగోవబా
లురఁ బడెమోఁడు పెన్వరుతు లోకులు మెచ్చెడిమేటికర్ణమే?
నరులు పరానునర్తులు పొనర్చునిదుప్పరు లున్నె? భూనరా?

కర్ణ—(కోపముతో) అంతలో గట్టిపెట్టుము. నీ యుపన్యాసమునకు నెల్ల ఫలితార్థ
మతఁడు పరాధీనుఁడఁ గనుక నతనికిప్పట్టున సమయభంగ విచారణం బనావశ్యకము
ని తేలినది. (దుర్యోధనుడిక్రై) మిక్కిలి? వీరులహృదయము నీకు స్పష్టముగాఁ
దెలిసినదిగాదా?

ఉ. పోరికి నిట్టివారిని గొని పోవుట హానికరంబు వీరు స

ద్వీపములు గారు పోవకునివేరము దీరుప లేరు శత్రులన్

శూరులు పెద్దగార బొగడఁజొత్తురె ? యాచనగాఁ దలంచెనో ?

పాటుఁ డిశండు, యుద్ధపుస్వభావ మెఱింగిన నిట్టులాడునే ?

“తాఁడెడ్డకొత్తి కనమెల్లఁ జెందిన” దన్నట్లు తనకుఁదాను స్వతంత్రుఁడు గాని త
క్కినవారిం గూడ నిరుత్సాహులన్ జేయు యెందులకో ? అగుఁ గాక నీవు సంశ
యపకుము.

‘లెక్కయే మతనియిట్లు సురేశ్వరుఁ డాను గాక వి

శక్తిమై నెదిరి పోరి జయింపఁ గలఁడ నూరకే

స్వపాటి గా దిపుడె కాంచెను నాదుపరాక్రమంబు, నీ

తర్జనభర్జనలో కని యెదన్ భయ ముండఁడు కర్ణుఁ డెన్నఁడున్.

కృపా—కృపాగా నెందులకు వాగ్ధ్యము మొనరించెదవు ? మఁలో మనము మంచిచెడ్డ
లు చెప్పికొనుటయు నొకతప్ప ! పైకి సంసరానసగములం బట్టి మనమెట్లు సంచ
రించుచున్నను మనస్సుమాత్రము న్యాయముప్రకృతు ములు చూపకమానదు.

ఉ. ద్యూతములొన గెల్పుటది గోసమటంఁదు బ్రపంచ మెందు నో

నూతనమాజ ? దానివిరి శూరత దెచ్చుకొనం బనేమి ? దు

ర్గితిని లోకిమున్ బొగఁకునే ? యటునేయఁగ బ్రకృతకృమే ?

మాతి బిగింతు వేరవయి ? మూఁడురె ? వీరలు నీకుఁజాలరే ?

కర్ణ—(పండ్లు కొఱికి ఏమోయనఁ బోవుమండఁ దుశ్యోధనుఁడు వారింఁడు)

అశ్వ—(ఎకసక్కెముగా) రాజా ! ఎందుకు వారింఁచెదవు ?

క. వారింపనేల ? యాతని, శూరత వాక్కులనె కాదె ? చూడం దగుఁ “దా

నే రాజ” ననెడిగర్వ, ప్రారంభం బితని నింతవఱకుం దెచ్చెన్.

ఉ. కచ్చుచునున్న వాడమరనంద్య పరాక్రమధూర్వహుండు వి

వృచ్చుఁడు, మాటలక జనెడివాఁ డతఁడెన్నఁడు గాఁడు మాషయి

మచ్చరమేల ? యీతనికి మాకతఁడన్నను గౌరవంబు లే

దిచ్చట, శత్రువున పనియింపఁ దగుల గుణముదురేక దా ?

కర్ణ—(కొపముతో) నీవంటి కుక్షింధరులకు గౌరవమున్న నేమి ? లేకున్న నేమి ?

ఉ. పాఠిడువారు కావుననె పాటులు మీరలు నిమ్ముఁబోలులక

బోధికి పెంబఁబెట్టుకొని పోవుట , పిల్లనిగొండుఁ బెండ్లియిల్

చేరుటవంటి " దూరకొనఁ జెల్లదె టేనిమనంబునిట్లు కం

గా రొనరించునట్టి పనికా ? యిటుకున్ రథమెక్కి నమ్మటల్.

అశ్వ—(కోపముతో) ఓరీ ! జాలూ ! ఏమని ప్రేరితివి ? ఇదిగోఁ జచ్చితివిరా ! (కర్ణునిపై కుటుకఁబోవును.)

దోణు—కుమారా ! ఊరకొనము, ఎందుకేని యసమానునితోఁ బ్రసక్తిగూడదు.

కర్ణ—(ద్రోణముగా) రమ్మ; అంతలో శాంతించితివేమి ?

ఉ. అలయు నేయువానివలె నాయుధముం గొని సారెసారె మీ

సాలను దువ్వుకొంచు నృపునత్రమునం బడి మెక్కి మెక్కిపైఁ

గాలమువచ్చినప్పుడిటు కాలరథం గని తిన్నయింటివా

సాలను లెక్కవెట్టు ' నినుఁ జంపి కురుప్రభు సప్పదీర్చెదన్.

అశ్వ—(కత్తివెటికి) ఓరీ దుర్జనమార్గస్య ! జఘన్య!

కా. కందాలోఁ బడి భుక్త శేపమును జక్కన్ 'మెక్కి బల్పెక్కి టే

నిం దుర్జితికిఁ ద్రిప్పవీబ్రతుకు నేనే కాదు లోకంబులొ

నిందన్ జేయనివార లుండ రిదిగో నీచావు దాపయ్యెనో

పందా ? నోటికిబుద్ధిచెప్పకొనుమా పైపైకి రాఁబోకుమా.

కర్ణ—(అశ్వతామపై కుటుకఁబోవును)

దుర్యో—(వారించి) మిత్రమా ! ఇప్పుడు నీవు శాంతించి నాయందలి విశ్వాసమును

జూప వలయును (దోణునిదిక్కిల్పె.)

ఉ. మీ కిది న్యాయమే కద ? యమేయపరాక్రము లయు శత్రునిన్

వాకొనిపెద్దఁ జేసి యిటు వారికివీరికి వారు గూర్తురే ?

సాకినవాని ద్రోహము విసంబె ? యసంబున కాస జేయరే ?

నాకవమానమైనఁ గదనంబున మీకుఁ బ్రశస్తి గల్గునే.

భీష్మ—కుమార ! ఇందు ద్రోహాదుల తప్పదంబు లేశంబును లేదు. కర్ణుడు తనకుం

ల పరాక్రమాతిశయంబు ప్రకటించె. దానికేమి.

క. ఆర్యులు కదనంబులఁ గడు, ధైర్యధైర్యములు గల ప్రధానులు వీరల్

కార్యకార్యజ్ఞులు దు, శృంగులై ! యివ్వారిఁ గేరిసలుపన్ దగునే.

అర్జునుండన సామాన్యండు కాఁడు. అతఁడొక్కఁడేకదా ! యతని మన మొప్పరికింపం

జనదనుట మనశ్చేమమునకే కాని వేటొందు కాదు. కావున వారలం బ్రసన్నులం

జేసికొని కార్యంబు నెఱవేర్చుకొనుము. (ద్రోహాదులదిక్కిల్పె.)

ఓ. దగ్గఱనున్న నల్లదే పృథ్వానుభుక్త్యందన మాత్యులారా మా
యొక్క దలంపఁబోక యిటుకెందుకు ఎచ్చితి మచ్చికార్యముగా
నెక్కఁగఁజేయుఁడీ ? విజయునిగా జిరకాననవాసజాత్యో
మీకుని నెక్కఁగఁజేయుఁడీ ? మఁమాఁపుద మెల్లభంగుఁగన్.

(దుర్యోధనునిదిక్కి)కుమారా ! నీకర్మని సహాయునిగా గొని పరులబెంబడింజనుము.
దుర్యోధ—(కర్ణసహితముగా నిష్క్రమించును.)

(అంత నర్జునుఁడు స్వస్వరూపముతో నుత్తర సహితముగఁ బ్రవేశించును.)
(దో)కాదులందఱును బ్రసన్నులై సన్నద్ధులగుదురు)

అర్జు—(నవ్వి) ఇంకను నీకు సలఁకయము బాధించుచునే యున్నదా ?

సీ. కంకుండు నానిరాతంకుండు మీతండ్రి పీయమిత్రుఁడతఁడు మాపెద్దయన్న
వలలుండు కీచకవనహిని మీ బాసఁగి డెవ్వఁడతఁడు మాచిన్నయన్న
వారువంబులమీది పారుపత్రమున కర్జుండు దామగ్నింధి యొక్కతమ్ముఁ
డాలఁగాచెడివారి కధిశాధుఁ డల్లతంత్రీపాలఁడే సహదేవుఁ; డేన
యనర్జునుఁడను సైరంధ్రియాజ్ఞ నేని, గాండివంకి యుద్ధియె నురేందుగ్రి డొసఁగిన
మకుట మిద్దియె యే నత్రంసకుఁడ నగుట. యూర్వశీశాపమునఁ జామ్మియుత్తరుండ!
కాపాపానం బగుటంజేసి మరల నారూపునాకు వచ్చె భీమనేనాదుల యాయుధమ్ములు
నీవు శమియ్యకుమ్మున చూచి యుంటివి మఱియును నీనడిగిన ప్రిశ్నంభుల కెల్ల
నుత్తరం బిచ్చితి నీక నీవు లేశమ్మును జంకు గొనక సారథ్యమునం దప్రమత్తుఁడవై
వర్తింపుము. భవేగంబు హేచ్చింపుము.

ఉత్త—చిత్తము. అట్లే యునర్చదను.

క. నరుఁ డవని నిన్నెఱింగిన, తరుణమునన పోయె జాయెరం గలభయ మె
కురువీర ! యెఱిగి యెఱుఁగక, విగచించిన తిప్పలకును వేఁడెదనిన్నున్.

అర్జు—అట్టి సందియము నీమనమ్ముననుంఛకుము. తేరు వోవనిమ్ము.

ఉత్త—ఇదిగో ! తోలుచున్నాడను. (అటొర్చును.)

అర్జు—(చేతితో నిర్దేశించి) నృపకుమారా ! అటు చూడుము.

క. దో)ణుం డాతఁడు, భీష్ముఁడల్లతఁడు, కర్ణుండాతఁడే,చాపని
క్యాగంబుల్ విసమృచుచున్నవియె ? యశ్వత్థాపనూ ? యాతఁడా
స్థాణుం బోలినవాఁ, డతఁడె కృపఁ డాచార్యోప మానుండు, పై
రాణిమన్ భృజమండు వ్యాస మతఁడే రారాజు కన్గొంటివే.

ఉత్త — దగ్గఱకు వచ్చితిమికదా ! ఇంకను వీరు మనపై నారాచమ్ములు నిగుడ్చలేమి ?
అర్జు — ఏమవియూ ?

కా. ఆచార్యుండు నియంత, యాయనకు నాయంబెంతయో పేర్చి, స
త్యాచారుండగు భీష్ముడోలి మము బాల్యంబాదిగాఁ బెంచె, దో
కాచార్యశ్రీజాఁ డేను సోదరుల మన్ననట్లుండు, ముష్టి మా
కాచార్యత్వము చేయుటన్ గృహంబుపాధ్యాయుండె యా నుత్తరా !

మ. ఒకకర్ణుండు నుయోధనుండు మనపై నుగ్రత్యముం బూని కొం
డిక నాఁడాదిగఁ గీడు కోయుదురు కానీ వీర లయ్యాయ్యలన్
గికురింపం దగ దొఁ గదా ! మనమ మున్ గీలింతు మేనిన్ శీర
పశికరం, నాయ్యలు నింతు రంతనలుకున్ బైతారు వారుత్తరా !

(పాఁజూచి) నుయోధనుండు గడుదవ్వునఁ బనులవెంటఁ జనుచున్నవాఁడు. కావున
మనమియ్యెడ నున్నఁ బ్రయోజనములేదు. మనతే రీప్రక్కగా నతనియెదుటికిం గొ
ఉత్త — అట్లనే పోనిచ్చుచున్నాఁడను. [నిపామ్మా.

అర్జు — (యోజించి) తుణ మిక్కడనే యుండనియ్యు. (తనలో)

క. వీరియెడ నాకుఁ గలిగిన, గౌరవమున్ జూచవలదె ! కలదే ! గురుభి

క్కారము, శ్రేయస్కరమే, నారాచమ్ములనే వీరినారాధింతున్.

(కొన్ని యమ్ములు విడిచి) ఉత్తరా ! తేరు బెనుకఁ జెప్పినచోప్పునఁ బోవినియ్యు.

ఉత్త — చిత్తము. (ఇరువురము నిష్క్రమింతురు.)

దోకా — (సంతోషముతో)

కా. ఔరా ! శిష్యుడ నన్న నీవకదరా ? యాచార్యసదృశి నీ
దేరా ? నూర్గురు శిష్యులుండవలెనే ? యానొక్కఁడేచాలు, జ
న్మారాతిన్ గురునాథుఁ గొల్పుగురుపై నన్నన్న ! కొంపంబ కి
ట్లారాధింతువె ? చినికిన్ ఫలము నీ కాఁ గాక శీఘ్రియ్యుగన్.

(పట్టరాని సంతోషముతో భీష్ముదిక్కు) మాచితివికదా ? మనయెడల నాతఁడొనర్చి
న గౌరవము.

తే. గీ. స్వాగతమునకు రెండేసి సాయకములు, శ్రీరథములుసోఁకి సోఁకవిసరణి నించె
నండనమ్మున కట్టులే చైత్ర పాద, యుగలి సోఁకియు సోఁకనివగది నరుండు.

భీష్ము — (నవ్వి) ఆచార్యా ! యిం దాశ్చర్య మేమి ? అతఁ డొనర్చినశిష్యత్వ మెట్టిది ?
(చక్కకుఁజూచి)

చ. మనలఁ బరిత్యజించి యదె మండలపుం గతిఁ దేరు తిల్పి య
 ర్జునుఁడు సుయోధనున్ గదియఁ జూచుచు బోవుచు నున్నవాఁడు తేఱ
 డని యుసరింపఁజేరఁ డతని నాగి, తుణుబునఁ బోయి తీసిను
 న్నన నిలపన్ నలెన్ దడసినన్ జయి నచ్చుఁ జాడీ కడంగుడీ.
 అశ్వ... (పాఱఁజూచి) చూడుఁడు రాజాజ్ఞపైకరుగుకన్వడికిఁ గర్ణుడడ్డమగుచున్నాఁడు.
 దొంగిలా—తండీ! అట్లని మన మొప్పరికింపఁ జనదు. మీరిరువుడను బోయి రాజుం
 గాపాడుఁడు. ఎలయు సేనియేమును వచ్చెదము.

(కృపాశ్వత్థామలు నిష్క్రమింతురు.)

దొంగిలా—(భీష్మునితో) కర్ణార్జునులద్వంద్వయుద్ధ మెట్లున్నదో పరికించితిరా ?
 భీష్ము—ఉభయులును సమర్థులేకదా ? ఆయిన నర్జునునకితఁడేకాఁ డెవ్వరేనియు
 లొచ్చనక తప్పదు. (పరికించి) కనుగొంటిరా ? కర్ణ సతికృమించి) దుర్యోధనుఁ
 డెనకఁ బోవుననరంబున మనయశ్వత్థామ యనికఁ గడంగెను ?
 దొంగిలా—(చూచి) యుద్ధము కడు భరముగా నుండెడిని కాని కన్వడి యక్షయతూణీ
 రుం డగుటచే నితని సతిశయింపనచ్చును. నేను బోయి యతనికొదలపడియెద (కొం
 డొకపోయినిల్చి) ఇతఁ డెక్కతముననో కుకూగం దలపడకయే నానంకను వచ్చు
 చున్నాఁడు.

అర్జు—(ఉత్తరునితోఁ బ్రవేశించి) ఉత్తరా ! తేరమ్మహాత్మున కభిముఖముగాఁ బోని
 నిమ్ము. (తనలో)

ఆ. వె. ఓహూలు మొదలు నొజ్జయై కలువిదై, మెట్టితిట్టి చెప్పి ముగుడతనము
 వాపినట్టిగుగునిపై కేమికమ్మున, బనరమునకుఁ బోదు భయము విడిచి.
 (విచారముతో) ఓహో ! దైవమా ! యిక్కరుకులపాంసను కారణమ్మున నెన్నియిక్కట్టు
 లు ఘటించితివి ?

మ. పతితో ధీకానుఁ బుత్రుఁ గన్న నవలా, భార్యాసమా యోగసం
 గతుఁ డాపై జననిన్ గణింపఁడు, భిషక్పృథ్విత్వమున్ బూను యా
 పితరోగుండు, సమాప్త విద్యుఁడు గురున్ ద్వేషించు నన్నట్టి సా
 మెత నన్ జూచి పఠింతురే ! యింక జనుల్, మేనెల్ల వమ్ముయ్యెనే.

(యోజించి) ఇట్లుగుంకాక (సమీపించి చేతులు జోడించి)

క. అడవుల బండ్రొండేడులు, కడునిడుమలు గుడిచినట్టికన్వడి మీశి
 ఘ్యుఁడు మీరిడుదీపము మీ, యడుగులకుఁ ద్రికరణశుద్ధి నభివాదించున్.

దోబు — (అంగముతో లేచి నెత్తి తిరిగి) దీర్ఘా యుక్తుంతుడవై సర్వవిధముల వన్ని
కెక్కుము. శిష్టాచారము కావించితివి కావున,

క. చినుము రథ మెక్కు మాహవి మునకున్ డీక్షాము మేము మును చెప్పినయా
ధనురాగమమును జక్క, గను నొప్పగఁ జెప్పియున్న గయినేయుమికన్.

అర్జు — (వినయముతో) తమయాజ్ఞ శిరసావహించుచున్నాడను. గదమెక్కి సంశ
యముతో తనలో)

క. గురుపై నెక్కరణివి శర, పరంపరులు విడుచువాడఁ బగతుఁడె ? యాతం
డరలేక యాజ్ఞ యిసుఁగా, కరయంగా వలదె ? యిట్టి మాగడము నెడన్.

ఇట్లగుఁగాక (ప్రకాశము)

ఉ. ఏనయి యెంత చెప్పినను నేయఁగఁజాల శరంబు మీరె నా
నైనెనరుంచి యేనుదగుఁ బ్రీతిపొందున నట్టులేని నా
మానసమందుఁ గల్గు ననుమానము బోవుటెకాక సత్యసం
ధానిరతుండు ధర్మజుఁడు తమ్మునినై గడు నల్లకుండెనున్.

దోబు — (తనలో) బలిరా ! అర్జునా ! బలిరా ! (ప్రకాశము) అట్లే కావించెదను.
కాని రణో దిశస్థలమునకుఁ బోవుము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్ము — (సంతోషముతో) నెనాను ! అర్జునా ! నెనాను ! “ అశ్వంపితురాచార ”
మృతుట నీకు సర్వవిధములం బట్టినది.

చ. అలజరుదగ్గి పుత్రునిను నస్త్రగురుం డెన, నాకు నీపునం
గలన నొకింత వెన్నడవు “ కారన వంశమునందు నేటితోఁ
గలిగెను యుగ్మమొక్కటి తగన్ గురుమెచ్చును గాంచినట్టి ” దన్
విలసనమున్ గడించితివి వీరనరేణ్యుడ వైతి వొప్పగన్.

(పరికించి) ఏమీ ? అస్త్రగురుండే కాక గురుపుత్రశారద్యతులు గూడ నోడినారే ?
అర్జునుఁ డుత్తరునితో నేమో యనుచున్నాఁడు. (విని) గోవులం దోలికొని పొమ్మని
గోపాలకుల నాజ్ఞాపింపునునియు నీజయమంతయు నీవే కావించినట్లు నగరంబునఁ
జాటింపించి మనియును బోధించుచున్నాఁడు. (విని) మరల నేమో యనుచున్నాఁ

ఉ. అమృహికుండు చాపధరు లంగటికిం దలపువ్వు వృద్ధుఁడం [డు. (తెనలో)
చు మృని నెంచబోకు మరిమాదవలె నటిసుంబుపట్ల బిం
కమ్మగు జన్మనంబు పొడకట్లు మఱేమనుకొంటివో ? మహ
త్వమ్మున మేటి మాకొక సికామహుడే యున్నే ? దేవుఁడే.

కావునఁ గడు జాగరూకుండై సారథ్యమ్ము సెఱిగెచ్చెదవు కాక. (ఉత్తరాద్భుతులు పోవేళింతురు.)

అర్జు—ఉ. ఆయన గెల్చి కాని మనమక్కరురాజుఁ గలంపలేము గాం
గేయున కాదరంబ కద ! కేలమున్ మనయం దఁగగా
దోయరనీశనందన ? నయోచితమార్గము దప్పఁ జెప్పఁడా
మ్నాయవిదుం డతండు గదనం బొనరించెను తీరుఁ దీరు గన్.

భీష్మ—(సంతోషముతో) అర్జునుండు నన్నుం గూడఁ దనవిద్యాపాటనమ్మన జానం
దింపఁజేయ నిటు వచ్చుచున్నాఁడు. (ప్రక్కఁజూచి) యాయరువుర సమరముం జా
చుటకుఁ గాఁబోలుఁ గురుం జాతోపాటు యోధులందఱును నీదిక్కున కే వచ్చుచు
న్నారు. (సన్నద్ధుఁ డగును.)

(అంత గుర్యోధనాదులు పోవేళింతురు.)

అర్జు—(వినయముగా.)

ఉ. పోరికి నిన్ను మార్కొనఁగఁ బోలునె ? యొక్కనికేనిమున్ మహా
చారచరిత్ర ? యట్లయినఁ దప్పక వచ్చె విరాటుబంటనా
గారణ మిట్టినన్ వెకిలిగాఁ దలపోసెదో యేమొ ? యీదురా
చారుఁ గృతఘ్ను గౌరవవిచారవిదూతు డమింపు మియ్యెడన్.

భీష్మ—(అదరముతో) తండ్రీ ! ఊతియోచితప్రచారప్రవర్తనండు వగుని నొక్కరు
డమింపుట యెందులకు ?

ఉ. కూలి నెదిర్చినట్టి యల కూరత విన్నది యాది నీకు భూ
పాలురెకారు దేవతలు భండనమం దెదురే ? యటంచు నేఁ
బోల నెఱుంగుదున్ సమరముం బొనరించెద నైన నన్ను నె
ట్లాములోఁ గలంచెదవో యయ్యయి భంగులు చూచు జేతుకన్.

ఉచితస్థలమ్మున కరుగుదుము రమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

అశ్వ—(అకాశము వంకఁజూచి) ఓహో ! ఆక స మెల్ల నరిబరచగుల విమానము లెట్లు
నిండినవో ?

తే.గీ. తాతమనుసుల సంగరాధర్మమువకు, సంతపించుచు నున్నారీ చదల నురలు
కూరిని సంగరమున గెల్చినట్టిఁ డొక్కఁడొక్కఁడో హునోర్చిన యొక్క టునుక.
కృపా—(చూచి) కుమారా ! గాంగే యునిచాపములు నర్థునుఁ డెట్లు తుత్తునింతులు నే
యచున్నాఁడో చూచితివా ?

ఉ. ఎత్తెను బాప మాతల, దొకయేటను నీతడు తుగ్గించె పెండి తా
నెత్తె నితడు తుగ్గించె నిటులెత్తుటయే తడ వెన్నిమాటులో
తుత్తునియలో పా ర్చె సరి తూగు నెనం డిక్క బాధతోడ లో
కోత్తరుఁ డాతనిం దొరియు యోధులు నున్న జగత్తీయంబునకా.

దోబ—(అశ్చర్యముతో) అవురా ! యితని శగలాఘనము !

క. చాపమ్ముఁ దుగ్గించి నేతోక, చాపమ్ము గగ్గిసించువంత శాంతనవునిఁ బెం
దూపులఁ గొన్నిటఁ బార్చుం, డాపన్నునిఁ జేసి జేసి నడయెద్దఁజనుకా.

అశ్వ—(కర్ణునితో నెకసక్తముగా)

ఉ. పార్థునిలావు నీ కెఱుంగ నచ్చెనె ? యిప్పటికేని, కాలపు
నాథుని నాఁగ నాతఁ డిటునచ్చెడి జేనికొక గల్లుహరిమి
సార్థకిముకా బొనర్చ సమయం బిదియే యెదిరించి నిల్వ పగ్గి
త్యక్తిని నెల్ల శనివిరుదమ్ములు వమ్ములు కావె యేరికికా

దుర్యో—(తనపైకి వచ్చుబాణమ్ముల నిపుణముగా వారిందుకొనుట నటించుచు.)

కర్ణ—(సంరంభముతో) రాజా ! నేనుండఁగా నీవెదులు వారిందుకొనవలెను? (కొంత
పడి నిలిచి పాఱుటనటించును)

దుర్యో—ఏమీ ! ఈనాడితని విక్రమం బవక్రమంబుగా నెగడుచున్నదే ! (యం
ధసన్నద్ధుఁడగును)

అశ్వ—(తనలో) ఏనాఁ డతనివిక్రమ మవక్రమము గాకున్నది ? మన కెప్పటి కప్పుడే
కొత్త గాఁ గన్నట్టును.

అర్జు—(ప్రవేశించి) విరాటనందనా ! అదె నుయోధనుఁడు ఖనకుం జేఁ జిక్కియున్నా

ఉత్త—(అలసటతో) [దు. అదమ్ముట పలుకుతూ]

చ, పడ యొకంబుంక లే దొకటె యేయుట యే నిక నిత్యఁజాల మేకా

కడపడ లాడఁగాఁ దొడఁగె వారునములో కడు డొప్ప నుంక యె

కొడ శ్రమ దీర్చి కొంద మిటు శేకముఖంబుగఁ జోరు పుట్టి యె

వ్వఁడు బడలందు లోకమునఁ బార్థులె ? పార్థివులెల్ల కర్ణునా!

అర్జు—(హిందఁ జెయి చైచి) రాజనందనా ! కడుబడలితిని. ఇక్కఁ గష్టించినంతకా
దుగదా ? అందు శతాంశ మేనియు వవసరము లేదు.

మ. అదె రారా జటనికా బరాధనము చేయకా గాల జేతెంచె దు

ర్మనుఁ డీకొను గణింపుఁ డేని పురోహత్యసృష్టాత్మక, డి

య్యదనకా టైఁ బడమేని జోదులు శ్రమంబాటకా సమీపింతు రాఁ
గుదు రీయత్న, మొకింతయోర్చికొనుమా ? కోపంబు దీపింపఁగఁ.

అంత వలసిన నేన యశ్వమ్ములం గడపఁ గలవాఁడ నీయథాశక్తిం బని నేయుము. (శర
పర్యయోగము నటించి)

ఉ. పాటెదవేల ? జూద మని నచ్చితివో ? యిది భండనంబు, తే

రూరక యొక్క మాత్రమున కోడలు శత్రులు, వీధులెల్లడకా
సావరి యొనర్పఁ గాఁ గలవె ? సామజయానము నెక్కి, నేఁడునీఁ
పేరు నిరర్థకం బగును బెంపటి యేగినచో సుయోధనా ?

తే. గీ. అబలఁ బాంచాలి నవమానమందజేయ, నచ్చ నోరెఱుంగని పశువృజముఁబట్టి
వెట్టి గొల్లలపైని వేవేగ నుఱుక వచ్చు, రాదొకొ ? వివ్వచ్చు నచ్చునేర్పు.

ఉ. రాజపుకావె ? నీవు కురురాట్మలమంతు జనింప లేదె ? యే

యోజ ధరన్ భరించెద నహో ! యని పౌరులునవ్వ, నింతని
స్తేజాఁడ వేల వచ్చితి వినీ ! యనినీతఁడు, యాధ మన్నచో
భోజనమో ? యలంకరణమో ? యనిరోధనధూవిహారమో ?

ఉ. చంపెదనంచు భీతివడి సారెకుఁ బాటెద వేల ? నేను నిన్

జంపమి నిక్కునంబు రిపుజైత్రభుజాండు మదగ్రిజాండు నూ
యింపఁ బ్రతిజ్ఞగొంపెఱుంగవే ? మిము నూర్పుర మొన్న మొన్న నే,
చంపెను మీవలెన్ దుగ్ధదజన్ గికురించినకీచకానలిన్.

దుర్యోధన్—(సిగ్గునడి నిలుచును.)

భీష్మాదులు—(మరల యాధసన్నద్ధులై శరపర్యయోగము నటించురు)

అర్జు—(ధ్యానమునటిచి యమ్ము విడుచును.)

భీష్మాదులు—(అందఱును మూర్ఛ నటించురు.)

అర్జు—ఉత్తరా నీసహాదరి యాత్తర చెప్పిన పలుకు స్మృతికిం దెచ్చుకొని వీరి యు
న్నీసాంచలముల నుత్తిరించి యిటు లేమ్ము.

ఉత్త—చిత్తము. (దరికరుగఁబోవును.)

అర్జు—(మెల్లఁగా) మాట, ఈమోకానాస్త్రమునకుఁబ్రతి పితామహుండెఱుంగుఁగా
న నతనిదెసకుంబోకుము. తక్కుఁగలజోదు లెఱుంగరు వారలు తెల్లగను నాలోన
కృతకృత్యుండవై మరలినమ్ము.

ఉత్త—(తలపాగలకొనలు కోయుట నటించును.)

భీష్మ—(ధ్యానము నటించి కినులవిచ్చును.)

ఉత్త—(పరుగున వచ్చి యర్జునుని నొద్దనిలుచును)

అర్జు—ఇకఁ బోదము పద (నిష్క్రమింతురు.)

భీష్మ—(తనలో) అన్నా ! క్రిడి యెంతపని చేసినాడు ? (కోపముతో)

చ. నిలునిలు బార్గ ? మోహనము నీవ యెఱుంగదువే ? బలములన్
గలఁచెద ? యుక్తి వమ్ము మెయిఁ గల్గునె ? దీన యశంబు ధర్మపుం
గలన జయంబో వేటొకఁడో గాంతుట యుక్తము కాక నిద్దురకా
సాలసినవారిపైఁ దగునె ? శూరతఁ జూపుట నిన్నుఁ బోటికిన్.

(దుర్యోధనుని శిరము చక్కఁగాఁ బరికించి మెప్పుతో)

చ. కరుణయటన్న నీయదియ శారవనాధు శిరంబునిప్పుడు
తరుఁడొగి నుత్తరించెనని తత్తరమందితి భ్రాంతికల్మి ని
క్కురువతి కిట్లు చేపడినఁ గుత్తుకలాక్కటఁ గత్తిరింపఁడే ?
తరతమభావవేది యగు ధర్మజాతమ్ముఁడ వాడు వర్జనా.
(ద్రోణాదులు మూర్ఛ దలియుదురు)

దుర్యో—(కోపముతో)

కా. వీఁడే ? ఘల్గునఁ డేడఁబోయెనొ కదాఁ యిందెందుఁ గన్నట్టఁడే
కూడన్ ముట్టుద మేటికితడ ? ఎదే గోపాలకుల్ గొల్వ నా
జాడన్ బోయెడి మిన్నకుట తగునే ? శౌర్యమ్ము వమ్మయ్యెనే ?
వాడం బాటినమొముతోఁ బురికిఁ బోనన్ బాడియే పోనికిన్.

భీష్మ—కారవేంద్రా ! ఎందుకీ పశ్చాత్తాపము ?

చ. మనకవమానమా ? కడుఁ బ్రమాదము దప్పెను గ్రిడి కేవల
మ్మును గరుణాగుఁ డేమిటికి మూర్ఖత నాతనిఁ దూఱబోయె ? గ
య్యసువునఁ గుత్తుకల్ దునిమెనా ? మన మేమగువార మట్టియో
గ్యునికి జయంబు కాక మఱియొక్కనికిన్ జయమబ్బనేర్చునే ?

దుర్యో—(లజ్జా దైన్యములను నటించును)

కృపా.—(దృష్టినిగిడ్చి) పితామహా ! సుశర్మకాఁబోలు ననతిదూరమ్మున నిటవచ్చుచు
న్నాడు. అక్కడివిశేషము లేమెయ్యండునో ?

అశ్వ—ఇక్కడ నింతమంది యోధాఃయోధు లుండి యిట్లుజరిగినదికదా ? ఇక నక్క
డ మఱియొకలాగు జరుగునా ?

- చ. అట శమనాత్మజాండుఁ గవలన్ మఱియారతియెడన్ గడంగిపో
యటకుఁ దొడంగినట్ బలము రూపము బుట్టిమె ? వీరలెల్ల బా
సట యొనరింప నేగరె ? విచారముతోడఁ బశేమి ? పార్థులె
క్కటిన దిగంతముల్ గలువఁగా వినమే కనమే తడుద్రుల్.
- కర్ణ—(తనలో) అక్కటా ! మొదట వీరన్ని వచించిలో డైన మన్నియును ఘటించి
నాడే ? (ప్రకాశము).
- చ. బనరము నేయ పొక్కపుడు నచ్చుజయం, బొకటన్ దొంగున వీ
నివనయమై విచారము నెక్కిలునం బని లేదు కానిచో
నెనర నెఱుంగరే ? విజయ నేడెఱు, దైవబలంబు కాక యొ
క్కవిజయండే జయించెనఁగా ఎశమే ? కురునాథ ? యిందటిన.
- కృపా—ఒక్కయర్జునుడే యొనర్చిన ఓట్టి ఐశేకదుఘటాట కార్యములు గలవు. ఐనను
మనయిప్పటి యుద్ధమున దగినప్రసంగ మింతకన్న మండదు,
నుయో—(పితామహునిక్కి) సమయభంగమున్ గూర్చి తమంతిప్రాయ మేమని
వీరపఱచెదరు ?
- భీష్మ—నాంతిప్రాయ విదివఱకే విశదీకరించితిని. వలసిన ,
ఆ. ధర్మజాఁ డెన్నఁ డెయ్యెడ నధోపధంబునఁ గాలు పెట్టఁ డీ
మర్మము నీకుమం దెలియు మానవనాథ ! తదర్థ మొక్కనిన్
నిగ్రలచిత్తునయ్యెడకు నీవనుపన్ సకలంబు తెల్ల మా
నర్మి మికు వారలకు నా టిక నేనియు మేలు భూపరా !
- దుర్యో—(తనలో) వారలకును మాకును జన్మాంతరమున నేమోగాని యాజన్మమున
మాత్రము సఖ్యముకుడుగదు. (ప్రకాశము) కానిండు పురికిం బోయి యిందుంగుటిలిచి
యోజింతము. (అదఱును నిష్క్రమింతురు)

గ ద్య .

ఇదిక్రి—తిరుపతి వేంకటేశ్వర విరచితం

బగు పాండవప్రవాసమునందుఁ

గు మంకము.

—❧—

కృమత్వరజేవతామై నము

పాండువప్రవాసము.

అష్టమాంకము.

(అంత నర్జునుడును నుత్తరుడును బ్రవేశింతురు)

ఉత్త — బృహన్నలా ! (నాలుక కలుచుకొని) ఇంద్రునిందనా ! ఈజయము నేనేయొనర్చినట్లు మాతండ్రిగారికిఁ దెలియఁ జేయింపు మంటివికదా ? దానికిం గతమేమి ?

అర్జు — వీమనియో ? కొమరుఁడు సంగర మొనర్చ నేగ నని యాయన విని యుండి పదరిపడి యెవరిపఱవనో జయము కల్గినదన్న సంతగా సంతసింపఁడు. (చేయిసాచి) చూచితివా ? యెట్లులంకగిందిరో పట్టనము ! (విని) ఉత్తరవిజయమంగళమని చాటింపు వివరముచున్నది,

ఉత్త — (నవ్వి) పదరిపడి దానికర్థము నిట్లు చెప్పుకో వలయును.

అర్జు — ఎట్లు ?

ఉత్త — శ్రేష్ఠుఁడైన విజయుని సంబంధముగు కుభమని.

అర్జు — (పరికించి) కొల్లుకూటముదాఁపునకు వచ్చితిమి. (విని) ఏదో మీతండ్రిగారు దిగ్గరగా నుపసవ్యసింపచున్నారు.

(అంతట విరటుఁడును బ్రచ్చన్న వేషులగు పాండువులు నల్వరును బ్రవేశింతురు)

విర — (కోపముతో)

ఉ. గొల్లలవచ్చి నాకొమరు గొప్పదనంబు ఎచింప నేను నూ

రెల్లను జాటఁ బంపఁ దగదే ? యొక వేడికరమ్మనక జయ

భ్యుల్లసనంబు గల్గెనె ? రిపుల్ రథసారథి కోహితింతురే ?

నల్లవో ? యిట్టిమాట లనినక సహియింపను గంక ? యింక నిక.

ధర్మ — రాజా ! కోపింపకుము.

క. కారవు లెక్కడ ? మిగులఁగు, మారుఁడు పసిలేనమువాఁడు మనముత్తరుఁడ

ప్రార్థబ్రహ్మసంగర విశే, సాయాధుండేడ ? గెలుచు టది యేడ ? స్వపా ?

కావున నామాట విని బృహన్నలవిజయంబు చాటింప నంతుము.

ఉత్త — (విని) మన మొనర్చినకటము మీయన్న గారికిని మాతండ్రిగారికిని గలహమున

కుఁ గారణం బగుచున్నయది. మన మిక్కఁ దడయఁ దగదు. పోయి యధార్థము నివేదింపిము.

అర్జు—నీవు ముం దరుగుము నీవెనువెంట నే యే నేను వచ్చెదను.

విరా—(కోపముతో)

క. పేడిక బొగడఁగ వలదన, నోడవు భయమింత లే దహో ! నాయెడ, నీ
బాడ యెఱుంగఁగవచ్చెను, బాడుము శిక్షింతునిను సూయ యడఁగఁ.

(సారిగొనివేయును)

ద్రౌప—(పటాక్షేపముగా నైరంధ్రీవేషముతోఁ బ్రవేశించి) శీరచెఱుంగున రక్తముఁ
దుడుచుట నటించును)

భీము—(కోపము నూచించును)

ఉత్త—(తత్తఱముగా వచ్చి) తండ్రీ ! యెంతయునుచితము గావించితివి.

ఉ. అమృతానీయుఁ డెవ్వరని యాత్మఁ దలంచితీ ? ధర్మమూర్తి లో

క మృఖిలమ్ము నేలఁ గలకార్య విచక్షుణుఁ డుత్త మాత్త ముం

డిమ్మెయి ధిక్కరింతువె ? శుభేచ్ఛలకున్ ద్విజవ ర్యరక్త పా

తమ్మది శ్రేయమే సకలధర్మఃధిజ్ఞుడఁ ట్టొనర్తువే ?

విరా—(వినివినయట్లు పట్టరాని సంతోషముతో)

ఉ. కారవనేన నుక్కడఁపఁ గల్గితి వెట్లు ? కుమార ! యాజిదు

ర్వాసులు వార లప్పగశురా మవిశేతపితామహుండు, మేల్

భారతవీరులకొ గెలిచి వచ్చితి వెంతకుఁ జాల ? వేను స

త్కారము గంటిఁ బుత్రకులఁ గాంచినవారల కెల్ల మేటివై.

ఉత్త—తండ్రీ ! పదంపడి సకలమ్మును దెలియనగుం గాని ముం దయ్యనఘుని వేడికొని
నుపుసన్నుం జేసెకొనుము.

విరా—కుమారా ! బృహన్నల యొక్కడ ?

అర్జు—(సమీపించును.)

ఉత్త—(గౌరవముతో) ఈయనయే.

విరా—(తనలో) ఇతఁడే బృహన్నల యెట్లగును. (సంశయముతో పృకాశము)

ఉ. ఆతఁడు పేడి, యీతఁ డనఘాకృతిఁ బొల్పెడిశ్రమంతుఁ డ

త్యాతృతృపారువంబునకు నాకృతియో యన నొప్పువాఁడు, పృ

ఖ్యాతగుణాకరుం డని మొగంబె తగం బలుకం దొడంగె నీ

కీతనిసఖ్య మెట్లొదిలె ? నేర్పడఁ జెప్పమునాకుఁ బుత్రీకా !

ఉత్త — యిమ్మును బిదప విస్తరించి కచించెద. ఇప్పుడు నూత్రప్రాయముగా నిని మ
టి యొందునదింపక యిమ్ముహుహుళరణంబు చేడికొనుము.

(పాండవులను దొంగివదిని గేల నిర్దేశించును)

ఉ. ఈయనఘుండు పాండుధరణీందుని యగ్రతనూజుల, డాతల డ
త్యాయతళక్తి భీము, డితల డర్జునుల, డయ్యనఘుల్ కవల్, సతీ
గేయచరిత్ర పాండునుకగేహిని యాయమ యాజ్ఞ నేని, వీ
రీయెడ గూఢవర్తన మెయిన్ జరియింతురు సత్యసంధులై.

విరా — (పశ్చాత్తాపముతో తనలో)

అ. వె. నను నుకర్మ పట్టుకొని రథమ్ముల బెట్టి, నంతగాన నన్నయాజ్ఞజేసి
విడువఁ జేసినట్టి వీరుండు భీమసే, నుండె సంధియం బొకండు గలదె.
విప్రుగప్పిన నివ్వవగినినన్న వీరుయెడఁ గడునవజ్ఞ సలిపితిని; యిందుకేమి నిష్క్రమితి?
ఇట్లగుఁగాక (ప్ర)కాశము) అనఘాత్మ? నన్నుక్షమించి నాయపరాధమును మఱవ
వలయు. (పాదములపైబడఁబోవును.)

ధర్మ — (పడమండలేవనెత్తి)

క. నరపాల! యిందు నీత, పృథ్వీగర్జ లేళంబు గల్గదఖిలమ్మును న
మృతనాథునిదురితమొ నా, గురితమొ కావలయు ద్యూతదోషంబగుటకా.

దేవా — (ప్రవేశించి) జయము జయము దేవా! గుర్యోధన మహారాజుగారి యొద్దనుం
డి యెవరో యొక రాయబారి వచ్చి గ్వారమున నున్నాడు.

విరా — ప్రవేశపెట్టుము.

రాయ — (ప్రవేశించి నలు దెసలు దిలకించి) ఇందుధర్మరాజుగా రెవరో నాకుఁజ్ఞించ
తెలుప వలయు.

ఉత్త — (చేతితో) ఆయనయే (చూపును)

రాయ — (వివరముగా) అయ్యా? (మితమ్ముండు ఘల్లులుండు సమయభంగంబొనర్చె
గావునఁ దిరిగియు మీ రరణ్యమున యథావూర్ణమ్ముగ వసించి యజ్ఞాతవాసమ్ము
గూడ నాచరింపవలయు నట. ఈసంగతి మీతో మనవి చేసి మీయభిప్రాయము
ను దెలిసికొని ర" మృని మారాజుగారు నన్నుం బనిచిరి.

ధర్మ — (ధైర్యముగా) సమయభంగము లేళమును గా లేదనియు, మాయర్జునుని మీరు
గుర్తుపట్టుటకుఁ బూర్వదినమునకే పరుమాండు వత్సరములు నిండె ననియు, మీ
రాజుతో నామాటలగా ముమ్మాటికిఁ జెప్పము.

రాయ—చిత్తము (పోవుచుండఁగా)

భీము—ఓయీ ! చూట.

ఉ. నిండెను వత్సరమ్ము అని నీవతితో నృపుఁ డాడినట్టులు
ద్వంద్వతఁ జెప్పి పిమ్ముట నతం డది వెండియుఁ బృచ్ఛనేయి “ జా
ల్యుండ ? నయోధనుండ ? యధముండ ? త్రయోదశవత్సరంబులే
నిండుట గాదు నిండె నట నీదగునాయువు ” నంచుఁ బెల్చుమీ.

ఇట్లుగూడఁ దప్పక చెప్పుదువుగాక.

ఉ. నిండెను నీదుపాపములు నిండె భవత్సరిపాలనంబును
న్నిండెను నీసహోదరులనిక్కులు, పెక్కులు పెప్పనేల తాఁ
బండె నజాతశత్రుని తపంబును దోగివది భాగ్యరేఖ భీ
ముండును దమ్ములకొ పలువఁ బూనిన యత్నము నంచుఁ బెల్చుమా.

అర్జు—నే నిట్లంటినని చెప్పుము.

ఉ. నిండినయాయువే మరల నీకు విరాటనుకుం డొసంగె లే
కుండిన బొమ్మబొత్తి కల మత్తరక్త తలచీరఁ గోయుచో
దుండగు నెట్లుచింపినను దోసములేదని తోచికుత్తుక
ఖండన వేయ నిప్పటికే కాదగు మత్తర ముత్తర క్రియకొ.

ధర్మ—(కాంతముగా) ఓయీ ! వీరనుభవించిన కష్టంబు లట్లు వీరలం బ్రేరేపుచున్నవి.
తప్పక నావచనంబులు మాత్రము చెప్పుము. పొమ్ము.

రాయ—చిత్తము (నిష్క్రమించును.)

విరా—(వినయముగా) రాజేంద్ర ! నీ వీ సింహాసన మలంకరించి మీతమ్ములందఱి ను
చితరీతి నర్హ్యమహాసనమ్ముల నుండంచేసి యంతవలకు మీయెడ నేనొసర్చిన యపచా
రమ్ము మఱువ వలయు. (బలవంతముగా సింహాసనమ్మునఁ గూర్చుండఁబెట్టి భీమాదులఁ
గూడ నుచితాసనమ్ముల వలంకరింపఁజేసి ద్రోవదిదిక్కులమ్ము! పాంచాలరాజపుత్రి!

చ. వరపుండ్రముం బొనర్చితివి నామవిజోచన ? మద్భుతామ్మునన్
సరిసరి ! యెంతిదుష్కృతము సల్పితి మేనును మత్కుటుంబముక
గురుకులవర్ధనీ ? యనుఁగుఁగోడలిఁగాఁగఁదనూజ నిత్తు ను
త్తరను, గ్రహించి యుక్తతనఁ దాపెడఁ జేయఁ దగమ్ము ? సోదరీ !

ఉ. దుష్టుఁడటంచెటింగియు వధూమణి ? కీచకునిఁటికి నిన్నుకొ
శిష్టచరిత్ర నంపి పుకీల నుధేష్ట మనీషభార్యయే

కష్టము నందనున్నదియో? కాఁగల కార్య మెవండెఱుగు? సుం

తుష్టమునస్కందై కుభవిభుల్ ఘటియింపుము మాకు నెమ్మొయిన్.

దొర—(గౌరవముతో) అన్నా! నీతో వియ్యమగుట మాకుఁ బరమప్రియమే తప్ప
క నీకొమరెతను మానుభద్రకుఁ గోడలింగఁ గైకొంటివి.

ధర్మ—(తనలో) అగును పాంచాలియూహ కడుఁ జక్కఁగా నున్నయని, ఆకన్నయ
యభిమన్యునికే భార్యయగుట కడు నుచితము.

విరా—సోదరీ! మీకుటుంబములో నెవరికేదియు నాకు సమ్మతమే. ఇప్పటికి నేను ధ
న్యుడను. (ధర్మబాదిక్రై) రాజేంద్రా! నేఁట తేపట నీవివాహ మహోత్సవం
బు సలక్షణంబుగా నడిపి నన్నుఁ గృతార్థునిం జేయఁగోరెద.

ధర్మ—అవశ్యమును నట్లేజరగును. దీనికింత నొక్క చెప్పవలయునా?

విరా—(భీమునిక్రై చిఱునవ్వుతో) బావా? మహాసనమ్మునకుం దగిన మిమ్ము మ
హాసనమ్మున నియమించి తాఱుమాటొనర్చిన నన్ను మన్నింపవలయు (ధర్మబాదిక్రై)
సకలలోకధురంధరత్వము నహింపఁగల మీకు నేనింతకన్న నేమిప్రియమాచరింతు
ను! అయిన నిట్లుఁగాక. (భరతవాక్యము.)

ఉ. ధర్మమునందు నీవలె నె తక్కున్యపుల్ చరియింతు గాక స
త్కర్మములందు నీవలె నె కర్మకులెల్లఁ జరింతు గాక నీ
ప్రేమిసహోదరుల్ బలె నె పెద్దల బిన్నలు గారవింతు గా
కొర్పివి నీసతిం బలె నె యగ్రులు లెల్లరుగొందు గావుతన్.

గద్య.

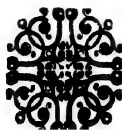
ఇది శ్రీకింకవీంద్రాక్షుటాపంచానన విద్యత్కవి బాలక

లానిధి బాలసరస్వతి శతావధాని తిరుపతిసంక

శ్రేశ్వర ప్రణీతంబగు పాండవప్రవాసమ్ము

నందు సర్వంబును అష్టమాంకము.

సంపూర్ణము.

శ్రీతిరుపతివేంకటేశ్వరులొనర్చిన తెలుగుపుస్తకములు.

1 శ్రీరామనందము.	}	0-10-0
2 పాణిగ్రహీత		0-18-0
3 లక్షణాపరిణయము.		0-6-0
4 రసికానందము.		0-1-6
5 శుకసంభాసంవాదము.		0-3-0
6 పాండవజననము.	}	ఈ 5 ను భారతనాటకములు	0-9-0
7 పాండవప్రవాసము.			0-12-0
8 పాండవోన్మేషము.			0-10-0
9 పాండవవిజయము.			0-12-0
10 పాండవవాక్యమేధము*			0-12-0
11 నుకస్య			0-5-0
12 పండితరాయచరిత్ర.			0-10-0
13 మృచ్ఛకటిక			0-12-0
14 ముగ్యారాక్షసము.			0-8-0
15 అనర్ఘనాదము.			0-8-0
16 దంభనానునము			0-10-0
17 బాతరామాయణము	1-0-0
18 బుద్ధచరిత్ర	0-10-0
19 వేంటిచేశ్వరలొనము (చెల్లపిళ్ల నరసకవిచరిత్రము.)	0-10-0
20 పల్లెటూళ్లపట్టుదలలు (చక్కనిప్రహసనము.)	0-4-0
21 అపూర్వకవిత్వావినేచనము (స్కూలుపిల్లల ఫార్ముసహితము)	0-4-0
22 క్రిమాంకదేవచరిత్ర (నచనము)	0-8-0
23 కామేశ్వరీకథము (సర్వరసయుక్తము)	0-2-0
24 శనిగ్రహము (ప్రసిద్ధికక్కినది)	0-1-6
25 నానారాజసందర్శనము (రాజులరికార్డు)	1-0-0
26 శతాధాన సారము	0-12-0
27 దేవిభాగవతము (ప్రథమస్కంధము)	0-10-0
డిటో (ద్వితీయస్కంధము)	0-6-0
డిటో (తృతీయస్కంధము)	0-12-0
డిటో (చతుర్థస్కంధము)	0-10-0
డిటో (పంచమస్కంధము)	0-11-0

తిరుపతి వేంకటేశ్వరులు, శతావధానములు.

కాకినాడ, రేక, బుద్ధులు.

గీతామూలము.

1. భాగము (అధిక పుస్తకమునము.)	0—10—6
2. భాగము (గురుదక్షిణ)	0— 8—0
3. భాగము (విగ్రహారాధనము.)	0— 8—0
ఈమూడు నోకసారికొనిన	1— 4—0

గుంటూరుసీమ.

1. భాగము (పూర్వరంగము)	1— 0—0
2. భాగము (ఉత్తరరంగము.)	1— 0—0
3. భాగము (వేమచరపుతానధానము.)	0—12—0
1. దేవీ భాగవతము (6 స్కంధము.)	0—12—0
2. చంద్రప్రభ చరిత్ర.	0— 8—0
3. ఎడ్వర్డు పట్టాభిషేక నాటకము.	0— 6—0
4. అష్టకములు.	0— 4—0
5. కాశీసహస్రము (సంస్కృతము.)	0— 8—0

ఇతరకృతములగు చిన్నగ్రంథములు.

1. బిడాలోపాఖ్యానము.	0— 2—0
2. సంగదోపము.	0— 2—0
3. కరుతాచివేచనము.	0— 6—0
4. ఆత్మత్పత్ర విమర్శనము.	0— 4—0
5. గురిగింజ.	0— 1—0
6. సుమనోవతంసము.	0— 1—0

స్వకృతములగు చిన్నగ్రంథములు.

1. శృంగారాత్మకీకరణము.	0— 6—0
2. గామినిహము.	0— 1—0
3. కవినిహగర్జితములు.	0— 1—0
4. వైరాగ్యశతకము (అప్పయదీక్షితకృత సంస్కృత శ్లోకసహితము.	0— 2—0

మరః—ఈపట్టికలో భారపాటుగాబడిన “దంభవాచనము” వెల 0.6.0 గాను దేవిభాగవత చతుర్థస్కంధము వెల 0.9.0 గాను ఎఱుగఁదగు ఇంతవరకచ్చుకాఁబడియున్న దేవిభాగవతి స్కంధములు 6 ను ఒకసారికొనువారికి రు 3.0.0 వెలకే యిబడును.

ఇట్లు

తిరుపతివెంకటేశ్వరులు, శతావధానులు.

కాకినాడ లేక బందరు.

ఆ ర్య పుస్త కా ల య ము :

రాజమహేంద్రవరము.

SUPPLEMENT TO THE ISSUE.

మాకింపెనీలో వాఃశ్య రామస్వామికాస్తుర్లు అందు సన్నుతానిచే ప్రకటింప బడిన సంస్కృతాంధ్ర గంధములున్న అనందామద్రాక్షరకాలలో అచ్చుబడిన భార తాని యితరగ్రంధములున్న, నూలుబుక్కులున్న, నాటకములున, వచనకావ్యము లును, యింకా యితరములైన పుస్తకములు దొరకును. అన్నియు వి. పి. పోస్టుద్వారా పంపబడును.

ఈక్రిందిధరలలో పోస్టేజీ చేరియుండలేదు. కొనువారే భరించవలయును.

శ్రీమద్భాగవతము (శ్రీదశీయ	గురుబాలప్రబోధికలింగాభట్టియం	2-8-0
వ్యాఖ్యానసహితము. ...	8-0-0	అమరంత్రికాండజటికాతాత్పర్యం
మాఘపురాణము	1-8-0	డిటో అట్టబయిండు ...
వ్రతమాడామణి క్యాలికో ...	1-0-0	డిటో మూలం
వ్రతరత్నాకరం ఆరువ్రతములు	0-8-0	నానార్దరత్నమాల
శ్రీమద్రామాయణం మూలం రఫ్	1-12-0	అధ్యాత్మరామాయణం టీకా తాత్ప
డిటో గ్లేజు	4-0-0	ర్యసహితం 2 వాల్మీకీములు ...
సుందరకాండ తాత్పర్యం ...	1-0-0	డిటో మూలం చిన్న సైజు...
డిటో మూలం చిన్న సైజు	0-12-0	కాలామృతం అట్టబయిండు...
భగవద్గీత టీకా తాత్పర్యం ...	1-8-0	డిటో గ్లేజు
డిటో తాత్పర్యం పట్టుబయిండు	1-0-0	ముహూర్తదర్శణం రఫ్ ...
డిటో తాత్పర్యం అట్టబయిండు	0-6-0	డిటో గ్లేజు
రఘువంశం అర్థం, ఆకాంక్ష, శబ్ద		కాతకచంద్రిక
సమాస వగైరాలతో గ్లేజు ...	5-0-0	నక్షత్రచూడామణి

రఘువంశం	అశ్వాత్థం, అశ్వాత్థం, రథ 3-8-0	యజుర్వేద సంధ్యావందనం	
డిటో వ్యాఖ్య	రథ ... 0-8-0	పురుషనూక్తం, శ్రీనూక్తము,	
డిటో గేజు	... 0-12-0	అంధ్రజాతీకా తాత్పర్యసహితము	
కమారసంభవము	... 0-10-0	చిన్నసైబాన మంచి కాగితముల	
మేఘసందేశం	రథ ... 0-4-0	వైన ముద్రించినది	0-4-0
డిటో గేజు	... 0-6-0	యాజువుతార్వ శ్రయోగము	
తైత్తిరీయ స్మృత బ్రాహ్మణ నిత్య	సస్వరము ...		1-8-0
కత్వాత్మకము సస్వరము	... 1-4-0	స్మారానక్రమణిక సస్వరము	2-8-0
డిటో కితార్నరబైందు	... 1-8-0	డిటో కితార్న	2-12-0
సంధ్యావందనం సస్వరాంధ్రం	0-3-0	కృష్ణకర్నామృతం అంధ్ర జాతీకా	
అర్చిక మంత్రం సస్వరాంధ్రం...	0-12-0	తాత్పర్యసహితం	1-4-0
రామబ్రహ్మమానశికతూజ	0-1-0	నీతికాస్త్రం అంధ్రతాత్పర్యము	0-2-0
మృత్యుంజయమానశిక డిటో	0-1-0	పాతక శుద్ధి ...	0-2-0
దేవీసంగీతము	... 0-1-0	దేవీసప్తశతి చక్కనికూర్పు	0-5-0
ఇంద్రదాక్షిణి చక్రము	... 0-1-0	మంత్రపుష్పము సటిక	0-1-0
నీత్యదర్శణము	... 0-1-0	సంధ్యావందన భావ్యం	0-9-0
మహావ్యాసము	... 0-5-0	దేవతార్వ చిన్నసైబా	0-1-0
రుద్రముపురుషనూక్తమువగైరాలు	0-2-0	సూర్య నమస్కారము	0-1-0
ఋగ్వేదామ్మికము	... 0-2-0	హరిమోడే స్తవము సటిక	0-3-0
ఉత్తరగీత, సటిక, చిన్నసైబా	0-6-0	సౌందర్యలహరి సటిక	0-3-0
భర్తృహరి సుభాషితము, అంధ్ర		బ్రహ్మ మేధనుంశ్రము పంచోపని	
తాత్పర్యసహితం	... 0-12-0	పత్తులు తైత్తిరీయం	0-4-0
డిటో డిటో శ్యాలికో	... 1-0-0	మంత్రపన్నములుములం	0-3-0
కబ్బునంజరి	... 0-2-0	ఆత్మబోధము సటిక	0-4-0
సప్తసింహాంత్రం సటిక చిన్నసైబా	0-1-0	పుష్పబాణవిలాసం వ్యాకృ	0-2-0
నవగ్రహాంత్రం	... 0-4-0	శ్రీరామస్తవరాజము	0-1-0
దేవీమానశికతూజ	... 0-1-0	అపస్తంభగృహ్యముత్రములు	0-2-0
పరమేశ్వరస్తోత్రికదంబునుద్దప్రతి	0-6-0	ఆధ్యాత్మరామాయణంకీర్తనలు	0-6-0
దేవీస్తోత్ర కదంబం	... 0-4-0	బాలరామాయణం సటిక	0-2-0

విష్ణుసహస్రనామము నామావళి	0-8-0	బృహస్పతిరత్నాకరం 1 భాగం	1-12-0
రామసహస్రనామం డిటో	0-4-0	డిటో 2 భాగం	1-12-0
శివ	0-3-0	డిటో 3 భాగం	2-12-0
అన్నపూర్ణ	0-3-0	శ్రీమత్సత్రతత్నాకరం 1 భాగం	4-12-0
లక్ష్మీ	0-8-0	శ్రీ గాయత్రీమహానాథప్రకాశ	1-4-0
అంజనేయ	0-3-0	కాశీమణిరీతి 1 వ భాగము	1-0-0
సుబ్రహ్మణ్య	0-8-0	డిటో 2 వ భాగము	1-0-0
అలితాసహస్రనామము, త్రిశతి,		డిటో 8 వ భాగము	1-0-0
పంచ దశస్తోత్రము వైష్ణవాలు		డిటో 4 వ భాగము	1-0-0
నామావళీస హితము, చిన్నపైజా	0-8-0	డిటో 5 వ భాగము	1-12-0
రామకర్ణామృతం ఆంధ్రీత		ఉత్తరకాండనుబంధము	0-8-0
త్వర్యసహితము	1-4-0	శబ్దరత్నాకరము	5-0-0
చండికాస్తవం	0-5-0	శబ్దార్థచంద్రిక	2-12-0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి ...	0-1-0	లక్ష్మీనారాయణీయము	4-0-0

ఆంధ్ర గ్రంథములు .

భారతము ఆదిపర్వములు		విజయవిలాసం	0-4-0
క్యాలిగోబయిండు ...	1-12-0	డిటో క్యాలిగో	0-8-0
అరణ్యపర్వము ...	1-12-0	డిటో సటిక	1-0-0
విరాటోద్యోగ పర్వములు	1-12-0	సారంగధరపద్యకావ్యం సటిక	0-12-0
భీష్మద్రోణపర్వములు ...	1-12-0	శ్రీరామచరిత్ర బహుైర పోతనా	
కర్ణ శల్య సౌప్తిక శ్రీపర్వములు	1-12-0	మాత్యప్రసీతము	0-8-0
కాంతిపర్వము ...	1-12-0	నీలానుందరి పరిణయం	0-4-0
తక్కినపర్వములు ...	1-12-0	పారిజాతాపహరణం	0-4-0
ఆంధ్రభారతము సంపూర్ణపత్రి		డిటో గ్లజు	0-8-0
మూడువాఙ్మయములు ...	1-8-0	డిటో	0-8-0
భాస్కరామాయణం ...	2-8-0	నర్సభూపాలీయం	0-8-0
భాగవతము	8-0-0	డిటో క్యాలిగో	0-12-0
భాగవతం గ్లజు ...	4-0-0	రుక్మిణీ పరిణయం	9-8-0

డిటో కండువాలుములు ...	4-12-0	అనిరుద్ద చరిత్ర	0-8-0
డిటో కండువాలుములు అత్యుత్తమ ప్రతి ...	5-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-12-0
అంధ్రరామాయణం వావిలకొలను		రాజశేఖర విలాసం	0-8-0
సుబ్బారావు గారిది ...	4-8-0	ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం	0-8-0
ఉత్తర రామాయణము రవ్ ...	1-0-0	డిటో క్యాలిగో	1-0-0
డిటో క్లబ్ క్యాలిగో ...	1-8-0	రామాభ్యుదయము	1-4-0
డిటో ఉత్తమ ప్రతి ...	2-8-0	డిటో క్యాలిగో	1-8-0
రంగ నాథ రామాయణం ...	2-8-0	అచ్చ తెనుగు రామాయణము	1-4-0
వసుచరిత్ర ...	2-8-0	డిటో క్యాలిగో	1-8-0
మనుచరిత్ర ...	1-8-0	శృంగార నైషధం	0-10-0
కళాపూర్వోదయం ...	1-8-0	పంచతంత్రం నారాయణకవి	0-12-0
రాఘవపాండవీయం	1-8-0	అంధ్రభాషార్థము	0-12-0
అప్పకవీయం స్టిప్ ...	1-4-0	ప్రహ్లాదచరిత్ర	0-2-0
డిటో క్యాలిగో ...	1-10-0	రుక్మిణీ క్యాణం సటీక	0-9-0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం ...	0-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-8-0
డిటో క్యాలిగో ...	0-12-0	గణేంద్రమోక్షం సటీక	0-9-0
రళికజన మనోభిరామం	0-8-0	డిటో క్యాలిగో	0-8-0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	మదాలస	0-10-0
రంగరాయచరిత్ర	0-8-0	సుజనరంజని	0-6-0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	ఐవస్తో	0 6 0
మచేలోపాఖ్యానం సటీక	0-4-0	పంచతంత్రం	0 6 0
భోజరాజీయం	1 0 0	పున్నాభాయి	0 8 0
డిటో ఘట్టుప్రభుకృతము	0-9-0	మౌలావతి	0 4 0
నలోపాఖ్యానం సటీక	0-6-0	ప్రభావతి	0 4 0
మొల్లరామాయణం	0-8-0	సౌందర్యతిలక	1 0 0
బాలవ్యాకర్ణం	0-12-0	మేములత	0 8 0
సులక్షణ సారం	0-8-0	అమల్యభాయి	0 8 0
డిటో క్యాలిగో	0-12-0	రామచంద్రవిజయం	0 8 0

ఆంధ్రనామసంగ్రహం, శేషం	రాజస్థానకథావలి 1 భాగం	0 12 0
సాంబనిఘంటు సటీక	0-12-0 డిటో 2 భాగం	0 12 0
వేమనపద్యములు	0-4-0 మహాపురుషుల జీవితం 1 భాగం	0 12 0
డిటో అట్టబయిండు	0-8-0 డిటో 2 భాగం	0 10 0
డిటో బ్రహ్మసూర గారి యింగ్లీషు	డిటో 3 భాగం	0 12 0
తరుమా	1-0-0 కథావతి కథాణం	0 12 0
సుమతిశతకం సటీక	0-2-0 సునీతిదేవి చరిత్ర	0 4 0
కుక్కులైశ్వరశతకం	0-2-0 సుమిత్రచరిత్ర	0-4-0
భాస్కరశతకం సటీక	0-3-0 మహాపతివ్రతలచరిత్ర రిభాగములు	1-0-0
మాతృశతకం	0-1-0 చంద్రమతి చరిత్ర	0 5 0
మానసబోధశతకం సటీక	0-2-0 సత్యవతి చరిత్ర	0 5 0
శ్రీరామలింగేశశతకం	0-2-0 మారిదాసి	0 8 0
కవినాదప్పశతకం	0-2-0 జీవన వేదం	0 5 0
కుమారీశతకం సటీక	0-2-0 రాజరామమోహనరాయలువారి	
నృసింహశతకం	0-2-0 సందేశం	0 1 0
శ్రీకాళహస్తిశ్లోకశతకం	0-1-0 టిప్పు నుల్తాను	1 4 0
చంద్రశేఖరశతకం	0-1-0 రామాయణ సారం	0 12 0
దశరథీశతకం	0-4-0 బ్రహ్మవిద్యాదర్పణం	1 0 0
భోగినిదండకం	0-1-0 కవిజీతములు గురజాడ శ్రీరామ	
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర పటముతో	0-2-0 మూర్తి గారు	2 8 0
దాదాభాయి నాగోజీచరిత్ర	0-1-0 ఆంధ్రకవులచరిత్ర కం॥ వీ॥	3 0 0
వివేకానందస్వామి జీవితం	0-1-0 శ్రవణానందం తి॥ వే॥	0 10 0
శ్రీరామకృష్ణ పరమహంసజీవితం	0-2-0 పాణిగ్రహిత	0 13 0
అనీబిశెంటు దొర సాని గారి జీవితం	0-1-0 నానారాజపందరంగం	1 0 0
శ్రీబాలగంగాధరతిలక్కు చరిత్రం	0-2-0 ముద్రారక్షసం	0 8 0
నూరత్తుకాంగ్రను	0-2-0 మృచ్చకటిక	0 12 0
రామదాసు చరిత్రం	0-1-0 పండితరాయచరిత్ర	0 10 0
ఆనందమత నావలు	0-12-0 మాధవీలత	1 5 0
భారాభాయి డిటో	0-12-0 మనోరమ	1 5 0

కునోహరి డిటో	0-12-0	ప్రతాపరుద్రీయం నాటకం	1 0 0
శ్రీ శీతారామ డిటో	1-0-0	సత్యహరిశ్చంద్ర	0 8 0
పాండవజననం తి వేం	0 8 0	ప్రంహ్లాదనాటకం	0 5 0
పాండవప్రవాసం డిటో	0 12 0	శాకుంతల	0 12 0
పాండవ విజయం	0 12 0	తారా శశాంకవిజయం నాటకము	0 10 0
పాండవాశ్వమేధము	0 12 0	సతీసంయక్త	0 14 0
పాండవోధ్యాగము	0 10 0	యాచనారేంద్రవిజయం	0 10 0
లీలావతీ నాటకం	0 8 0	శశికళాసుదర్శనం	0 8 0
విషాద సారంగధర ధ కృష్ణమూ		ప్రభావతిప్రద్యున్నం	1 0 0
చార్యులు గారు	1 4 0	సావిత్రి, పో కృ	0 5 0
చిత్రనళీయం	1 4 0	హోన్నోనియం శిక్ష ప్రధనుభాగం	
గయోపాఖ్యానం	0 8 0	ధేరం వేంకటేశ్వరరావు గారిచే	
ప్రసన్న యాదవం	0 8 0	చేయబడినది	0 12 0
హరిబాతాపహరణం	0 8 0	కాంత	0 2 0
అభినవరాఘవము	0 8 0	పట్టిసపు వేంకటేశ్వర్లు గారిది అద్వైత	
వీరమతి మంగిళు డిటో కటక ర్త గారు	0 10 0	శుభానిది 1-8 భాగములు	1 12 0
పుష్పవేణి	0 10 0	డిటో 2 భాగం	1 0 0
రుక్మిణీకళ్యాణం	0 8 0	డిటో 4 భాగం	1 0 0
బాలవిలంకు విలాసం	0 4 0	డిటో 5 భాగం	0 10 0
స్త్రీధర్మబోధిని	0 4 0	యన్త్రవీంతామణి	1 0 0
స్త్రీనీతి కథామంజరి	0 6 0	పరిపూర్ణబోధ శిద్ధాంతశిరోమణి	1 0 0
రాజలేఖ నోవలు	0 3 0	శ్రీయోగ వాశిష్టసారం	0 8 0
లలిత	0 8 0	సుజ్ఞా దీపము	0 12 0
వీరమతి చక్రనికథ	0 8 0	పరమార్థసారం	0 3 0
ద్రౌపది చరిత్ర	0 8 0	కపిలమూతం	0 2 0
సీతాదేవి చరిత్ర	0 4 0	రామకృష్ణ పిలోమకావ్యం	0 4 0
పుష్పవేణికథ	0 1 0	అనందలహరి	0 4 0
సీతా జననం	0 1 6	మాధవనిధానం	2 8 0
ధనాభిరామం నాటకం	0 8 0	రశేంద్రచింతామణి	2 4 0

ఉపపరిణయం	0 8 0	పంచశిఖిజనక సంచాదం	0 1 0
కన్యాకుల్కం	0 12 0	ఘటికాచల మాహాత్మ్యము తెనాలి	
రోహిణిసుధాకరవిజయం	0 12 0	రామలింగకవి విరచితము)	0 8 0
రుక్మాంగద	1 0 0	వెంకటేశ్వరీయము (తిరుపతికథ)	
బొబ్బిలియద్దనాటకం	0 12 0	కాశహస్తీశ్వర శతకము	0 1 0
పీష్వానారాయణరావు	0 8 0	కనకగిరి (చక్కనిపద్యకావ్యము)	0 8 0
విజయబొబ్బిలి.	0 8 0	జ్ఞానవతీచరిత్రము (వచనకావ్యము)	
బూతకథల మణిమంజరి 1 పార్టు	0 12 0	కీర్తి కాంత స్వయంవరము	
మౌర్యబిరుదు	0 14 0	(పద్యము)	0 5 0
క్యాలికో	1 0 0	సత్యనాయుణోపాఖ్యానము	0 2 0
డిటో 1 పార్టు	1 4 0	సావిత్రిచరిత్రము (మంచికావ్యము)	
డిటో ఇంగ్లీషు	0 14 0	గజాననవిజయము (పద్యము)	
వీర్యనాథ నుఖరోగ చికిత్ససారం	1 0 0	భగవద్విలాసము (డిటో)	
కలభాషిణి (చక్కనిశృంగారనాటకము)		శ్రీకృష్ణవల్లీలానిలాసము(శృంగారము)	0 4 0
కథ 19 9 సం॥రం బి. యే. కు		చంద్రాలోకము	0 2 0
ఉత్తమము	0 12 0	వధూవిజయము	0 2 0
వేణీసంహారము (కొత్తగా తెలి		కాళిదాస కేరళీ జ్యోతిష గ్రంథం	0 8 0
గించినది)	0 12 0	అచ్చులోనున్నవి.	
బొబ్బిలియద్దనాటకము (వీరరసము)	0 12 0	1 తెనాలి రామకృష్ణచరిత్రము	
ప్రహ్లాదమోక్షాపాఖ్యానము (శృంగార		2 కాళిదాస విలాసము	
ప్రబంధము)	0 12 0	3 పతివ్రతల చరిత్రము	
ఏకావలీ పరిణయము (మంచి		గౌరాంగచరిత్ర 1 భాగం	1 4 0
ప్రబంధము)	0 12 0	రామకృష్ణ పరమహంస	
గౌతమీ మాహాత్మ్యము	0 8 0	పద్యకావ్యం	0 8 0
ఆనందోదయము (అచ్చ తెలుగు		స్వయంసహాయం	0 8 0
కావ్యము)		భక్తియోగము	1 8 0
ఆంధ్రవిక్ర మోగ్యశీయవిమర్శనము	0 4 0	తుకారామ్	0 8 0
ఆంధ్ర వేణీసంహార విమర్శనము	0 4 0	అబ్రహములింకను	0 12 0
		హిందూమహాయుగము	1 0 0

మేఘసందేశము	1 8 0	ఆశువ్రతముల కల్పములు	0 4
రఘువంశము, 6 సర్గలు	1 8 0	అమరము పెద్దయత్నములు,	
కుమారసభవము	1 8 0	మూలము	0 4 0
అమరుకము-శృంగారలక్ష్మము	0 12 0	విష్ణుసహస్రనామములు మొదలైనవి	0 4 0
పుష్పబాణవిలాసము	0 8 0	జీవశాస్త్రము	1 8 0
భర్తృహరిశతకత్రయము-సం. వ్యాఖ్య,		రాణీసంయుక్త	0 12 0
తె. సంపూర్ణటీక, లక్ష్మణకవి పద్యములును	1 8 0	మహమ్మదీయమహాయుగము	1 12 0
హితోపదేశము-తెనుగు తర్జిమాతో	1 0 0	పదార్థభాసశాస్త్రము	1 5 0
పంచతంత్రము-మూలమాత్రము	1 4 0	రసాయనశాస్త్రము	1 4 0
దశకుమారచరిత్రం-మూలమాత్రము	1 0 0	ఆంధ్రులచరిత్ర (మొదటిభాగము)	1 4 0
, తెనుగుతర్జిమాతో	1 12 0	కలరా	0 6 0
విక్రమార్కచరిత్ర-మూలమాత్రము	0 8 0	ప్రకృతి శాస్త్రముల ప్రథమ	
, తె. టిప్పణియు, తెనుగు		పాఠములు	1 10 0
తర్జిమాతో	0 12 0	భౌతికశాస్త్రప్రథమపాఠములు	0 9 0
భోజచరిత్ర-మూలమాత్రము	0 8 0	రా. బ. క. వీరేశలింగముగారి	
, తె. టిప్పణియు తెనుగు		స్వీయచరిత్రము	1 8 0
తర్జిమాతో	1 0 0	భౌతికశాస్త్రము	1 8 0
బిల్వణచరిత్ర-తె. సంపూర్ణటీక	0 4 0	ధిల్లీదగ్గరు	1 8 0
రసమంజరి-శృంగార విస్తరము తె.		దుర్గేశ్వరదని	1 0 0
సంపూర్ణటీక	0 12 0	వసుమతీవసంతము	1 8 0
ప్రియదర్శికానాటిక-సం. టిప్ప		లలితచంద్రహాసము	0 14 0
ణము తె. సంపూర్ణటీక, తె. తర్జి		మృణ్మయి	1 5 0
మాయ, పద్యములును	0 8 0	సీతారామ	1 8 0
శబ్దమంజరీతిలకంతమంజరలు-ఆంధ్ర		నూర్జహాను	1 8 0
వివరణ సమేతము	0 4 0	రాజసింహు	1 8 0

వలయువారు,

ఆర్యపుస్తకాలయము; రాజమహేంద్రవరము.

అని వ్రాసుకొనవలయును.

శ్రీ చింతామణియద్రాక్షకళాః-రాజమహేంద్రవరము.

